

2018/19

JAARVERSLAG

Western Cape
Government

BETTER TOGETHER.

Casidra is 'n Implementering Maatskappy vir die Wes-Kaap Departement van Landbou

Casidra

**“Ons Lewer Projekbestuur
Uitnemendheid”**

DEEL A: ALGEMENE INLIGTING	BLADSY
OPENBARE ENTITEIT SE ALGEMENE INLIGTING	4
LYS VAN AFKORTINGS / AKRONIEME	5
VERKLARING DEUR DIE UITVOERENDE OWERHEID	6
VOORWOORD DEUR DIE VOORSITTER	7
OORSIG VAN HOOF UITVOERENDE BEAMPTE	8-9
VERANTWOORDELIKHEIDS VERKLARING EN BEVESTIGING VAN KORREKTHEID VAN DIE JAARVERSLAG	9
STRATEGIESE OORSIG	10
WETGEWENDE- EN ANDER MANDATE	10
ORGANISATORIESE STRUKTUUR	11
DEEL B: PRESTASIE-INLIGTING	
OUDITEURSVERSLAG: VOORAFBEPAALE DOELWITTE	12
Situasie-Analise	12
Diensleweringomgewing	12-14
Organisatoriese Omgewing	14-15
Resterende Begroting onder Bestuur vir 2017/18	15
Kern Beleidsontwikkelings- en Wetgewende Veranderings	15
Strategiese Uitkomsgerigte Doelwitte	16-18
PRESTASIE-INLIGTING VOLGENS PROGRAM	19-37
Program 1: Korporatiewe Dienste	19-22
Program 2: Landbou en Grondhervorming	23-28
Program 3: Landelike Ontwikkeling en Armoedeverligting	29-34
Program 4: Plaaslike Ekonomiese en Sake-ontwikkeling	34-37
INVORDERING VAN INKOMSTE	37
KAPITAALBELEGGING	37
DEEL C: KORPORATIEWE BEHEER	
SKOOR-RESOLUSIEVERSLAG 2017	38
KORPORATIEWE BESTUURSVERSLAG	38-44
VERSLAG VAN DIE OUDIT- EN RISIKOKOMITEE	45-46
DEEL D: MENSLIKE HULPBRONNE	
INLEIDING	47
BESTUUR VAN MENSLIKE HULPBRONNE – OORSIG STATISTIEK	48-50
DEEL E: FINANSIËLE INLIGTING	
VERSLAG VAN DIE ONAFHANKLIKE OUDITEUR	51-53
VERANTWOORDELIKHEIDS VERKLARING	53
DIREKTEURSVERSLAG	54
FINANSIËLE JAARSTATE	55-57
AANTEKENINGE TOT DIE FINANSIËLE STATE	58-68
Bylae A	69-72

GEREGISTREERDE NAAM:	Casidra MSB Beperk
REGISTRASIENOMMER:	1973/006186/30
FISIESE ADRES:	Louwslaan 22 Suider-Paarl 7624
POSADRES:	Posbus 660 Suider-Paarl 7646
TELEFOONNOMMER/S:	021 863 5000
FAKSNOMMER:	021 863 1055
E-POSADRES:	info@casidra.co.za
WEBTUISTE:	www.casidra.co.za
LOUDITEURE:	Ouditeur-Generaal van Suid-Afrika 17 Park Lane Building Park Lane Century City Kaapstad, 7445
BANKIER:	ABSA Bank Bpk Retail and business banking Century City Kaapstad, 7441
MAATSKAPPYSEKTRETARIS:	FJ van Zyl

BGCMA	Breede-Gouritz Catchment Management Agency
BSEB	Breë-basis Swart Ekonomiese Bemagtiging
CASIDRA	Cape Agency for Sustainable Integrated Development in Rural Areas
DEOT	Departement van Ekonomiese Ontwikkeling en Toerisme
DPBD	Departementele Projekte vir Billike Deel
DPTK	Departementele Projek Toekenning Komitee
DLOG	Departement van Landelike Ontwikkeling en Grondhervorming
DOS	Departement van Omgewingsake
DWS	Departement van Water en Sanitasie
EDMS	Eiendoms
ETB	Eenheid vir Tegniese Bystand
ETO	Eenheid vir Tegniese Ondersteuning
GLHP	Grond en Landelike Hervormingsprogram
HTK	Haarlem Transformasiekomitee
HUB	Hoof Uitvoerende Beampte
KPTK	Kommoditeit Projektoekenningskomitee
KMMO	Klein-, Medium- en Mikro-ondernemings
KTKP	Komitee vir die Toewysing van Kommoditeit projekte
LREAD	Land Reform Advisory Desk
MH	Menslike Hulpbronne
MvO	Memorandum van Ooreenkoms
MTBR	Mediumtermyn-bestedingsraamwerk
MSB	Maatskappy in Staatsbesit
NOP	Nasionale Ontwikkelingsplan
OLOP	Omvattende Landelike Ontwikkelingsprogram
PSD	Provinsiale Strategiese Doelwit
PEO	Plaaslike Ekonomiese Ontwikkeling
RBPP	Raamwerk vir die Bestuur van Programprestasie-inligting
RVB	Raad van Belanghebbendes
UOWP	Uitgebreide Openbare Werkeprogram
WBVV	Wet op die Beleidsraamwerk vir Voorkeurverkryging
WOO	Wet op Openbare Oudit
WOFB	Wet op Openbare Finansiële Bestuur
WKDL	Wes-Kaapse Departement van Landbou
DOOP	Departement van Omgewingsake en Ontwikkelings Beplanning

Vennootskappe vorm die kern van wat ons as die Departement van Landbou doen, en die verhoudings wat ons tussen onself, **Casidra**, die privaatsektor en ons boere gebou het, het ons prestasies in hierdie sektor gedryf.

In hierdie afgelope finansiële boekjaar, het ons die uitslag van 'n onafhanklike studie vrygestel wat 'n 72% suksessyfer onder kleinboere getoon het wat ons in die provinsie ondersteun. Hierdie verbetering vanaf 62% in die vorige studie was moontlik gemaak deur die ondersteuning, opleiding en marktoegangsinisiatiewe deur die Departement voorsien, deur ons Kommoditeitsbenadering, wat deur die privaatsektor ondersteun word en met bystand van **Casidra** toegepas word.

Danksy **Casidra**, ontvang boere opleiding in finansiële rekordhouding en toegang tot markte, wat noodsaaklik is vir hulle sukses.

Die landbousektor het in hierdie jaar baie uitdagings getrotseer, maar deur saam met ons vennote te werk, kon ons dit die hoof bied.

Die droogte was in die finansiële boekjaar steeds 'n hoofbron van kommer in areas van die provinsie, en **Casidra** se bystand in die toekenning van droogtehelp was waardevol, wat baie boere gehelp het om hierdie moeilike tye te oorleef.

Casidra het ook 'n integrale rol gespeel in voedselsekerheid in die provinsie, met die vestiging van 867 huishoudelike voedseltuine en 64 gemeenskapsvoedseltuine. Hierdie voedseltuine bied 'n veelsydige en gesonde dieet vir baie van ons inwoners.

In hierdie finansiële boekjaar het **Casidra** nuwe leierskap aangestel, met 'n nuwe HUB en nuwe Voorsitter van die Raad wat by die organisasie aangesluit het. Ek glo dat hulle 'n vars, nuwe perspektief sal aanbied wat **Casidra** sal versterk en die ontwikkeling van landbou in hierdie provinsie met energie en toewyding sal dryf.

Ek wil graag die leierskap en personeel van **Casidra** bedank vir hulle toewyding oor hierdie tydperk en dat hulle die Departement behulpsaam was in die bereiking van ons doelwitte, om landbou uit te brei, om werk te skep en om die landelike en landbou-ekonomieë van hierdie provinsie te bevoordeel.

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'Ivan Meyer', written over a horizontal line.

Dr. Ivan Meyer
Minister van Landbou
19 Augustus 2019

Inleiding

Gedurende die 2018/2019 finansiële boekjaar, het **Casidra** voortgegaan om namens die institusionele befondser en Venoot, die Wes-Kaapse Departement van Landbou, projekimplementering te fasiliteer in die stryd teen armoede en ongelukheid in baie van die Wes-Kaapse landelike gebiede. Ons hooffokus bly steeds om die leidende venoot en katalisator in die ontwikkeling van landelike gebiede te wees, deur middel van landbou en ekonomiese ontwikkelingsprogramme asook volhoubare grondhervorming.

Oorsig oor die openbare entiteit se strategie en die prestasie van die openbare entiteit in sy onderskeie sektor

Hierdie finansiële boekjaar het baie veranderinge in ons organisatoriese struktuur teweeggebring, beide ekstern en intern. Eerstens was daar veranderinge in die Ministeriële portefeuljes, aangesien die Uitvoerende Owerheid van **Casidra**, mnr Alan Winde, na 'n nuwe portefeulje van Gemeenskapsveiligheid geskuif het, en me Beverley Schäfer, tot die Nasionale verkiesings in Mei 2019, ons nuwe Minister van Ekonomiese Geleenthede geword het waarna dr Ivan Meyer as nuwe Minister van Landbou oorgeneem het.

Op ons makro-organisatoriese vlak, het ons van ons vorige voorsitter, dr Leonie Coetzee, afskeid geneem. Dr Coetzee het in 2013 by die Raad aangesluit en ons bedank haar vir die waardevolle bydraes wat sy oor die afgelope vyf jaar gemaak het. Dit was ook 'n groot vreugde om twee nuwe Nie-Uitvoerende Direkteure tot ons Raad te verwelkom, naamlik menere Werner Abrahams en Marius Wüst. Ons is verheug om hulle as Raadslede te hê en ons sien uit na hulle waardevolle bydraes.

Ons voormalige Hoof- Uitvoerende Beampte, Michael Brinkhuis, het in November 2018 sy bedanking voorgelê en sy pos aan die einde van Desember 2018 verlaat om sy loopbaan verder te volg. Die Raad het hom alles van die beste toegewens en die proses bespoedig om 'n nuwe HUB in diens te neem, wat voor die einde van die 2018-19 finansiële boekjaar plaasgevind het. Aan die begin van Maart 2019, het ons met vreugde aangekondig en Ashley Seymour verwelkom om as ons nuwe HUB die leiers oor te neem. Mnr Seymour is hoogs ervare in beide die privaat- en openbare sektore. Die Raad, Bestuur en Personeel het hom hartlik welkom geheet en sien daarna uit dat hy **Casidra** lei.

Dienslewering by **Casidra** bly van kardinale belang. Beide ons Uitvoerende Owerheid en belanghebbendes, insluitend die projekte se begunstigdes in die Wes-Kaap, hou ons verantwoordelik. Die 2018/19 Aandeelhouersooreenkoms was, volgens die Kabinetmandaat van 2007, tussen die Direksie en Uitvoerende Owerheid onderteken. **Casidra** se Direksie het voortgegaan om die Bestuur te ondersteun en aan te moedig om **Casidra** se positiewe impak in landelike gemeenskappe te openbaar.

Gedurende hierdie finansiële boekjaar, het **Casidra** steeds 'n sleutelrol gespeel in die implementering van Omvattende Landbou-ondersteuningsprogram (CASP)-befondsde projekte, wat 'n aansienlike aantal nuwe boere in die Wes-Kaap ondersteun het. Baie van hierdie projekte gebeur nie sonder uitdagings nie, waarvan die belangrikste hulpbron- en infrastruktuurverreistes is om ekonomiese en produktiewe boerderyeenhede te vestig. Dit is belangrik om hierdie kwessies aan te spreek om betekenisvolle impak te bereik. Ons het ons trotse en bekwame geskiedenis met die bestuur van openbare fondse gedurende hierdie periode gehandhaaf.

Die bestuur van die Anhalt-plaas was na die Haarlem Gemeenskaplike Eiendomsvereniging (GEV) oorgedra wat die plaas namens die gemeenskap sal bestuur. Dit is nadat die GEV 'n privaatmaatskappy Anthalt Boerdery (Edms) Bpk gestig het, wat 'n bedryfsmaatskappy van die boerderyonderneming is. **Casidra** het intussen voortgegaan om die Waaikraal- en Amaliensteinplase te bestuur, soos met die WKDvL ooreengekom. Die bestuur van die staatsplase is sedert die vroeë negentigs in **Casidra** se mandaat, en alhoewel die oordrag van hierdie plase tot volhoubare ondernemingseenhede uitdagend bly met beperkte sukses, bly **Casidra** daartoe verbind om oplossings te vind wat in die nabye toekoms tot die suksesvolle oordrag na die regmatige eienaars sal lei.

Strategiese Verhoudings

Daar is waarde daarin dat **Casidra** regoor die openbare en privaatsektore strategiese verhoudings vestig en koester. Dit behoort vorentoe landelike ontwikkeling en verskeie modelle vir samewerking met kommersiële vennote te ondersteun. Ons het voortgegaan om strategiese verhoudings met Staatsdepartemente, Koöperasies en ander tersaaklike belanghebbendes regoor die Provinsie te bou, handhaaf en uit te brei, om die verwagte diensvlakke aan begunstigdes te lewer. Ons het meganismes ondersoek om toekomstige befondsing te ontsluit om landelike ontwikkeling en transformasieprogramme te ondersteun. **Casidra** se verhouding met verskeie Staatsdepartemente, entiteite, ens. bly positief.

Strategiese Geleenthede vir Casidra

Met ondersteuning van die Raad, het Bestuur voortgegaan om die potensiaal van strategiese geleenthede aktief te ondersoek, met kommersiële vennote wat 'n gemeenskaplike doelwit het. Ons glo daar is 'n sterk bereidwilligheid van kommersiële entiteite om met geloofwaardige, betroubare entiteite soos **Casidra** in vennootskap te gaan, om aan die doelwitte van, of veral, die landbousektor, te voldoen. Indien ons in hierdie opsig sal slaag, sal dit **Casidra** in staat stel om 'n addisionele inkomstebron te hê, benewens ons openbare befondsde inkomste, om landelike ontwikkeling te dryf.

Erkennings/Waardering

Ons is dankbaar teenoor ons Aandeelhouer vir die voortgesette ondersteuning. Ons het baie goeie leiding vanaf beide voormalige Ministers ontvang en sien daarna uit om saam met Minister Ivan Meyer te werk. **Casidra** streef altyd na uitnemendheid en van grootste belang, om aan die verwagting van die aandeelhouer en WKDvL as ons institusionele befondser te voldoen.

Ons is geëerd om saam met die Hoof van die Wes-Kaapse Departement van Landbou, Senior Bestuur en al die personeel te werk, vir 'n groter impak aan ons begunstigdes en uitnemendheid in dienslewering. Ons bedank hulle vir hulle samewerking in hierdie verband.

Ek is dankbaar en ek dank die **Casidra** Direksie vir hulle mosie van vertroue in my om die leiers te neem. U voortgesette strategiese leierskap en bydraes tot **Casidra** se bereiking van ons doelwitte in ondersteuning van landelike ontwikkeling, word hoog op prys gestel.

Bestuur en personeel openbaar altyd wonderlike toewyding om 'n verskil te maak in die lewens van die landelike gemeenskappe wat ons dien. Dankie vir u voortdurende en onvermoeide pogings.

Afsluiting

Ons is uiters passievol daarvoor om op ons mandaat te lewer, naamlik 'Landbou en Ekonomiese Ontwikkeling binne 'n Landelike en Grondhervormingskonteks' en is entoesiasies oor wat ons doen om 'n positiewe impak op die lewens van ons Wes-Kaapse landelike gemeenskappe te maak.

Ainsley Moos
Voorsitter
Casidra MSB Beperk
19 Augustus 2019

Gedurende die afgelope finansiële boekjaar, het **Casidra** voortgegaan om sy posisie te vestig as 'n integrale rolspeler in die implementering van Staatsbefondsde projekte, veral met inagneming van die erkenning dat landelike ontwikkeling 'n belangrike fokus is. Die kapasiteit en projekbestuursvaardighede & hulpbronne vir die stimulering van ekonomiese ontwikkeling en werkskepping, asook die praktiese implementering van projekte in landelike gebiede is beperk, dus is **Casidra** se vermoë om vinnig te beweeg en aanpasbaar te wees in hoogs geregleerde omgewings, saam met beperkte hulpbronne asook eerstehandse projekimplémenteringsvaardighede om op sy mandaat te lewer, en staatsbefondsde programme te bied met 'n koste-effektiewe en bekwame diens, steeds belangrik en relevant.

'n Jaarlikse Aandeelhouersooreenkoms was tussen **Casidra** se Direksie as Rekenpligtige Owerheid en die Uitvoerende Owerheid gesluit, namens die Wes-Kaapse Regering. Dit vorm die fondasie van die bedryfsooreenkoms en is verder onderskryf deur die Kabinetmandaat van 2007.

Gedurende die jaar, was die ernstige droogte wat die Wes-Kaapse Provinsie heeltemal in beslag geneem het, steeds een van die kritieke uitdagings. Dit het egter 'n kreatiewe gees onder ons mense na vore gebring en baie individue het besef hoe vindingryk hulle is wanneer hulle moeilike uitdagings in die gesig staar. **Casidra** het steeds 'n belangrike rol gespeel in die verspreiding van Rampbestuurtoekennings en bystand aan droogtegeteisterde boere in meeste gebiede van die Wes-Kaap.

Klimaatverandering bly een van die grootste uitdagings vir die landbousektor en vereis dus 'n klimaatwyse en volhoubare benadering. Om volgehoue produktiewe landboustelsels te verseker en meer belangrik, voedselsekerheid in Suid-Afrika, benodig die land 'n groter fokus op omgewingshulpbronsbeskerming saam met die volhoubare benutting van natuurlike ekosistels en waterhulpbronne.

Casidra het die Omvattende Landbou-ondersteuningsprogram (CASP) namens die WKDvL geïmplementeer. Weens die voorspelde nasionale fiskale beperkings, was die ondersteuningsinisiatiewe vir die onmiddellike toekoms verminder en sal fokus op die bevordering van huidige begunstigdes tot 'n hoër vlak van werksaamhede en deur dit te doen, poog om die impak van staatstoekenningsondersteuning te verbeter.

Ten einde ons inkomstebasis te vergroot, was sterker fokus geplaas op die bemarking van **Casidra** se projekbestuursdienste aan ander staatsdepartemente en instansies gedurende die jaar in oorsig. Daar was 'n paar projekte wat beveilig en geïmplementeer was onder die Subprogram: Ander Projekbestuur, wat nie in spesifieke verhouding tot 'n kommoditeit staan nie.

Casidra se KMMO-diens het die ondersteuning en ontwikkeling van werkskeppingsprojekte, ontwikkeling van nuwe besighede en bestaande besighede gefasiliteer, en op dié manier vennootskapbefondsing benut en besighedsgeleenthede ontsluit.

Projekte was geïmplementeer vir kliënte soos LandCare, die Departement van Water en Sanitasie (DWS), Departement van Ongewingsake, CapeNature, Marktoegang, Finansiële Rekordhouding, Departement van Landbou, Bosbou en Visserye (DAFF) en Breede-Gouritz Catchment Management Agency (BGCMA).

Hierdie projekte strek vanaf die gemeganiseerde skoonmaak van uitheemse plante langs die Bergrivier, die omskakeling van biomassa tot ekonomiese produkte in die Groen Ekonomie, die opgradering van ekotoerisme-fasiliteite en die vestiging van water-oesinfrastruktuur vir landelike huishoudings en as deel van die voedselsekerheidsinisiatief.

Casidra bestuur steeds die Waaikraal- en Amaliensteinplase namens die WKDvL totdat 'n geskikte uitgangstrategie vir direkte staatsbetrokkenheid gefinaliseer is. Die aktiwiteite by hierdie twee plase was uiters beperk weens die droogte-uitdagings wat gedurende dié periode ondervind was. By Amalienstein, was die nuwe plaasbestuurder aangestel. Die Jongenslanddam het sy laagste vlak in dekades bereik en Amalienstein se boerdery-aktiwiteite was gevolglik ernstig benadeel deur die hoeveelheid water wat vir besproeiing beskikbaar was. Voer was aangekoop om die kudde in hierdie tydperk deur te sien totdat bewerkte weivelde herstel kan word. Die plaas het hulp ontvang vanaf die WKDvL om voer vir die diere aan te koop. Ten spyte van die uitdagings met beperkte besproeiingswater, was daar 'n rekord-oes van uiesaad.

By Waaikraal was baie min besproeiing moontlik en die WKDvL het droogtehelpfondse goedgekeur, wat vir die boor van 'n boorgat gebruik was, in 'n poging om gedurende die droogte water vir produksie te verseker. Ongelukkig was die water onbruikbaar weens die hoë soutinhoud. Die uiesaad-oes was negatief geraak deur die droogte, alle lusern het gevrek en geen tamaties was gevestig nie.

Gedurende hierdie periode het die amptelike oordrag van die Anhalt-plaas na die Gemeenskaplike Eiendomsvereniging (GEV) goeie vordering gemaak. **Casidra** het die werksaamhede van die plaas in September 2018 aan die nuut-gevestigde Anhalt Boerdery (Edms) Bpk oorgedra. Die plaas is dus deur Anhalt Boerdery (Edms) Bpk bedryf met 'n Uitvoerende Komitee, bestaande uit die DLOGH, WKDvL, **Casidra** en die GEV wat 'n oorsigrol vervul.

Gedurende die jaar het die bestek van werk in die Plaaslike Ekonomiese en Besighedsontwikkelingsprogram verander as gevolg daarvan dat die programbefondsersherfokus het. Dus was **Casidra** se werk vir sy strategiese doelwitte 1 en 2 nie bereik nie. Die befondsing vir Subprogramme 4.1: Plaaswerkerontwikkeling en 4.2: Landelike Nodale Ontwikkeling was vir die 2018/2019 finansiële boekjaar deur die WKDvL gestaak en die beplande doelwitte was nie bereik nie.

Hierdie finansiële boekjaar het met 'n paar verskuiwings geëindig en daar was 'n behoefte aan oorgang. Dit het die verandering van ons Uitvoerende Owerheid, aanstellings van **Casidra** se nuwe Voorsitter en Ondervoorsitter van die Raad, asook nuwe aanstellings van die Hoof- Uitvoerende Beampte en Hoofbeampte: Tegnies ingesluit. Ons waardering en erkenning word hiermee uitgespreek aan die twee voormalige Uitvoerende Owerhede en hulle toegewyde kantoopersoneel, wat **Casidra** se werk aanvaar en erken het en voortdurend ons personeel aangemoedig het om gefokus te bly.

Ons dank die HVD van die Wes-Kaapse Departement van Landbou, me J Isaacs, en haar hele Senior Bestuurspan wat altyd in ons glo – dat **Casidra** 'n betekenisvolle voertuig vir die WKDvL is.

Ons dank gaan aan die Voorsitter en die hele Direksie vir hulle geloof, ondersteuning en leiding deur die Maatskappy in die regte rigting te stuur. U gesamentlike leierskap is van onskatbare waarde en pertinent vir ons sukses.

Aan **Casidra** se Bestuur en personeel, u verbintenis en toewyding in die werk wat u doen om 'n verskil te maak in die lewens van landelike gemeenskappe van die Wes-Kaap, word hoogs erken en waardeer. U is wenners en kan trots voel op self. Ek dank u almal vir die hartlike welkom waarmee u my ontvang het en ondersteuning in die volgehoue sukses van **Casidra**, en sien uit na die reis vir die volgende jaar

Ashley Seymour
Hoof- Uitvoerende Beampte
Casidra MSB Beperk
19 Augustus 2019

DEEL A: ALGEMENE INLIGTING VERANTWOORDELIKHEIDS VERKLARING EN BEVESTIGING VAN DIE KORREKTHEID VAN DIE JAARVERSLAG

Na my beste wete, bevestig ons die volgende:

Alle inligting en bedrae wat in die jaarverslag geopenbaar word, stem ooreen met die finansiële jaarstate wat deur die Ouditeur-Generaal Suid-Afrika geouditeer is.

Die jaarverslag is volledig, akkuraat en vry van enige weglatings.

Die jaarverslag is opgestel in ooreenstemming met die riglyne in die jaarverslag soos uitgereik deur die nasionale tesourie.

Die finansiële jaarstate (Deel E) is opgestel in ooreenstemming met die GRAP-standaarde wat op die openbare entiteit van toepassing is.

Die rekenpligtige owerheid is verantwoordelik vir die opstel van die finansiële jaarstate en vir die oordele wat in hierdie inligting gemaak word.

Die rekenpligtige owerheid is verantwoordelik vir die daarstelling en implementering van 'n stelsel van interne beheer, wat ontwerp is om redelike versekering te gee oor die integriteit en betroubaarheid van die prestasie-inligting, die inligting oor die menslike hulpbronne en die finansiële jaarstate.

Die eksterne ouditeure is besig om 'n onafhanklike mening oor die finansiële jaarstate uit te spreek. Na ons mening weerspieël die jaarverslag die bedrywighede, prestasie-inligting, inligting oor mensehulpbronne en finansiële aangeleenthede van die openbare entiteit vir die finansiële jaar geëindig 31 Maart 2019.

Die uwe

Ashley Seymour
Hoof Uitvoerende Beampte
19 Augustus 2019

Ainsley Moos
Voorsitter
19 Augustus 2019

DEEL A: ALGEMENE INLIGTING STRATEGIESE OORSIG

Om die landbou- en ekonomiese ontwikkelingsgeleenthede in landelike gemeenskappe te maksimeer deur projékbestuursuitnemendheid.

MISSIE

Om die katalisator te wees vir groei wat uiteindelik lei na selfversorgende gemeenskappe.

VISIE

WAARDES

Integriteit:

Ons tree eties op met vertroue, eerlikheid, betroubaarheid en geloofwaardigheid.

Professionaliteit:

Ons goed-opgeleide span lewer uitstaande werk met 'n positiewe gesindheid en pas die beste praktyk toe met 'n besigheidsgerigte benadering.

Omgee:

Ons wil die beste vir ons kliënte en personeel hê en behandel hulle met respek en empatie, en omarm diversiteit.

Ontwikkingsgedrewe:

Ons voeg waarde toe tot die lewens van mense en besighede met volhoubare groei as mikpunt.

Innowierend:

Ons streef daarna om beter en blywende oplossings te soek.

GRONDWETLIKE MANDATE

Grondwet van die Republiek van Suid-Afrika , 1996 en die Wes-Kaapse Provinsiale Grondwet (Wet 1 van 1998):

- Funksionele gebiede van konkurrente nasionale en provinsiale wetgewende bevoegdheid:
 - Landbou
 - Plaaslike Beplanning en Ontwikkeling
 - Grondbewaring
 - Toerisme
 - Handel
 - Landelike Ontwikkeling
 - Omgewingsake
- Funksionele gebiede van eksklusiewe provinsiale wetgewende bevoegdheid :
 - Provinsiale beplanning

BELEID MANDATE

- Nasionale uitkomst 4, 5, 6, 7 en 10
- Provinsiale Strategiese Doelwitte 1, 2, 3, 4 en 5
- **Casidra** Kabinet mandaat : "Landbou en Ekonomiese Ontwikkeling binne 'n Landelike en Grondhervorming konteks"
- Grond en Landelike Hervorming Programme (GLHP)
- Geïntegreerde Voedselsekerheid en Voeding Strategie
- Omvattende Landelike Ontwikkelingsprogram (OLOP)
- Provinsiale Groei en Ontwikkelingstrategie
- Provinsiale Ruimtelike Ontwikkelingstrategie
- Geïntegreerde Ontwikkelingsplanne Munisipaliteite
- Omvattende Landbou-ondersteuning Program (OLO)
- Geïntegreerde Voedselsekerheid en Voedingsprogram
- Geïntegreerde Voedselsekerheid Strategie
- Nasionale Ontwikkelingsplan
- Nasionale Rampbestuur Raamwerk

WETGEWENDE MANDATES

Personeel Sake:

- Wet op Basiese Diensvoorwaardes (Wet 75 van 1997)
- Wet op Diensbillikheid (Wet 55 van 1998)
- Wet op Arbeidsverhoudinge (Wet 66 van 1995)
- Wet op Pensioen Fondse (Wet 24 van 1956)
- Wet op Openbare Vakansiedae (Wet 6 van 1994)
- Wet op Vaardigheidsontwikkeling (Wet 97 van 1998)
- Wet op Vaardigheidsontwikkeling Heffings (Wet 9 van 1999)
- Wet op Beheer van Tabakprodukte (Wet 83 van 1993)

Finansiële Sake:

- Maatskappywet (Wet 71 van 2008)
- Inkomstebelastingwet (Wet 58 van 1962)
- Wet op die Beleidsraamwerk vir Voorkeurverkryging (Wet 5 van 2000)
- Wet op Openbare Finansiële Bestuur (Wet 1 van 1999)

ANDER WETGEWENDE MANDATE:

- Breë-basis Swart Ekonomiese Bemagtiging Wet (Wet 53 van 2003)
- Wet op die Bewaring van Landbouhulpbronne (Wet 43 van 1983)
- Wet op die Verbruikers beskerming (Wet 68 van 2008)
- Nasionale Krediet Wet (Wet 34 van 2005)
- Wet op Bevordering van Toegang tot Inligting (Wet 2 van 2000)
- Wet op die onderverdeling van Landbougrond (Wet 70 van 1970)
- Wet op regulering van die Onderskepping van Kommunikasie en
- Verskaffing van Kommunikasie-verwante Inligting (Wet 70 van 2002)
- Jaarlikse sektorale vasstelling 13: Plaaswerker sektor, Suid-Afrika.

UITVOERENDE GESAG

DR. IVAN MEYER
Minister van Landbou

REKENPLIGTE GESAG

AINSLEY MOOS
Voorsitter

ELTON JEFFHAS
Onder-Voorsitter

JOHANN KIRSTEN

WERNER ABRAHAMS

ZAREENA NACKERDIEN

GUGU NTULI

ESTIAN CALITZ

GERARD MARTIN

MARIUS WÜST

BESTUUR

ASHLEY SEYMOUR
Hoof Uitvoerende Beampte

FREEK VAN ZYL
Hoof Finansiële Beampte

MASIBONGE SILEVU
Hoof Beampte: Tegnies

DAVID NEFDT
Bestuurder: Projekte

LOINICE SECONDS
Menslike Hulpbronbestuurder

EXPERIENCE MATSHEDISO
Openbare Betrekkinge/
Kommunikasie Bestuur

JOHAN BRONKHORST
Bestuurder Streek

CARL BORAINÉ
Rekenmeester

Die OGSA is tans besig met sekere ouditprosedures van die prestasie-inligting om redelike gerusstelling in die vorm van 'n ouditgevolgtrekking te bied. Die ouditgevolgtrekking oor die prestasie gemeet teen voorafbepaalde doelwitte, word ingesluit in die verslag aan Bestuur, met wesenlike bevindings waarvoor verslag gedoen word onder die Voorafbepaalde Doelwitte-opskrif in die Verslag oor ander afdeling regs- en regulatoriese vereistes van die Ouditeursverslag.

Verwys na bladsye 51 tot 53 van die Verslag van die Ouditeur-Generaal, gepubliseer as Deel E: Finansiële Inligting.

DEEL B: PRESTASIE-INLIGTING SITUASIE-ANALISE: DIENSLEWERINGSOMGEWING

Gedurende die 2018/2019 finansiële boekjaar, het **Casidra** voortgegaan om dienste aan die Wes-Kaapse Provinsiale Departemente, Staatsentiteite en die privaatsektor te lewer, volgens sy mandaat, naamlik 'landbou en ekonomiese ontwikkeling binne 'n landelike hervormingskonteks'. **Casidra** is 'n Provinsiale Besigheidsonderneming van die Wes-Kaap.

Dit is die leidende vennoot en katalisator in die stryd teen armoede en ongelukheid in baie van hierdie landelike areas, wat hoofsaaklik gekenmerk word deur die tekort aan hulpbronne, geskikte finansiële, institusionele en ontwikkelingsondersteuning.

Casidra se mededingende voordeel is vir werk binne die Wet op Openbare Finansiële Bestuur (WOFB), die Wet op die Raamwerk vir Voorkeurverkyngsbeleid (RVVB-wet), ens. met 'n soliede goeie reputasie en verhouding binne die Wes-Kaapse Regeringsektor. Ewe belangrik, is die hoë premie wat die Maatskappy plaas op behoorlike prosesse en deur die toepassing van Nasionale en Provinsiale Tesourieregulasies wat al ons verbintenisse in die werk wat ons doen, onderskryf en rig, met inbegrip van voldoening, voorsieningskanaalbestuur (VKB), projekimplementering, ens. Ten spyte van dit alles is **Casidra** in staat om vinnig te beweeg, aanpasbaar te wees in 'n omgewing met sulke uitdagings en om eerstehandse projekimplementering te doen.

Casidra se kernvermoëns word in drie benaderings gestruktureer, naamlik:

- Projekbestuur
- Landbou-egniese Advies en Grondhervormingsadvies
- Plaaslike Ekonomiese en Landelike Ontwikkeling

In 2018/19 het **Casidra** ongeveer 300 tenders uitgereik, beoordeel en toegeken, terwyl regs- en deursigtigheidsprosesse nagekom was, wat vir ons van uiterste belang is. Baie projekte was volgens die Memorandum van Ooreenkoms (MvO) met verskeie kliënte onderteken, en was gereeld gemonitor en oor gerapporteer.

CASP- en Ilima Letsema-projekte

Gedurende hierdie finansiële jaareinde het **Casidra** 'n beduidende aantal nuwe boere deur die CASP- en Ilima Letsema-befondsde projekte van die WKDvL ondersteun. Hierdie projekte was deur die Staat befonds vir landbou-ontwikkelingsinisiatiewe in die provinsie. Hulle het die oorkoepelende doel van werkskepping, terwyl doelwitte van volhoubare hulpbronnenuitbenutting en produktiewe gebruik van grond terselfdertyd bereik word. Dit is 'n aansienlike groot begroting wat deur **Casidra** geïmplementeer is.

Die primêre behoeftes van hierdie begunstigdes verskil van plaas tot plaas. Dit behels tipiese infrastruktuurvereistes soos implemente, plaasstrukture, besproeiingsmateriaal, boorgate, omheining, produksie-insette, hulpbronnabewaringswerke en primêre prosesseringsfasiliteite, terwyl daar terselfdertyd ernstige uitdagings gedurende die ingebruiknemingsfase voorkom, veral wanneer hulle beplanning onakkuraat is en die tydige voorsiening van hierdie ondersteuning kan deur verskeie faktore negatief geraak word, veral wanneer fondse nie betyds oorgeplaas word nie. Oordragte vanaf Nasionale na Provinsiale Tesourie is in ongelyke dele van 20/30/30/20 per sent van die toekenningsbefondsing per kwartaal.

DOS-projekte/Uitheimse Skoonmaak- & Werk vir Water-program

Gedurende die 2018/19 finansiële boekjaar was **Casidra** weer deur die Departement van Omgewingsake (DOS) as 'n implementeringsagent aangestel, en het dus voortgegaan met die bekendstelling van die Program vir Skoonmaak van

Uitheimse en Indringerplantspesies in die riviere. Dit het gevolg op 'n driejaarsooreenkoms vir die bestuur van die Werk vir Water-program vir die Bergrivier en Breederivier oewersones, wat in 2016/17 suksesvol voltooi was. Die Program was selfs groter as vroeër. Terwyl die skoonmaakprogram op uitheimse uitwissing en beheer in die oewersone langs die rivierbanke fokus, het **Casidra** die verkenning gedoen om die biomassa in bruikbare produkte te omskep om meubels en steenkool te vervaardig.

Hierdie produkte was gedurende hierdie finansiële boekjaar getoets en vir die mark voorberei. Die Rehabilitating Environmental Areas for Prosperity (REAP)-embleem was ontwerp om onmiddellik herken te word as die simbool verwant aan die ontwikkeling van volhoubare en transformerende prosesse waar uitheimse bome se hout in omgewingsvriendelike produkte omskep word, wat sal bydra tot 'n verbeterde eksperimentele gebruiker- en natuursentriese handelsgevolg vir grootskaalse sosioekonomiese opheffing.

LandCare-program

Casidra het namens die WKDvL die LandCare-program geïmplementeer. Hierdie Program is daarop gemik om natuurlike ekosistels te bewaar en rehabiliteer en die las op waterhulpbronne te verlig, en deur die Program was baie landelike gemeenskappe bevoordeel deur korttermynwerksgeleenthede en opleiding. Gedurende die implementering, was 'n aansienlike aantal gemeenskappe bereik en voldoende werksgeleenthede was geskep. Projekte het gewissel van arbeidsintensiewe projekte tot die nuutste navorsing en hoogs tegniese projekte in die bewaring van natuurlike hulpbronne.

Rampbestuurfondse en Klimaat/Omgewing

Alhoewel rampe nie voorspel kan word nie, het **Casidra** 'n integrale rol gespeel in die verspreiding van die Rampbestuurtoelae en bystand aan droogtegeteisterde boere in meeste gebiede van die Wes-Kaap. Sy doeltreffende stelsels en vermoë om betalings spoedig te bekom en te administreer, verseker dienslewering van die Rampbestuurprogramme.

Casidra het goedkeuring ontvang om party ramphulpfondse te versprei wat gedurende die 2018/19 finansiële boekjaar deur die WKDvL beskikbaar gestel is. Hierdie fondse was beoog om boere te help wat gedurende vloede infrastruktuurskade op hulle plase gehad het. Die Programme vir die Herstel van Vloedskade word verder versterk deur ondersteuning van die Opvangsbestuuragentskappe en LandCare-programme. Die totale fondse van R377,9 miljoen was aan die begin van die 2018/19 finansiële boekjaar aangewend. Omgewingsimpakassessering (OIA) was afgesluit en implementering het gedurende die finansiële boekjaar plaasgevind.

Drakenstein Munisipaliteit-projek

Casidra het voortgegaan met 'n hernude poging om bystand aan plaaslike munisipaliteite te lewer met die implementering van hulle plaaslike ontwikkelingsagendas. Die implementering van diensleweringprodukte wat oor 'n aantal jare deur **Casidra** ontwikkel was, vir gemeenskappe wat in landelike munisipale gebiede woon, was verdraag deur 'n gebrek aan beskikbare befondsing vir implementering. Gedurende hierdie finansiële boekjaar kon **Casidra** bystand aan die Drakenstein Munisipaliteit lewer met die implementering van die skoonmaak van die Bergrivierprojek.

Kommoditeit-Projektoekenningskomitee (KPTK)-benadering

Casidra het volgehoute ondersteuning aan verskeie Kommoditeit-Projektoekenningskomitees (KPTK) gebied met prosedure en gestandaardiseerde dokumentasie, en dus sy kennis van projekimplementering in hierdie strukture ingebring. Die Bees- en Skaapkommoditeite was gekombineer om die Herkouers KPTK te vorm, en die Plumvee- en Varkkommoditeite was gekombineer om die Witvleis KPTK te vorm, met die afvaardigings om CASP-befondsing aan die aansoekers toe te ken wat aan die gestelde vereistes voldoen. Die KPTK's verseker dat aanbevole projekte aan die toepaslike keuringsvereistes voldoen en dat die toekennings ingevolge die vereistes van die WKDvL se belangrikste lewerbares geprioritiseer word.

Eenheid vir Tegnieese Bystand en die Grondhervormingsadviesoonbank

Die Eenheid vir Tegnieese Bystand (ETB) by **Casidra** was oorval met versoeke vir professionele dienste en bystand. Die diensversoeke het gestrek vanaf versoeke vanaf kleinboeraansoekers en vir inligting oor boerderybeplanning, beleid en uitkomsmeting, tot groter besighede wat hulp gevra het om aandeelhouing en ander besigheidsreëlings te struktureer.

Om impak te gee op die gebied van Grondhervorming en Transformasie, het die Minister van Ekonomiese Geleenthede 'n Grondhervormingsadviesoonbank (GHAT) by **Casidra** geskep om leiding te bied aan boere, besighede, munisipaliteite en grondeienaars om binne die konteks van die Nasionale Ontwikkelingsplan (NOV) volhoubare grondhervormingsooreenkomste vir landboutransformasie te struktureer. Dit is nog 'n spelwisselaar-inisiatief om die uitdagings van Grondhervorming anders te benader. GHAT se doelwitte is om advies aan kliënte te bied met die struktureer van besigheidsmodelle wat tot die bereiking van die NOV-teikens sal bydra, om die

Distriksgond- en Landboukomitees te ondersteun in die lewering van grondhervorming, soos in die NOV omskryf, i.e. identifisering en toekenning van 'n minimum van 20% landbougrond; om institusionele leiding aan die KPTK's te voorsien wat ondersteuning aan projekte bied; en verseker dat **Casidra** as die implementeerder in ooreenstemming met hierdie proses is en om die ETB te versterk om op die mandaat van die Grondhervormingstoonbank te lewer.

Die GHAT het voortgegaan om bystand aan al sy belanghebbendes te bied, soos grondeienaars met transformasieversoeke. Die GHAT word deur die WKDvL befonds en verleen hulp aan die sektor om teenoor die lewering van die oordrag van 20% grond aan swart boere teen 2030 te fasiliteer. Die onbevredigende vaardighede en kennisbasis van nuwe toetreders in die landbousector was geïdentifiseer as party van die hoofredes waarom Grondhervormingsprojekte nie slaag nie.

Bestuur van Staatsplase

het steeds die Waaikraal- en Amalienstein-plase namens die WKDvL bestuur totdat 'n geskikte uitgangstrategie vir direkte staatsbetrokkenheid gefinaliseer is.

Die volhoubaarheid van Waaikraal en Amalienstein is afhanklik van voldoende befondsing wat beskikbaar gemaak word om die omkeerstrategieë te implementeer wat deur **Casidra** geskep is en lank terug in 2010 by die Provinsie ingedien was. **Casidra** wag egter nog steeds op die goedkeuring en befondsing van die omkeerstrategieë.

Die droogte wat in vorige jare (2016 en 2017) ondervind was het nog terugslae vir Waaikraal en Amalienstein gebring, met die winste wat sedert 2010 gemaak is, wat tot 'n sekere mate verlore gegaan het. Hierdie plase is tans onvolhoubaar en benodig 'n uitbreiding van landbouaktiwiteite, maar omdat dit staatsplase is, kan dit nie toegang tot kommersiële finansies verkry nie.

Die gebrek aan strategiese rigting in transformasie en toegewyde befondsing het 'n reputasierisiko-aanspreeklikheid vir **Casidra** en die WKDvL geword, en is aangespreek deur 'n ooreenkoms met die Departement van Vervoer en Openbare Werke dat 'n hoëvlak-besigheidsaak aan die Kabinet voorgelê word vir die wyse waarop direkte staatsbetrokkenheid met

gevolglike bemagtiging en grondhervorming bereik kan word.

Gedurende die jaar, was die Bestuurs-ooreenkoms vir Anhalt aan die Gemeenskapseiendomsvereniging (GEV) oorhandig, aan die einde van September 2018. **Casidra** het voortgegaan om die amptelike oordrag van die plaas en die oorhandiging van verantwoordelikhede aan die GEV te fasiliteer. 'n Bemagtigingsplan, wat deur **Casidra** begin was en deur die GEV aanvaar was, was gemonitor om te verseker dat alles volgens plan verloop het.

Bystand was intussen ontvang vanaf die Werkfonds, om 14 hektaar vrugte te vestig, wat suksesvol verkry was vir Anhalt. Dit het die plaas wat reeds volhoubaar is 'n hupstoot gegee en was met hulle eie befondsing bestuur sonder enige lenings.

Landelike Infrastruktuur en Armoedeverligting

Casidra se Besigheidsontwikkelingsprojekte lei tot ekonomiese vooruitgang en bou maatskaplike sekerheid, veral in die plattelandse dorpe. **Casidra** fasiliteer 'n aantal Verdere Onderrig en Opleiding (VOO)- en Beroepsopleidingsprogramme wat noodsaaklike vermoëns en vaardighede onder die mense ontwikkel wat in die begunstigdeprogramme betrokke is.

Gemeenskap-Huishoudelike Voedselsekerheid

Die Gemeenskap-Huishoudelike Voedselsekerheidprogram het in die vyfjaarperiode steeds gemeenskaps- en huishoudelike tuine met basiese tuingereedskap en produksie-insette ondersteun. Gedurende hierdie finansiële boekjaar, was 867 huishoudelike en 63 gemeenskapsvoedseltuine deur **Casidra** en die WKDvL bereik. Om verhoogde volhoubaarheid te verseker, was 'n strategie in werking gestel waar diensverskaffers aangestel was om die huishoudings twee keer per week te ondersteun, asook opleidingsprogramme en bemerkingsgeleenthede aan te bied. 'n Hoë prioriteit word geplaas op volhoubaarheid, beide ten opsigte van produksie en organiese selfonderhoudingstelsels.

Herwinning van gryswater en kompos vorm die ruggraat van die inisiatief. Die KPTK vir voedselsekerheid het pogings vir verligting tussen regeringsrolspelers gekoördineer. **Casidra** tree op as die sekretariaat en dryf die aanneming van meer strategiese ingrypings vir volhoubaarheid en waterbesparing om volgens sy omgewingsfokus geïmplementeer te word. Die voortdurende droogte en die besluit dat geen munisipale water vir tuinprojekte gebruik mag word nie, het 'n invloed gehad op die implementering van bystand en gedwonge inisiatiewe vir die optimale gebruik van water en gewasproduksietegniese.

Plaaslike Ekonomiese en Besigheidsontwikkeling

Hierdie Program was gemik op die verbetering van besigheids groei en werkskepping in landelike gebiede deur die aanwending en aanmoediging van belegging vanaf die privaatsektor, asook ondersteuning vir plaaslike ekonomiese en besigheidsontwikkeling oor die algemeen. Gedurende die 2018/19 finansiële boekjaar, het die bestek van **Casidra** se werk om die strategiese doelwitte 1 en 2 te bereik egter verander, as gevolg daarvan dat die programbefondser herfokus het. Dus was die befondsing vir Subprogramme 4.1: Plaaswerkerontwikkeling en 4.2: Plattelandse Nodale Ontwikkeling vir die 2018/19 finansiële boekjaar deur die WKDvL gestaak en die beplande teikens was nie bereik nie.

Omvattende Landelike Ontwikkelingsprogram & Plaaswerkerontwikkelingsprogram

Gedurende 2018/19 het **Casidra** die bekendstelling van die Omvattende Landelike Ontwikkelingsprogram (CRDP) beplan om op die skepping van vennootskappe in die landelike ontwikkelingsnodes te fokus. Die inisiatief vir die Plaaswerkerontwikkelingsprogram bied noodsaaklike ingrypings wat maatskaplike siektes en welstandkwessies aanspreek. Hierdie inisiatiewe en programme was daarop gemik dat dit potensieel deur opleidingsinisiatiewe versterk kon word en op ondersteuning van minder besighede met meer dienste gefokus kon word. Weens onvoorsiene omstandighede deur die programbefondser, was hierdie Strategiese Doelwit gedurende die finansiële boekjaar verwyder.

Landbouwerkerontwikkeling

Casidra het beplan om die WKDvL te ondersteun met die bekendstelling van die Plaaswerkontwikkelingsprogram en om 'n fasiliterings- en koördineringsrol te speel tussen die verskeie nuwingsgewende organisasies, privaatsektor, die WKDvL en ander belanghebbendes in die implementering van die Program.

Dit behels die bedryfs- en besigheidsondersteuning aan nuwingsgewende organisasies wat deur die WKDvL befonds word, wat vaardighede en maatskaplike ontwikkelingsprojekte implementeer om landbouwerkers te bemagtig. Weens onvoorsiene omstandighede deur die programbefonds, was hierdie Strategiese Doelwit gedurende hierdie finansiële boekjaar verwyder.

Landelike Nodale Ontwikkeling

Gedurende die vorige finansiële boekjare, het **Casidra** 'n belangrike rol gespeel as fasiliteerder van die Landelike Koördineringsprogram en gebruik hierdie posisie om ondersteuning vanaf verskeie entiteite en belanghebbendes te werf om die hulpbronne van die WKDvL te benut. Hierdie Program wat deur die WKDvL befonds was, het 'n betekenisvolle impak op die sosioekonomiese ontwikkeling en stabiliteit van die landelike gebiede gehad. In die 2018/2019 finansiële boekjaar was **Casidra** se dienste vir hierdie Program beëindig.

Ander Projekbestuursdienste

Casidra het onder hierdie Subprogram hulself daartoe verbind om dienste te verskaf aan nuwe en bestaande kliënte waar die behoefte by die geïdentifiseerde projekte bestaan om dienste te projektebestuur, administreer en verkry, met die klem op werkskeppingsaktiwiteite. Gedurende hierdie finansiële boekjaar was die volgende projekte geïmplementeer, soos hieronder uiteengesit:

Marktoegangs- en Finansiële Rekordhoudingsprogramme

Casidra het die Finansiële Rekordhoudingsprogram namens die WKDvL gefasiliteer. Die Program het aan opkomende boere bystand verleen met finansiële geletterdheidsopleiding en boekhou-ondersteuning.

Gedurende hierdie finansiële boekjaar was verdere ondersteuning gegee aan die SEB-boere deur die Marktoegangsprogram, wat swart besighede bemagtig het om deur middel van handelsmissies en skoue toegang tot markte te verkry, waar Suid-Afrikaanse voedsel tentoongestel was. Die swart besighede was ondersteun om binnelandse en internasionale markte te bereik om hulle voedsel te bemark.

Landelike Ontwikkelingsstrategieprojekte

Gedurende hierdie finansiële boekjaar, het **Casidra** voortgegaan om vorige multijarige projekte te implementeer wat teen die einde van die 2017/2018 finansiële boekjaar onvoltooid was. Vyf strategiese projekte om die behoeftes van die Wes-Kaapse plattelandse gemeenskappe aan te spreek, gegrond op die uitkomst van die Landbouwerker Huishoudelike Sensus, was geïmplementeer. Die fokus was op loopbaangeleenthede, Mentorskap vir Jong Vrouens in Landelike Gebiede, Maatskaplike Ondersteuning vir Middelmisbruik, Vroeëkindontwikkeling en Tegniese Vaardighedsontwikkeling. Die algehele voltooiing van hierdie projekte was 48% teen die einde van hierdie finansiële boekjaar.

Entrepreneurondersteuningsfonds

Gedurende hierdie finansiële boekjaar was 'n nuwe finansiële ondersteuningsfonds in Desember 2018 gestig, tussen **Casidra** en die Departement van Ekonomiese Ontwikkeling en Toerisme (DEOT). Die doel van die Fonds was om oorbruggingslenings aan KMMO's te versprei. Teen die einde van hierdie finansiële boekjaar was die aantal leningsaansoeke wat goedgekeur en uitbetaal was 47, met 'n totale waarde van R3 028 335.

DEEL B: PRESTASIE-INLIGTING SITUASIE-ANALISE: ORGANISATORIESE OMGEWING

Casidra het 'n span van passievolle multidissiplinêre deskundiges wat verbind is tot 'n betekenisvolle impak op landelike ontwikkeling en om saam met vennote te werk in beide die openbare en privaatsektore. Omdat die behoefte aan tegniese advies en ondersteuning groter word, was die werknemers wat by tegniese ondersteuning betrokke is ook by die Tegniese Bestuursseenheid (TBE) ingedeel, terwyl die projektebestuurders by die Projekbestuursseenheid (PBE) ingedeel was.

Die PBE binne **Casidra** konsolideer alle projekverwante programme en bevorder die implementering van lewerbares van verskeie projekte vir landbou, grondhervorming, besigheidsontwikkelingsondersteuning, ondernemingsontwikkeling, en omgewingsbestuur en werkskeppingsprojekte, vir 'n wye verskeidenheid van kliënte. Aan die ander kant fokus die TBE op die implementering van infrastruktuurprojekte van 'n landboukundige aard en bied ook 'n tegniese, administratiewe en verkrygingsondersteuningsdiens aan Eenhede binne die Maatskappy.

Hierdie proses het ons interne werksaamhede verbeter en ons in staat gestel om in 2018/19 effektiewe en doeltreffende projektebestuuruitnemendheid te lewer. Dit is noodsaaklik dat **Casidra** in voeling bly met 'n betreklik konstante veranderende wetgewende en besigheidsomgewing, en steeds die beste moontlike diensleweringuitslags versker.

Die interne prosesse is gemik op die opdatering en verbetering van **Casidra** se interne beleide om sodoende dit in ooreenstemming te bring met die strategiese bedoeling van fokus op projektebestuur-uitnemendheid vir doeltreffende dienslewering.

Die finansieringsmodel wat tussen **Casidra** en die WKDvL ooreengekom is, het in die mediumtermyn finansiële stabiliteit en volhoubaarheid versker.

Stygende insetkoste en inflasie wat die institusionele finansiering beïnvloed het, wat weens begrotingsbeperkings en swak ekonomiese groei toenemend onder druk geplaas word, plaas 'n groot las op **Casidra** se operasionele finansieringsposisie. Dus bemark **Casidra** sy dienste aan alle staatsdepartemente en eksterne instansies om nuwe inkomstestrome te skep en projekinkomste te vergroot.

Casidra se werwing word gelei deur die doelwit om die Projekbestuurmaatskappy van keuse te wees en daarom streef **Casidra** daarna om toepaslik-gekwalifiseerde en gedrewe individue te vind om in diens te neem. Personeelontwikkelingsprogramme is 'n prominente kenmerk binne die organisasie en fokus op die versterking van vaardighede deur kwalifikasies van die organisasie se spanlede te verbeter.

Gedurende die jaar het **Casidra** deur verskeie inisiatiewe, aansienlik in werknemers se welsyn belê. Die fokus vir 2018/19 was emosionele welstand en dit het positiewe byvoordele gehad uit die jaarlikse organisatoriese personeeltevredenheidsopnames wat verskeie elemente van organisatoriese gesondheid meet.

Ons Menslikehulpbronne-eenheid het voortgegaan om 'n opvolgplan te handhaaf, met die doel om beplande opvolg te ontwikkel en te verseker, wanneer werknemers affree of poste ontruim. **Casidra** was in staat om Diensbillikeidskandidate te werf, te lok en te plaas in poste wat voorheen moeilik was om met die aanstelling van Diensbillikeidskandidate te vul. Die werwing van individue wat liggaamlik gestremd is, is 'n sterk oorweging wanneer poste gevul moet word.

Casidra handhaaf die groeninisiatief-strategie met die bedoeling om koolstofverbruik te verminder. Verskeie inisiatiewe was deurlopend gemonitor en dienoreenkomstig gemeet by ons Streekkantoor, die plase en Hoofkantoor.

DEEL B: PRESTASIE-INLIGTING SITUASIE-ANALISE: ORGANISATORIESE OMGEWING

Hierdie maatreëls word in 'n Groeninisiatief-verslag saamgevat, wat papierverbruik, reiskostes, en water- en elektrisiteitverbruik dek.

Casidra se webgebaseerde toepassing vir projekbestuurs-inligting en verkryging, Casper, word steeds suksesvol as 'n besigheidswerktuig bedryf. Hierdie stelsel bied aan alle belanghebbendes die funksie van toegang tot projekinligting deur op die betrokke projek op die webgebaseerde stelsel in te gaan.

Meer funksionaliteit word bygevoeg soos wat die stelsel getoets en verfyn word asook in alle programme binne die organisasie operasioneel ingebruik geneem word.

Die waarde van die toepassing lê in die gereedlik-beskikbare projekinligting wat tot die beskikking van alle belanghebbendes is wat toegang tot die internet het en met die druk van 'n knoppie.

Hierdie instrument help om dienslewering te bespoedig, verbeter kommunikasie en is omgewingsvriendelik terwyl die koolstofvoetspoor verlaag word. Gedurende 2018/19 was die stelsel verbeter om prestasierapportering te onttrek vir die doeleindes van ouditrapportering.

Weens moeilike ekonomiese tye en begrotingsbesnoeiings wat die Regering ondervind het, was Kostebesparingsmaatreëls, soos deur Nasionale Tesourie omskryf, deur **Casidra** ingebruik geneem. Dit was om te verseker dat die Maatskappy meer verantwoordelik is vir die effektiewe, doeltreffende, ekonomiese en deursigtige aanwending van sy hulpbronne.

Ons verseker dat alle werknemers bewus is van die huidige ekonomiese realiteite en verskerp pogings om doeltreffendheid in besteding te verbeter. Voorts monitor ons begrotings noukeurig om kostedoeltreffendheid, doeltreffendheid van voorsieningskanaal-/verkrygingsprosesse en -prosedures te verbeter, asook die vermyding van verkwiste besteding, om te verseker dat waarde vir geld bereik word in die lewering van programme en dienste. Werksaamhede word streng bestudeer met die oog op die voorkoming van enige onreëlmatige, ongemagtigde of verkwiste besteding.

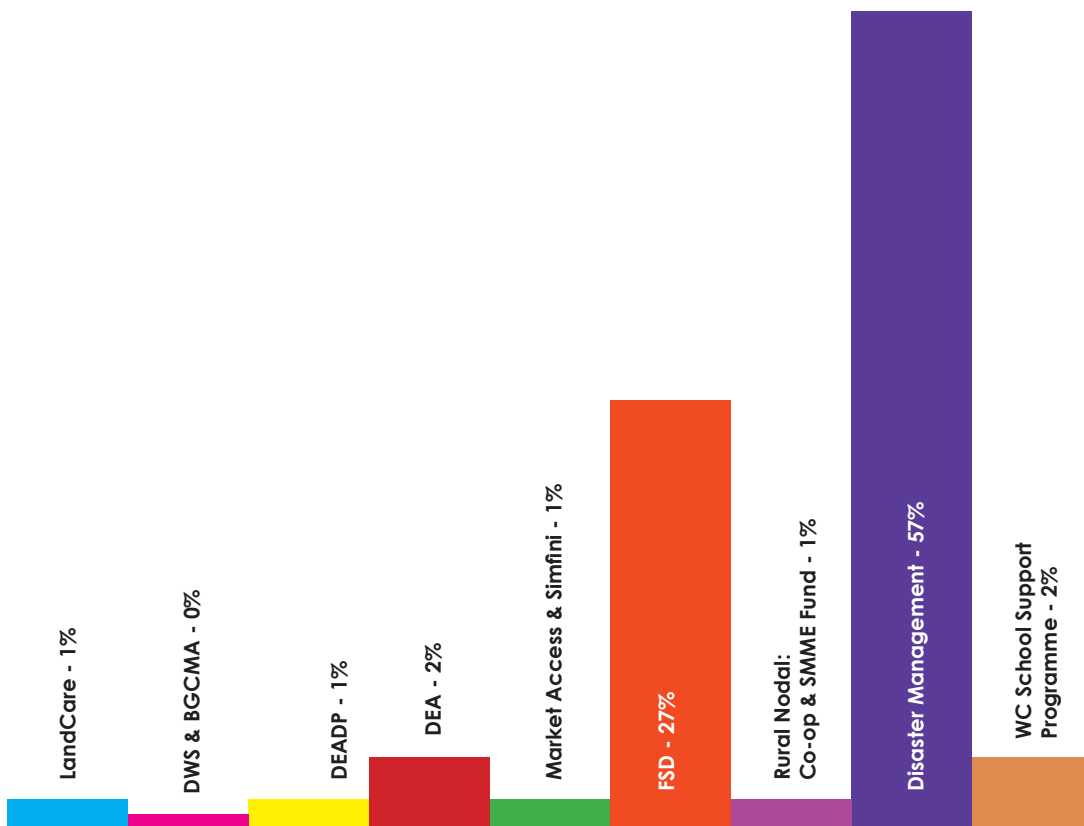
Begrotingsbeperkings sal **Casidra** noodsaak om voortdurend die omgewing vir besigheidsgeleenthede te verken en om inkomste uit te brei. Personeelkoste is die vernaamste kostedrywer en deur mentorskap en opleiding word beter aanwending van menslike kapasiteit nagestreef.

Die Regering se Sentrale Verskaffersdatabasis (CSD) vir die registrasie van diensverskaffers/verskaffers is gestabiliseer, met baie verskaffers wat hulself aanlyn kon registreer. **Casidra** se werknemers het egter steeds versoeke vir bystand ontvang vanaf diegene wat nie toegang tot die stelsel het nie.

Ons het voortgegaan om handelsmerkbewustheid vir die Maatskappy te skep deur verskeie platforms in die openbare/belanghebbende verhoudings, bemaking, kommunikasie, mediaverhoudinge, reklame en korporatiewe maatskaplike verantwoordelikheid.

'n Webgebaseerde Elektroniese Kwartaalikse Prestasiebestuur-rapporteringstelsel (eQPRS), wat deur die Departement van die Premier se Direktoraat vir Prestasie en Monitoring gevestig was, om amptelik die ou MS Excel-rapporteringstelsel te vervang, is met min haakplekke gestabiliseer.

DEEL B: PRESTASIE-INLIGTING OORBLIWENDE BEGROTINGSBESTUUR VIR 2018/19

DEEL B: PRESTASIE-INLIGTING KERN- BELEIDONTWIKKELINGS- EN WETGEWENDE VERANDERINGS

Geen.

STRATEGIESE DOELWIT 1	
Strategiese Uitkomstgerigte Doelwit 1	Casidra moet bestuurdienste aan die Wes-Kaapse Departement van Landbou lewer om sy doelwitte te bereik.
Doelstelling	<p>In die beleid van die Departement van Landelike Ontwikkeling en Grondhervorming (DLOG) se Herkapitaliseringsprogram, wat in Mei 2011 gepubliseer is, was dit as 'n feit gestaaf dat die meeste van die 6 miljoen hektaar landbougrond wat deur die Grondhervormingsprogram oorgedra word, nie meer in produksie is nie en misluk het.</p> <p>Een rede hiervoor is dat, in baie gevalle, grond aan groot groepe begunstigdes sonder suksesvolle institusionele reëlings toegeken was om produktiewe en volhoubare gebruik van die grond moontlik te maak.</p> <p>'n Tweede rede is dat daar nie genoeg gestruktureerde ondersteuning aan begunstigdes gegee was nie wat, in die meeste gevalle, baie min landbou- en bestuurservaring en -vaardighede het.</p> <p>'n Derde rede is dat daar 'n wanverhouding tussen die OLOP (CASP) en die Grondhervormingsprogram was, en die ondersteuning wat aangebied was, het nie al die behoeftes van nuwe toetreders tot die landbouproduksie-arena op 'n gestruktureerde en omvattende wyse aangespreek nie.</p> <p>Dit word verklaar dat daar onvoldoende kapasiteit in die regering is vir volskaalse implementering van hierdie programme.</p> <p>Deur landbou-ondervinding en -kennis met projekbestuursvermoëns en doeltreffende finansiële en bestuursstelsels te kombineer, sal Casidra voortgaan om die Departement met die betaling van fondse uit die Omvattende Landbou-ondersteuningsprogram (CASP) te ondersteun. 'n Beraamde 230 aktiewe grondhervormingsprojekte word deur die WKDvL ondersteun, met verkryging van toelaagbefondsing vir fisiese infrastruktuurlewering op goedgekeurde projekbesigheidsplanne.</p> <p>Nog 'n inisiatief om hierdie doel te ondersteun, is die betrokkenheid in die Landbouproduksiestrategie van die Departement van Landbou, Bosbou en Visserye (DLBV), binne die konteks van landelike ontwikkeling en gekoppel aan die doelwit van landelike hervorming. Institusionele reëlings vir 'n geïntegreerde ondersteuningstrategie is gegrond op die kommoditeite se benadering. Praktiese produkspesifieke en bemarkingservaring word vir elk van die nege kommoditeite in die Kommoditeit-Projektoekenningskomitees (KPTK) bymekaar gebring, en word gebruik om projekte vir lewensvatbaarheid te evalueer en om CASP-befondsing aan aansoekers toe te ken.</p> <p>Casidra sal 'n integrale rol speel in die fasilitering van die prosesse binne spesifieke kommoditeite, as 'n sekretariaat vir hulle dien, en die goedgekeurde besigheidsplanne vir kommoditeite waarby Casidra betrokke is, implementeer.</p> <p>Drie plase in staatsbesit (besit deur die Departement van Landelike Ontwikkeling en Grondhervorming en die Provinsiale Departement van Vervoer en Openbare Werke), wat as grondherstelprojekte tot die 1980's terugdateer, word namens die WKDvL deur Casidra bestuur. Die Anhalt-plaas is in die proses van oordrag aan die gemeenskap van Haarlem en Casidra was behulpsaam om hulle tot onafhanklikheid te bemagtig. Alhoewel die grond nog nie oorgedra is nie, was die besigheid aan Anhalt Boerdery (Edms) Bpk, 'n maatskappy met direkteure, oorgedra. Vanaf 1 April 2019 sal Casidra slegs in 'n ondersteunende rol optree as deel van die Bestuurskomitee van die plaas, totdat die grond oorgedra is.</p> <p>Die WKDvL is verantwoordelik vir die fasilitering van die Omvattende Landelike Ontwikkelingsprogram (CRDP) in geselekteerde nodusse in die Wes-Kaap, met die doel om lewendige, volhoubare landelike gemeenskappe te skep.</p> <p>Die Strategiese Doelwitte van die program word soos volg omskryf:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Alle provinsiale departemente en plaaslike regeringsowerhede wat dienste op 'n gekoördineerde en samehangende wyse lewer, deur die daarstelling van interdepartementele beheerkomitees. • Institutionalisering van gemeenskap-organisasiestrukture om gemeenskappe te bemagtig ten opsigte van die identifisering en implementering van nuwe projekte. • Vestiging van ekonomiese, maatskaplike ontwikkelings- en infrastruktuurprojekte om ekonomiese groei te fasiliteer. • Vaardigheidsopleiding aan werklose persone. • Volhoubare werk geskep vir werklose persone. • Verbetering van voedselsekerheid deur middel van intervensies op huishoudelike vlak. <p>Terwyl die Departement sal fokus op die burgergerigte rol in die voorbereiding van die institusionele omgewing vir implementering, sal Casidra op die implementering van geïdentifiseerde projekte fokus, deur uitstekende projekbestuursdienste aan te bied.</p> <p>Koppel met Privaatsektor-telkaart: Klant (Ekstern)</p>

STRATEGIESE DOELWIT 2	
Strategiese Uitkomstgerigte Doelwit 2	Verleen ondersteuning vir plaaslike ekonomiese en besigheidsontwikkelingsinisiatiewe in landelike gebiede om 'n instaatstellende omgewing te skep en te fasiliteer, fasiliteer ekonomiese groei en werkskepping deur die bevordering van die implementering van groeninisiatiewe deur ekonomiese steun te verleen en deur mentorskap.
Doelstelling	<p>Die Wes-Kaapse ekonomie, as 'n belangrike bydraer tot die nasionale ekonomie, beklemtoon die belangrikheid van regeringsingrypings en beleid om ekonomiese groei te handhaaf en te rig.</p> <p>Alhoewel die landbousektor die logiese en verstandige hoeksteen van landelike ontwikkeling kan wees, is dit die omgewing vir suksesvolle landbou-ekonomiese, maatskaplike en omgewingsaktiwiteite wat holisties tot landelike ontwikkeling bydra.</p> <p>Met inagneming van landelike ontwikkeling, moet daar kennis geneem word van die werklike ontwikkelingspotensiaal van munisipale gebiede, ten einde 'n omgewing te skep wat beleggings in die privaatsektor ondersteun, wat volhoubare werkseleenthede vir landelike gemeenskappe sal skep. Landelike ontwikkeling kan nie die enigste mandaat van een departement wees nie. Ingrypings vanuit verskeie staatsagentskappe, semistaatsinstellings en die privaatsektor sal nodig wees om 'n beduidende impak te maak.</p> <p>In hierdie verband, moet die hoofkomponente van 'n bemagtigende omgewing vir ekonomiese ontwikkelingsinisiatiewe, die volgende insluit:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Verhoogde vaardigheidsvlakke • Toegang tot 'n volledige reeks besigheidsontwikkelingsdienste • Markgereedheid en toegang <p>Toeganklikheid van besigheidsinligting aan beide kleinboere en entrepreneurs in die plattelandse gebiede kan as 'n katalisator vir ekonomiese groei en werkskepping dien, maar die realiteit van die Wes-Kaap is dat die huidige 14 prominente sake-ondersteuningspersele in die groter Kaapstad-omgewing gekonsentreer word, in vergelyking met slegs een in die uitgestrekte landelike gebied.</p> <p>Die Strategiese Doelwitte van die program word soos volg omskryf:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Om ekonomiese bemagtiging van opkomende entrepreneurs en klein ondernemings te fasiliteer. • Om bewustheid van ekonomiese geleenthede te fasiliteer deur toegang tot finansiële en nie-finansiële inisiatiewe te verbeter. • Om by te dra tot die skepping van 'n omgewing wat belegging in die privaatsektor ondersteun deur toepaslike privaatsektorbeplanning en belegging binne landelike gemeenskappe. • Om die implementering van groen-inisiatiewe te bevorder. • Om 'n bemagtigende omgewing te skep en ekonomiese ondersteuning en mentorskap te fasiliteer. <p>Casidra sal 'n projekbestuursrol in enige geïdentifiseerde projekte vervul wat bogenoemde strategiese doelwitte onderskryf.</p> <p>Koppel met Privaatsektor-telkaart: Klant (Ekstern)</p>
STRATEGIESE DOELWIT 3	
Strategiese Uitkomstgerigte Doelwit 3	Bestuur hulpbronne doeltreffend en verseker goeie samewerkende bestuur om 'n ongekwalifiseerde oudit in elke boekjaar te verkry.
Doelstelling	<p>'n Entiteit soos Casidra gaan oor doeltreffende dienslewering ter ondersteuning van staatsdepartemente vir 'n spesifieke doel. Dit moet dus met die nodige kapasiteit bemagtig word om op die taak op hande te kan fokus. Die Maatskappy se ondersteuningsdienste (finansies en administrasie, menslike hulpbronne, openbare betrekkinge en kommunikasie en inligtingstegnologie) moet op so 'n wyse georganiseer word dat hulle die projekleweringsdepartemente doeltreffend en effektief ondersteun. Daarbenewens sal die retensie van personeel 'n strategiese prioriteitsarea wees.</p> <p>Casidra se korporatiewe bestuur, sy Direksie en komitees word deur die beginsels van die King IV-verslag georganiseer en ingelig. Casidra neem ook sy mensepraktyke en groenstrategie ernstig op. Volhoubaarheid van die organisasie is vir die Direksie en bestuurspan van groot belang.</p> <p>Koppel met Privaatsektor-telkaart: Finansiële; Interne Proses en Werknemeropleiding en -groei (Intern)</p>

STRATEGIESE DOELWIT 4	
Strategiese Uitkomstgerigte Doelwit 4	Ontwikkel en implementeer die Casidra Ontwikkelingsmodel teen 2020.
Doelstelling	<p>Casidra se huidige lewerbares was gebou rondom:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Projekbestuurvermoëns • Doeltreffende bestuurstrukture • Doeltreffende finansiële stelsels • Mededingende voordeel as gevolg van 'n besigheidsgeoriënteerde model • 'n Reaktiewe kultuur om op behoeftes te reageer <p>In die verlede was kliënte meestal beperk tot twee provinsiale departemente, naamlik die WKDvL en die DEOT, met lewerbares aan individuele begunstigdes, deur middel van spesifieke programme wat deur die twee departemente bestuur was. Op grond van prestasie, vaardighede en samestelling, kan Casidra sy dienste aan ander staatsdepartemente bemark.</p> <p>Casidra het 'n blou-druk ontwikkel in die ontwikkeling en implementering van ontwikkelingsinisiatiewe in die landelike gebiede van die Wes-Kaap. Casidra het op sy reis 'n stadium bereik waar hy ekstern wil uitreik en veral gemeenskapsrolspelers in staat wil stel om uitkomsgedrewe ontwikkelingsinisiatiewe te implementeer. Die Maatskappy beoog om 'n opleidings- en ontwikkelingsarm te stig wat 'n addisionele inkomstestroom vir Casidra kan bied.</p> <p>Die organisasie het in 2015 'n omvattende ondersoek in organisasie-ontwerp ondergaan, wat die huidige struktuur se belyning met die strategiese voorneme van die Maatskappy beoordeel het. Die uitkoms van die ondersoek het die skommeling van party funksies uitgelig. Die aanbevelings van hierdie ondersoek was deur die Raad goedgekeur vir implementering in 'n gefaseerde benadering. Casidra beoog om teen 2020 die volwaardige vestiging van 'n projekbestuur-organisasiestruktuur te verken.</p> <p>Koppel met Privaatsektor-telkaart: Klant (Ekstern); Interne Proses en Werknemeropleiding en -groei (Intern)</p>
STRATEGIESE DOELWIT 5	
Strategiese Uitkomstgerigte Doelwit 5	Om projekbestuursvermoë as 'n implementeringsagent in die algemeen te handhaaf en deur projekbestuursopleiding en inligtingstelsels uit te brei.
Doelstelling	<p>Casidra moet voortdurend opskerp deur volgehoue voorpunt-projekbestuursopleiding aan sy personeel te verseker, om die Maatskappy te help om 'n hoë-prestasiespan te word wat in projekuitnemendheid uitblink. Casidra kan nie goeie diens lewer as dit die menslike kapitaalontwikkeling van sy eie personelede verwaarloos nie. Die 'leerorganisasie'-konsep moet ook deur inligtingstegnologie-ondersteuning aan die projekbestuurders en 'n doeltreffende kennisbestuurstelsel gesteun word.</p> <p>Koppel met Privaatsektor-telkaart: Klant (Ekstern); Interne Proses en Werknemeropleiding en -groei (Intern)</p>
STRATEGIESE DOELWIT 6	
Strategiese Uitkomstgerigte Doelwit 6	Ontwikkel en groei nuwe markte op 'n kosteverhalingsgrondslag teen 'n jaarlikse koers van 3%.
Doelstelling	<p>Casidra MSB Bpk moet proaktief wees om sy dienste aan ander staatsdepartemente te bemark. Om toekomstige volhoubaarheid te verseker, moet die maatskappy nuwe markte identifiseer en ontwikkel om ekstra inkomste te genereer. Dit sal gedoen word sonder om die Maatskappy se primêre fokus uit die oog te verloor gebaseer op sy mandaat. Casidra se unieke vermoëns en sterkpunte stel dit in staat om homself as 'n voorkeur-diensverskaffer aan provinsiale en nasionale departemente te posisioneer.</p> <p>Koppel met Privaatsektor-telkaart: Klant (Ekstern); Finansiële (Intern).</p>

DOEL

Die doel van die Program is om leierskap, strategiese rigting en ondersteuning te verskaf aan die onderskeie programme van Casidra.

SUBPROGRAMME

- 1.1 Openbarebetrekkinge, Bemaking en Kommunikasie
- 1.2 Finansiële Bestuur
- 1.3 Menslike Hulpbronbestuur
- 1.4 Strategiese Opleiding
- 1.5 Korporatiewe Bestuur

LYS VAN STRATEGIESE UITKOMSGERIGTE DOELWITTE

Program 1: Korporatiewe Dienste	
Subprogram 1.1: Openbare Betrekkinge, Bemaking en Kommunikasie	
Strategiese Doelwit 1	Bied 'n interne en eksterne kommunikasiediens aan die Maatskappy en projekte (SD 3,4 en 6)
Doelwitstelling	Skep handelsmerkbewustheid deur die maatskappy, projekte en die dienste te bevorder deur die lewering van 'n interne en eksterne kommunikasiediens.
Basislyn	Ontwikkel en implementeer 'n bemarkings- en kommunikasiestrategie en aksieplan deur die saamstel en uitgee van alle publikasies vir korporatiewe voldoening, deur gehalte redigeerdienste te bestuur. Die Maatskappy se publisiteit sal op gratis of goedkoop bemarkingsgeleenthede gefokus wees. Die Maatskappy se korporatiewe beeld sal voortdurend gemonitor word. Die bemaking en promosie van die Maatskappy sal op die regte teikenmark gerig wees, soos in die strategie omskryf. Voorspraak en steunwerwing het ook in die verlede 'n integrale deel uitgemaak van die verkryging van nuwe besigheid vir die maatskappy.
Regverdiging en Skakels	Strategiese Doelwitte 3, 4 en 6
Subprogram 1.2: Finansiële Bestuur	
Strategiese Doelwit 2	Lewer 'n doeltreffende en effektiewe administratiewe diens aan die Maatskappy en projekte (SD4)
Doelwitstelling	Verseker nakoming van alle finansiële stature en regulasies, veral die Wet op Openbare Finansiële Bestuur en die Maatskappywet.
Basislyn	Alle statutêre rapportering moet nagekom word. Strenger begrotingsbeperkings word in 2019/20 verwag en dit sal strenger inperking van uitgawes tot gevolg hê
Regverdiging en Skakels	Strategiese Doelwit 4
Subprogram 1.3: Menslike Hulpbronbestuur	
Strategiese Doelwit 3	Bied 'n doeltreffende en effektiewe menslike hulpbronnediens aan die Maatskappy en projekte (SD 3 en 5)
Doelwitstelling	Om 'n doeltreffende en effektiewe menslike hulpbronbestuursdiens te voorsien deur: <ul style="list-style-type: none"> • Personeelwelstand te bevorder • Sterk arbeidsverhoudinge • 'n Optimaal-benutte personeelstruktuur
Basislyn	<ul style="list-style-type: none"> • 3 holistiese welstand-inisiatiewe in gebruik geneem • 2 werkerkomitee-vergaderings en 4 personeelforum-vergaderings geskeduleer • 2 prestasiebeoordelings in gebruik geneem
Regverdiging en Skakels	Strategiese Doelwitte 3 en 5

Subprogram 1.4: Strategiese Opleiding

Strategiese Doelwit 4	Bied strategiese opleiding binne die Maatskappy (SD 4 en 5)
Doelwitstelling	Verseker die toekomstige volhoubaarheid van Casidra as 'n projekbestuursmaatskappy van uitnemendheid.
Basislyn	<ul style="list-style-type: none"> • Interne projekbestuurkursus geakkrediteer • 120 Werknemers opgelei • 8 beurs-kwalifikasies
Regverdiging en Skakels	Strategiese Doelwitte 4 en 5

Subprogram 1.5: Korporatiewe Bestuur

Strategiese Doelwit 5	Verseker korporatiewe bestuur (SD 4)
Doelwitstelling	Om 'n doeltreffende en effektiewe diens te lewer in ooreenstemming met die beste praktyk in korporatiewe bestuur.
Basislyn	Casidra se korporatiewe bestuur, handel volgens die manier waarop sy Direksie en komitees deur die beginsels van die King III-verslag georganiseer en ingelig word. Casidra neem ook sy mensepraktyke en Groenstrategie ernstig op. Volhoubaarheid van die organisasie is van groot belang vir die Direksie en bestuurspan.
Regverdiging en Skakels	Strategiese Doelwit 4

STRATEGIESE DOELWIT JAARLIKSE TEIKENS VIR 2018/19

Program 1: Korporatiewe Dienste

Strategiese Doelwit	Werklike Prestasie 2017/2018	Beplande Teiken 2018/2019	Werklike Prestasie 2018/2019	Afwyking van beplande teiken tot Werklike Prestasie vir 2018/2019	Kommentaar op Afwykings
Aantal ingrypings vir interne en eksterne kommunikasiedienste	8	8	8	-	
Aantal effektiewe en doeltreffende finansiële bestuursdienste	15	1	1	-	
Aantal doeltreffende en effektiewe menslike hulpbronnendienste	14	11	11	-	
Aantal ingrypings vir strategiese opleiding	24	29	29	-	
Aantal korporatiewe bestuur-ondersteuningsdienste	10	10	10	-	

Subprogram 1.1: Openbare Betrekkinge, Bemaking en Kommunikasie

Prestasie Aanwyser	Werklike Prestasie 2015/2016	Werklike Prestasie 2016/2017	Werklike Prestasie 2017/2018	Beplande Teiken 2018/2019	Werklike Prestasie 2018/2019	Afwyking van beplande teiken tot Werklike Prestasie vir 2018/2019	Kommentaar op Afwykings
Aantal publikasies saamgestel en gepubliseer	7	7	7	7	7	-	
Aantal byeenkomste georganiseer/ gekoördineer	1	1	1	1	1	-	

Subprogram 1.2: Finansiële Bestuur

Prestasie Aanwyser	Werklike Prestasie 2015/2016	Werklike Prestasie 2016/2017	Werklike Prestasie 2017/2018	Beplande Teiken 2018/2019	Werklike Prestasie 2018/2019	Afwyking van beplande teiken tot Werklike Prestasie vir 2018/2019	Kommentaar op Afwykings
Oudit-mening vanaf AGSA verkry ten opsigte van vorige finansiële boekjaar	1	1	1	1	1	-	

Subprogram 1.3: Menslike Hulpbronbestuur

Prestasie Aanwyser	Werklike Prestasie 2015/2016	Werklike Prestasie 2016/2017	Werklike Prestasie 2017/2018	Beplande Teiken 2018/2019	Werklike Prestasie 2018/2019	Afwyking van beplande teiken tot Werklike Prestasie vir 2018/2019	Kommentaar op Afwykings
Aantal welstands- en spanbou-inisiatiewe geïmplementeer	-	4	4	3	4	1	Bedryfs-vereistes vermeerder
Aantal werkerkomitees en personeel-forumvergaderings	-	8	8	6	6	-	
Aantal maatskappy-wye prestasiebeoordelings gekoördineer	3	3	2	2	2	-	

Subprogram 1.4: Strategiese Opleiding

Prestasie Aanwyser	Werklike Prestasie 2015/2016	Werklike Prestasie 2016/2017	Werklike Prestasie 2017/2018	Beplande Teiken 2018/2019	Werklike Prestasie 2018/2019	Afwyking van beplande teiken tot Werklike Prestasie vir 2018/2019	Kommentaar op Afwykings
Akkreditasie van Projekbestuurkursus	-	-	-	1	1	-	
Aantal ontwikkelings- en opleidingsinisiatiewe in lyn met Casidra se strategie	23	24	24	28	29	1	Operasionele opleidings-vereistes

Subprogram 1.5: Korporatiewe Bestuur

Prestasie Aanwyser	Werklike Prestasie 2015/2016	Werklike Prestasie 2016/2017	Werklike Prestasie 2017/2018	Beplande Teiken 2018/2019	Werklike Prestasie 2018/2019	Afwyking van beplande teiken tot Werklike Prestasie vir 2018/2019	Kommentaar op Afwykings
Aantal bestuursdokumente volgens Tesourie se voorskrifte ingedien	10	10	10	10	10	-	

PROGRAMPRESTASIE

Subprogram 1.1: Openbare Betrekkinge, Bemaking en Kommunikasie

Die Openbare Betrekkinge, Bemaking en Kommunikasie-eenheid bied steeds tersaaklike ondersteuningsdienste aan die onderskeie programme en projekte van **Casidra**. Die implementering van prestasieaanwyserdoelwitte was bereik soos beplan in ons 2018/2019 Korporatiewe Plan. Alle publikasies, wat die Korporatiewe Plan, Jaarverslag, Kwartaallike nuusbriewe en verskeie bemakingsbrosjures insluit, was betyds saamgestel, gepubliseer en versprei na alle belanghebbendes.

Subprogram 1.2: Finansiële Bestuur

Casidra het sy 29ste ongekwalifiseerde eksterne ouditverslag oor Finansiële State bereik.

Subprogram 1.3: Menslike Hulpbronbestuur

Casidra glo sterk daaraan dat, indien ons ons mense ontwikkel, ontwikkel ons ons besigheid. Personeelontwikkelingsprogramme is 'n prominente eienskap binne die organisasie en fokus daarop om organisasie-spanlede se vaardighede te versterk en hulle kwalifikasies te verbeter. Dit behels werksinkels/afrigting vir selfontwikkeling, ondersteuning van spanlede se reise tot selfontdekking en hulp om insig in gedragstyle te verkry, hoe

om gedrag aan te pas om verhoudings te versterk en beter uitkomst in situasies te geniet. Menslike Hulpbronne belê aansienlik in holistiese werknemer-welstandinisiatiewe.

'n Gesonde arbeidsverhoudingeklimaat word gehandhaaf deur oop kommunikasiekanale, werkerkomitee-vergaderings, personeelforumvergaderings en effektiewe interne griewe-hanteringsprosedures. **Casidra** het 'n prestasiegedrewe kultuur wat daarop gemik is om elke werknemer se uitset ten opsigte van kwaliteit en kwanfiteit te optimaliseer, wat gemik is op algehele prestasie en dienslewering.

Subprogram 1.4: Strategiese Opleiding

Gedurende hierdie finansiële boekjaar het **Casidra** akkreditasie vanaf Dienste-SETA ontvang om 'n kortkursus in Projekbestuur te fasiliteer.

Subprogram 1.5: Korporatiewe Bestuur

Casidra het aan Tesourieregulasies voldoen en sy Jaarlike Finansiële State, KMIE (CIPC), B-BSEB jaarlikse opgawes, begrotings, Korporatiewe Plan en Aandeelhouersooreenkomts betyds ingedien.

STRATEGIE OM GEBIEDE VAN ONDERPRESTASIE TE OORKOM

Geen.

VERANDERINGS AAN BEPLANDE TEIKENS

Geen.

KOPPEL PRESTASIE MET BEGROTINGS

Program	2017/2018			2018/2019		
	Begroting	Werklike Besteding	(Oor)/ Onder besteding	Begroting	Werklike Besteding	(Oor)/ Onder besteding
Korporatiewe Dienste	R	R	R	R	R	R
Finansiële Bestuur	4 014 883	7 692 805	(3 677 922)	4 345 000	4 105 372	239 628
Inligtingstechnologie	357 420	243 031	114 389	570 000	371 959	198 041
Menslike Hulpbronbestuur	13 420 814	10 835 686	2 585 128	14 475 000	11 122 879	3 352 121
Regs- en Korporatiewe Bestuur	75 029	17 442	57 587	79 000	6 882	72 118
Openbare Betrekkinge, Bemaking en Kommunikasie	326 138	308 404	17 734	358 000	329 654	28 346
KAPITAAL	1 132 792	1 276 887	(144 095)	2 027 000	947 959	1 079 041
TOTAAL	19 327 076	20 374 255	(1 047 179)	21 854 000	16 884 705	4 969 295

= Hierdie program het hoofsaaklik 'n ondersteuningsfunksie. Die waarde is in die ondersteuning van die lyn funksies om 'n professionele diens te lewer

DOEL

- Om spesifieke staatsplase (d.w.s. Anhalt, Amalienstein en Waaikraal) op 'n volhoubare wyse te bestuur om hulle na 'n relevante ontvangsentiteit oor te dra.
- n Volhoubare meganisme vir nuwe en gevestigde boere te verseker (insluitend begunstigdes van grondhervorming en plaaswerkers).

SUB-PROGRAMMES

- 2.1 Die Bestuur van die Regeringsplase
- 2.2 Ondersteuning en Ontwikkeling

LYS VAN STRATEGIESE UITKOMSGERIGTE DOELWITTE

Strategiese Doelwit 1	Bestuur regeringsplase op 'n volhoubare wyse totdat dit na 'n relevante entiteit oorgedra kan word (SD 1)
Doelwitstelling	Om 'n plaasbestuurskapasiteit, fisies en finansiële, aan twee regeringsplase in die Wes-Kaap te bied sodat hulle volgens die aanvaarde inisiatiewe ontwikkel kan word, soos in die omdraaistrategieplanne geïdentifiseer (op voorwaarde dat dit deur die WKDvL en selfgegeneerde fondse befonds word); om binne die vyfjaar kontrakperiode volhoubaarheid te bereik.
Basislyn	<p>Waaikraal en Amalienstein is vir baie jare onder Casidra se bestuur, maar sedert 2010 is die twee plase onder die bestuursverantwoordelikheid van die WKDvL. Voor 2010, was die plase struktuurlik nuwingsgewend en het beleggings benodig om die plaaswerkzaamhede uit te brei. Die WKDvL het versoek dat Casidra omdraaistrategieë opstel, wat in 2010 voltooi was, maar die WKDvL kon nie hierdie strategieë ten volle befonds nie (Waaikraal was gedeeltelik befonds as deel van die CRDP se nodale ontwikkeling en Amalienstein het in 2017 CASP-befondsing ontvang om die plaas se besproeiingstelsel op te gradeer). Die doel van die omdraaistrategie was om winsgewendheid en volhoubaarheid te bereik, en befondsing was nodig om nuwe ondernemings aan te pak, maar ook om operasionele tekorte te dek totdat die nuwe ondernemings in volle produksie was en verby gelykbreek kom. Daardie ideaal was nie bereik nie, aangesien befondsing onvoldoende was om alle nuwe ontwikkelings te implementeer soos wat deur die omdraaistrategie voorgestel is.</p> <p>Die tekort was vererger deur die feit dat BTW nie deur die plase geëis kon word nie. Casidra se verantwoordelikhede is dus, om die bestaande ondernemings binne die hulpbronvermoëns te optimaliseer en die bates teen vandalisme te bewaar.</p> <p>Gedurende hierdie verslagtydperk was Amalienstein negatief geraak deur die droogte en besproeiing moes van tyd tot tyd beperk word, en sedert die begin van 2019 was dit totaal gestaak wat daartoe gelei het dat voer aangekoop moes word, wat tot addisionele uitgawes gelei het. Die plaas moes water aan Zaar voorsien vir menslike gebruik. Teen die einde van die tydperk was die situasie steeds ernstig met een dam steeds leeg en die ander op 7%. Die Departement het vir 2018/19 addisionele befondsing van R1.4 miljoen vir die plaas goedgekeur weens die impak van die droogte.</p> <p>Die huidige droogtesituasie het ook 'n baie negatiewe effek op Waaikraal en alle waterkwotatoewysings was gestaak. Dit het gelei tot baie min produksie sedert 2017/2018 en lusernlande het almal gevrek en beeste was verkoop. Waaikraal het Nguni-beeste gehad, maar moes verkoop word, want daar was geen mark vir hierdie tipe ras nie en dus is die plan om die beeste met 'n winsgewende ras te vervang.</p>
Regverdiging en Skakels	Strategiese Doelwit 1
Strategiese Doelwit 2	Fasiliteer en implementeer landbouprojekte vir landoubegunstigdes deur regeringsbefondsing (SD 1)
Doelwitstelling	Om landbou-infrastruktuur te implementeer en ondersteuning met produksietoelaag te bied aan begunstigde plase in die Wes-Kaap deur middel van werknemers wat projekbestuurgereedskap en vaardighede toepas, sodat lewering effektief en doeltreffend kan wees en binne die geskeduleerde tyd vir die ingryping.
Basislyn	<p>Gedurende die voorafgaande jare was die fondse wat aan Casidra oorgedra is om plase in privaatbesit met infrastruktuur te help, met uitsondering van die fondse vir die kommoditeite wat onafhanklik funksioneer, in die omgewing van R68 miljoen per jaar. Die aantal projekte wat met hierdie fondse gefinansier kan word, het afge neem as gevolg van die volume van die toekenningsaansoeke wat ontvang is en is ongeveer 76. Daar word verwag dat die befondsing vir die volgende jaar onder druk sal wees en begrotingsbesnoeiings word verwag. Projekte word oor die hele provinsie versprei en kan nie net tot een geografiese streek beperk word nie.</p> <p>Weens die feit dat landbou seisoonaal is, is baie van hierdie projekte multijaarprojekte en as gevolg daarvan dat fondse vanaf die Nasionale Departement, deur die loop van die jaar in vier dele oorgedra word, word projekte dan na die volgende jaar oorgedra vir die voortsetting van die implementering. Die aantal projekte wat oorgedra word, het elke jaar dramaties verminder, maar kan nie vermy word nie, met nog sowat 30 wat jaarliks oorgedra word.</p> <p>Casidra verskaf institusionele ondersteuning aan twee kommoditeitsgroepe om voldoening en implementering te verseker, en ondersteun agt ander met sekretariaatsdienste.</p> <p>Die dienste van die ETB aan aansoekers in die CASP-subsidieraamwerk het gestabiliseer en baie min aansoeke word ontvang om volledige besigheidsplanne te ontwikkel. Die werklike behoefte is vir insette oor spesifieke hulpbronne, aandelebesit met betrekking tot die B-BSEB-kodes en finansiële beplanning met elke jaar. 'n Grondhervormingsadviesburo (LREAD) is gevestig om advies oor grondhervormingsinisiatiewe te fasiliteer.</p>
Regverdiging en Skakels	Strategiese Doelwit 1

Program 2: Landbou en Grondhervorming

Strategiese Doelwit	Werklike Prestasie 2017/2018	Beplande Teiken 2018/2019	Werklike Prestasie 2018/2019	Afwyking van beplande teiken tot Werklike Prestasie vir 2018/2019	Kommentaar op Afwykings
Aantal staatsplase op 'n volhoubare wyse bestuur vir oordrag aan 'n betrokke ontvangende entiteit	3	2	3	1	Anhant-plaas nog nie oorgedra nie
Aantal landbouprojekte gefasiliteer en geïmplementeer vir landboubegunstigdes deur staatsbefondsing	146*	83*	142	59	Vraaggedrewe teiken. Meer versoeke ontvang as verwag.

*= Teikens is vraaggedrewe en die uitsette is nie binne Casidra se sfeer van invloed nie.

SLEUTELPRESTASIE AANWYSERS,
BEPLANDE TEIKENS EN WERKLIKE PRESTASIES

Subprogram 2.1: Bestuur van Regeringsplase

Prestasie Aanwyser	Werklike Prestasie 2015/2016	Werklike Prestasie 2016/2017	Werklike Prestasie 2017/2018	Beplande Teiken 2018/2019	Werklike Prestasie 2018/2019	Afwyking van beplande teiken tot Werklike Prestasie vir 2018/2019	Kommentaar op Afwykings
Aantal individuele Plaasplanne ontwikkel vir staatsplase	3	3	3	2	3	1	Anhant-plaas nog nie oorgedra nie, Casidra moet 'n begroting opstel en bestuur steeds die plaas
Aantal plase se finansiële state en kontantvloeië beramings geskep	36	36	36	24	24	-	
Aantal maandelikse terreinbesoeke vir monitering en evaluering van projekte	34	33	20	20	22	2	Weens die droogte was meer besoeke nodig.
Aantal maandelikse bestuurs- en personeelvergaderings op die perseel	33	33	20	20	22	2	Plaasbestuurders het 'n behoefte aan meer kontak gehad.

Subprogram 2.2: Ondersteuning en Ontwikkeling van Landbouers

Prestasie Aanwyser	Werklike Prestasie 2015/2016	Werklike Prestasie 2016/2017	Werklike Prestasie 2017/2018	Beplande Teiken 2018/2019	Werklike Prestasie 2018/2019	Afwyking van beplande teiken tot Werklike Prestasie vir 2018/2019	Kommentaar op Afwykings
Aantal KPTK-projekte in huidige jaar bygestaan met fisiese infrastruktuur	51	46*	64	25*	37	-12	Vraaggedrewe teiken
Persentasie projekte wat nie voltooiingsdatum binne raamwerk van drie maande oorskry nie, gemeet teen basislyn projekplan	60%	(82/180) 45.56%	47.74%	(324/541) 60%	37.03%	- 22.97%	Die droogte en tekortkoming in die beplanning van goedgekeurde projekte het die implementering belemmer

Subprogram 2.2: Ondersteuning en Ontwikkeling van Landbouers

Prestasie Aanwyser	Werklike Prestasie 2015/2016	Werklike Prestasie 2016/2017	Werklike Prestasie 2017/2018	Beplande Teiken 2018/2019	Werklike Prestasie 2018/2019	Afwyking van beplande teiken tot Werklike Prestasie vir 2018/2019	Kommentaar op Afwykings
Aantal KPTK-projekte in huidige jaar bygestaan met fisiese infrastruktuur	9	9	8	9	9	-	Vraaggedrewe teiken
Persentasie projekte wat nie voltooiingsdatum binne raamwerk van drie maande oorskry nie, gemeet teen basislyn projekplan	4.66	4.52	4.71	4	4.68	0.68	Die droogte en tekortkoming in die beplanning van goedgekeurde projekte het die implementering belemmer
Aantal KPTK-projekte bygestaan met implementering van projekte en/of sekretariële dienste	4	33*	29	15*	38	23	
Minimum gemiddelde kwalitatiewe telling (1-5) deur begunstigdes vir die evaluering van die diens wat deur implementeerder gelewer word	98	36*	31	30*	34	4	Projekbestuurders het hoër tellings ontvang
Aantal besigheidsplanne beoordeel/ ontwikkel en regsinsette deur ETB gelewer	-	36*	43	20*	48	28	Vraaggedrewe teiken
Aantal navrae opgelos (tegniese/finansiële/OIE/ Impakstudies) deur ETB	13	17*	9	8*	22	14	Die geverifieerde ware aantal navrae wat opgelos is, is 34.
Aantal grondhervormingsingrypings bygestaan deur LREAD	4	4	4	4	4	-	Vraaggedrewe teiken. Meer versoeke ontvang as beplan
Aantal landbouprojekte van vorige jare befonds, op 'n multijaarbasis geïmplementeer	36	53	71	50	83	33	Meer projekte voltooi van vorige jare

* Teikens is vraaggedrewe en die uitsette is nie binne **Casidra** se sfeer van invloed nie.

Subprogramme 2.1 Bestuur van Staatsplase

AMALIENSTEIN EN WAAIKRAAL

Amalienstein and Waaikraal word namens die WKDvL bestuur, en beide is tans onvolhoubare plase omdat hulle boerderywerkzaamhede te beperk is (weens befondsingsbeperkings) om die oorhoofse kostes van die plase te dra. Dit is veral waar vir Amalienstein wat uitgebreide gebou en infrastruktuur het. Dit is vererger deur die feit dat die plase, omdat dit deur die regering befonds word, nie BTW op insette kan terugeis nie. BTW word op meeste insette gehef, maar nie op inkomste nie (saad, lusern en melk). Diefstal en vandalisme het ook 'n impak op hierdie plase se finansiële prestasies, nie net oor die vervangingskoste van gesteelde en gevandaliseerde items nie, maar ook die kostes om wagte gedurende die nagte en oor naweke aan te stel. Die droogte wat sedert 2017/18 deur beide plase ondervind was, het verdere stremming op die plase se volhoubaarheid geplaas.

Die plase ontvang jaarlikse befonding (Amalienstein R2 103 151 plus R1 400 000 droogtebefonding en Waaikraal R1 730 849 vir 2018/19) vanaf die regering, maar oor die jare was dit onvoldoende vir die vervanging van kapitaalbates, wat nog te sê nuwe ondernemings met die huidige droogte wat dinge nog moeiliker maak.

Die opdatering van die waterverslag vir die Amaliensteinarea en opstel van 'n dokument wat die prosesse en stappe aandui om staatsgrond na 'n gemeenskap oor te dra was voltooi as deel van 'n beoogde hoëvlak-besigheidsplan vir die plaas in die toekoms. Aangesien Waaikraal tans geen ontvangende entiteit het nie, was die Grondhervormingsburo by **Casidra** getaak om gesprekke in hierdie verband te begin.

Arbeidsverhoudinge en werknemerwelstand op die plase word met personeelforums en welstandprogramme wat gevestig is, aangespreek. Die welstandprogramme strek verder as die plase na die gemeenskap met bemagtigingsprogramme, bystand aan leerders met internetfasiliteite en 'n klein biblioteek by Waaikraal. Amalienstein het 'n voltydse Gemeenskapsontwikkelingsbeampte.

Casidra moes opvolgstrategieë vir die Plaasbestuurders in plek stel. Die risiko van bedankings word aangespreek deur assistente in diens te neem en op te lei. Deur nie in staat te wees om aan hierdie posbekleërs permanente poste aan te bied nie, is 'n uitdaging. Die landbouwerkzaamhede by Amalienstein is te klein vir 'n Assistentbestuurder, maar 'n Toesighouer was aangestel wat opgelei was om hom toe te rus om die basiese funksies van die Plaasbestuurder oor te neem, indien nodig. Ongelukkig het die posbekleër bedank. Weens die finansiële posisie van die plaas as gevolg van die droogte, was daar besluit om hom nie te vervang nie.

AMALIENSTEIN

Amalienstein boer met melkkoeie, lusern, weiding en groentesaad, en het 'n gastehuis en plaasstal. Laasgenoemde was aan 'n privaat-entrepreneur van die gemeenskap verhuur, maar sy het besluit om uit die kontrak te onttrek. 'n Geskikte vervanger kon nog nie gevind word nie.

Die volgende **Casidra**-personeel is in diens van die plaas: 'n Plaasbestuurder en 13 werknemers op vastermynkontrakte wat tot 31 Maart 2020 verleng is ('n Administratiewe Klerk, 'n Gemeenskapsontwikkelingsfasiliteerder, 3 Melkerywerkers en 7 Algemene Werkers vir besproeiing en 1 tuinier). Vier mense was op 'n deeltydse basis as Nagwagte en Naweekmelkers aangestel. 12 Staatsdienswerknemers was by Amalienstein aangestel.

Tot 35 seisoenale werkers was aangestel vir uieproduksie, die karweiding van lusernbalie en algemene werk.

Gemiddeld 95 koeie was per dag in melk, wat minder as die begrote 120 is. Dit was weens die verkoop van soveel problematiese koeie as moontlik om druk op die weivelde te

verminder, asook omdat baie koeie langer neem om dragtig te word as gevolg van die droogte. Dit sal lei tot 'n hoër aantal koeie in melk in 2019. Die produksie per koei per dag was 18.7 liter, wat meer as die begrote 18 liter is. Dit is minder as die begrote koeie en die aankoop van addisionele voer het 'n swaar impak op die melkery se inkomste gehad. Die marge vir die jaar was negatief.

Vrektes onder suipkalwers was 0%, wat minder as die begrote 10% is. Daar was 10 vrektes onder ouer diere, wat laer is as die begrote 11.

Groentesaadproduksie was in 2013 by Amalienstein bekendgestel. Daar moet in ag geneem word dat die plaas nie drupbesproeiing het nie en 'n besproeiingstelsel moes improviseer van ou mikrospreiers wat in die boorde gebruik was. Die resultate is dus tot sover prysenswaardig. Uiesaadbolle (1.92 ha) was in 2018 op kontrak met Klein Karoosaad gevestig en in Desember 2018 geoes. Amalienstein het 3 780 kg saad geoes (1 968 kg per hektaar), wat die begrote 800 kg ver oortref het en 'n rekord vir die plaas is. Die ontkieming van die saad was meer as 90% en die verwagte inkomste sal meer as R400 000 wees. Ten spyte van sekere uitdagings, het die saadproduksie talle werksgeleenthede in die arm gemeenskap geskep.

Die droogte sedert 2017 het 'n swaar impak op die plaas te uitgawes gehad, aangesien voer aangekoop moes word om die weivelde te vervang wat die besproei kon word nie. Op 25 Desember 2018 het Zoar se water opgeraak en Amalienstein het op 'n daaglikse basis drinkwater aan die dorp voorsien. In Januarie 2019 het die damvlak geval tot minder as 10% en besproeiing was verder beperk en uiteindelik gestaak. Daar was reënval in 2019 en Zoar was in staat om weer water van hulle eie dam te kry, maar dit het slegs die Amalienstein-dam gestabiliseer en nie die tekort aan besproeiingswater verander nie. Weens die gebrek aan besproeiingswater produseer weidings nie en voer moes aangekoop word, wat daartoe gelei het dat die plaas se fondse in Maart 2019 uitgeput was.

Die WKDvL het koopbewyse vir R1.313 miljoen goedgekeur om voer onder die Droogtehuiskema te koop, met die eerste koopbewys wat op 28 Maart 2019 uitgereik is.

WAAIKRAAL

Waaikraal produseer beeste, lusern, groentesaad en essensiële olies. Implemente/meganisasie van opkomende boere rondom Waaikraal word vanaf die regering meganisasiesentrum bedien, en Waaikraal maak ook teen 'n vasgestelde tarief gebruik van die trekkers en implemente.

Die volgende **Casidra**-personeel is in diens van die plaas: 'n Projekbestuurder en 14 personeellede ('n Produksie-assistent, Klerk, Toesighouer en 11 Algemene Werkers) wie se kontrakte tot 31 Maart 2020 strek. Tot 10 tydelike of seisoenale werkers was aangestel vir die oes van die uiesaad en karweiding van lusernbalie. Daar is slegs een staatswerknemer op die plaas.

Die plaas ondervind steeds 'n knellende droogte wat in 2016 begin het. Die hofbron van besproeiingswater vir Waaikraal, die Stopdrifdam, het vroeg in 2017 opgedroog. Die kwota vanuit die dam was vir slegs die tweede keer in 22 jaar tot 0% verlaag en alle besproeiing moes gestaak word, behalwe vir die water wat in die plaas se bergingsdam gehou was en min water wat in 2018 ontvang was, maar dit was slegs voldoende om die uiesaad te oes in 2017 en 2018 deur te dra en in 2018 bietjie hawer en tef aan te plant. Die 5.5 ha Roosmaryn vir essensiële olieproduksie was bloot aan die lewe gehou en het in 2018 geen produksie gelewer nie, wat 'n verlies aan inkomste van ongeveer R148 500 tot gevolg gehad het.

Geen tamaties kon in 2017 en 2018 gevestig word nie, en gevolglik was tot 100 seisoenale werkers nie in diens geneem nie. Die verlies aan inkomste beloop ongeveer R675 000 per jaar.

Vroeg in 2019 het die plaas geen water gehad nie en kon nie eers uie vestig nie. Die droogte het 'n geweldige druk op finansies geplaas. Die droogtehelp wat in 2017 ontvang was het maatreëls ingesluit om die impak van toekomstige droogtes te verminder, insluitend die boor vir water, wat in 2019 gedoen was. Daar was besluit om nie personeel af te lê nie.

Die beeskudde moes in 2017 verminder word en kalwers was op 'n vroeër as ideale ouderdom verkoop wat tot 'n laer inkomste per dier gelei het. In Maart 2019 was daar besluit om die hele kudde te verkoop en om die inkomste te gebruik om koeie te koop wanneer die droogte verby is. Dit is in ooreenstemming met die besluit om die Nguni-beeste met 'n ander ras te vervang omdat laer pryse per kilogram vir die Nguni's gekry word.

Besproeiing was op al die lusernlande gestaak teen die einde van 2016 en gevolglik was daar bykans geen produksie sedertdien nie. Die 56 hektaar vloedlusern het in 2018/19 slegs 2 ton geproduseer teenoor 'n begroting van 282 ton. Lusern op die 22 hektaar spilgrond was gestaak. Wanneer 'n bietjie water ontvang was, was hawer en tef gevestig, wat 150 ton (6.8 ton per ha) geproduseer het. Van die hawer en tef was as voer gebruik vir die beeste, weens 'n tekort aan voer en meeste was verkoop. Die verlies aan inkomste vir die lusern, weens die inkomste van die hawer en tef wat verdiskonteer was, beloop R1 573 782 vir 2018/19.

Die uiesaad was in Desember 2018 geoes en in Januarie 2019 aan die koper gelew. Die finale gewig van die skoongemaakte saad was 379.35 kg (190 kg per hektaar), wat baie minder as die begrote 300 kg per hektaar is, en is as gevolg van die vroulike plante wat baie minder as die vorige jaar was (op advies van die kliënt). Die inkomste was R152 108, baie minder as die begroting van R234 000 en die prys per kilogram was hoër as wat begroot was.

ANHALT

Anhalt produseer appels en pere, en gebruik en bestuur die Haarlem-pakhuis, wat die eiendom van die Departement van Openbare Werke en Vervoer is, vir die verpakking van die plaas se vrugte. Die plaas is winsgewend en slaag daarin om op 'n kontantbasis te boer.

Sedert September 2018 het die plaas sy eie personeel, behalwe vir een personeellid wat op 1 Maart 2019 net van **Casidra** na Anhalt (Edms) Bpk oorgeplaas was.

Die boorde in produksie bestaan uit 58.57 hektaar appels en 6.93 hektaar pere. Boorde wat nog nie in produksie is nie beslaan 10.27 hektaar. Die hervestiging van boorde vereis 'n groot kapitale belegging en is dus 'n stadige proses, maar die plaas het daarin geslaag om deel van die Werkfondsiniëtiëf van Hortgro te word om 14.15 ha nuwe kultivars te vestig.

Die 2019 oes het in Januarie 2019 begin en sal teen Junie 2019 voltooi wees. Die vooruitsigte is goed, maar daar word getwyfel of die rekordoes van 2018 oortref sal word. Wat die 2018 oes aanbetref, kan die volgende gerapporteer word.

Beide die 2018 opbrengs van 9 110 houe en die opbrengs per hektaar van 50.71 ton was die hoogste ooit (vorige jaar 38.47 ton/ha). Die rekordopbrengs kan gedeeltelik toegeskryf word aan die sogenaamde afjaartendens, aangesien die vorige jaar 'n lae opbrengs gehad het, maar moontlik hoofsaaklik weens goeie bestuurspraktyke en tegniese insette wat oor die afgelope paar jaar gelew is.

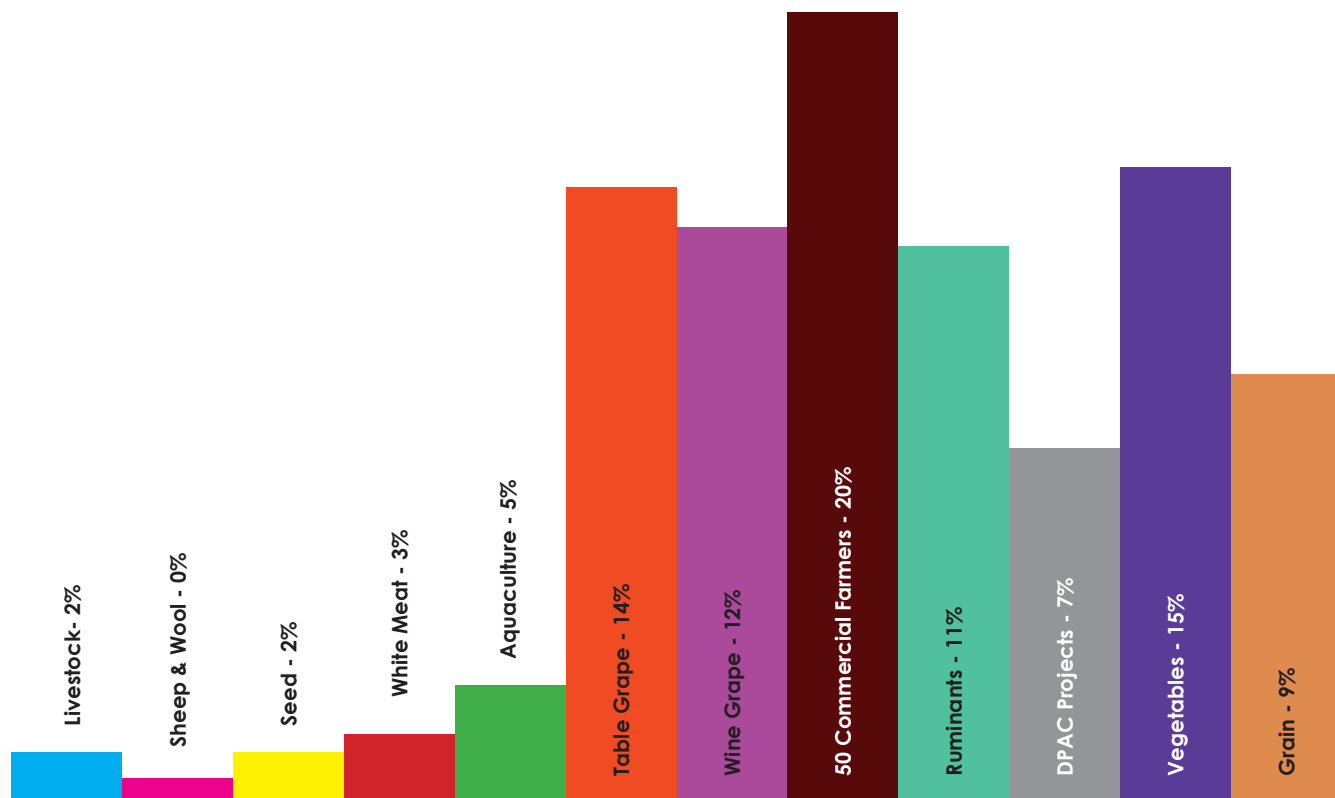
Die uitvoerpersentasie van 45.42% was nie die hoogste wat ooit behaal was nie, maar is bo die lopende gemiddelde van vyf jaar. Daar is 'n welkome ommekeer van die afwaartse tendens van die afgelope drie jaar. Gegewe die hoë opbrengs, was die totale uitvoer onder die hoogste wat ooit behaal was. Dit, tesame met die verhoging in uitvoerpryse, het tot die dramatiese verhoging in inkomste gelei.

Die plaashekinkomste was R20 588 639 teenoor die begroting van R13 235 359. Die 2018-inkomste het met 100% verhoog vanaf 2017 en was die hoogste inkomste ooit, met die vorige hoogste van R14 488 218.

Uitvoer het 74.5% van die inkomste bygedra, maar slegs 45.4% van die volume, wat die belangrikheid van soveel moontlike uitvoer beklemtoon. Dit is weens die gemiddelde inkomste per kilogram vir uitvoer wat R10.07 is en vir plaaslike vrugte R5.10 en vir sapvrugte R1.17. Die uitvoerprys was 16% hoër as die vorige jaar en die plaaslike prys minder as 1% hoër.

Subprogram 2.2 Ondersteuning en Ontwikkeling van Boere

Die kwaliteitsmeting van begunstigdes vir die projekbestuurdien van **Casidra** dui op 'n kliënteteverdenheid van 4.68. Die tydige voltooiing van die dienslewering is egter baie negatief beïnvloed deur die administratiewe en voldoeningsprosedures wat buite ons beheer is. Die werkslading van projekbestuurders het ook 'n impak op die spoed van lewering. Slegs 41% van projekte kon binne die afgespreekte tydrame wat gedurende projekbeplanning gestel was, voltooi word.

STRATEGIE OM GEBIEDE VAN ONDERPRESTASIE TE OORKOM

Geen.

VERANDERING AAN BEPLANDE TEIKENS

Geen.

KOPPEL PRESTASIE MET BEGROTINGS

Program	2017/2018			2018/2019		
	Begroting	Werklike Besteding	(Oor)/ Onder besteding	Begroting	Werklike Besteding	(Oor)/ Onder besteding
	R	R	R	R	R	R
Landbou en Grondher- vorming	8 891 627	8 632 738	258 889	9 418 000	9 430 828	(12 828)
TOTAAL	8 891 627	8 632 738	258 889	9 418 000	9 430 828	(12 828)

= Die program se prestasie was in lyn met die begrote finansiële hulpbronne.

DOEL

Om 'n projekbestuursdiens te lewer vir spesifieke landelike ontwikkelingsprojekte en landbou-inisiatiewe om die lewenstandaard van die mense in die landelike gebiede te verhoog, om die sosioekonomiese behoeftes van landelike gemeenskappe as geheel aan te spreek en om werk te skep in landelike gebiede.

SUBPROGRAMME

- 3.1: Infrastruktuur Ontwikkelingsdienste
- 3.2: Gemeenskap en Huishoudelike Voedselsekureit
- 3.3: Ander Projekbestuursdienste

LYS VAN STRATEGIESE UITKOMSGERIGTE DOELWITTE

Strategiese Doelwit 1	Bied 'n projekbestuursdiens ten opsigte van landelike landbou-infrastruktuur programme en inisiatiewe (SD 1 en 3)
Doelwitstelling	Om 'n projekbestuur-, en fasiliteringsdiens te lewer om landelike ontwikkelingsprojekte in die bepaalde CRDP-nodes te bevorder, sowel as geïdentifiseerde gebiede buite hierdie nodes.
Basislyn	Die CRDP-program het eers in 2010 begin en beskik nog nie oor 'n prestasie-rekord wat 'n tendens kan aandui nie. Nuwe befondsing vanaf die Nasionale Regering vir bepaalde areas, is aan die Departement van Landelike Ontwikkeling en Grondhervorming toegeken, of hertoegekende prioriteite binne Departementele begrotings. Die Landbouverwerkingsbedryf was elke jaar in lae getalle ondersteun.
Regverdiging en Skakels	Strategiese Doelwitte 1 en 3
Strategiese Doelwit 2	Help kwesbare gemeenskappe en huishoudings om hul eie kos te produseer (SD 2, 3)
Doelwitstelling	Om behoeftes te identifiseer, oplossings te ondersteun en dienste en goedere te verkry om gemeenskappe in verkose streke van die Wes-Kaap te help om hulle eie voedsel binne die seisoenale vereistes van groente te produseer, deur tuine op die been te bring en te kweek.
Basislyn	Gedurende voorafgaande jare, het die teiken vir tuine stadig tot 2 000 vermeerder, maar weens befondsingstekorte fluktueer dit baie. Daar word verwag dat dit rondom 1 500 tot 1 800 per jaar sal stabiliseer. Met bykomende befondsing wat aan die einde van elke jaar beskikbaar gestel word vanuit besparings in ander programme, kan hierdie teikens verhoog. Soos met ander landbouprojekte, sal seisoenaliteit en die tydige beskikbaarheid van fondse tot gevolg hê dat projekte na die volgende boekjaar oorgedra word. Hierdie syfer het dramatiese verskil van om en by 900 tot 500 tot 839 as gevolg van 'n gesamentlike poging sedert 2015 om die goedkeuring en leweringsproses te bespoedig, maar oorvloed van die afhandeling van lewering in die volgende jaar kan nie vermy word nie. Met byna alle vorige jare se huishoudings voltooi en alle huishoudings wat in hierdie jaar begin is, laat dit slegs die voortgesette ondersteuning vir produksie-items oor totdat die projekte afgehandel is. Die gemeenskapstuine was ongeveer 110 per jaar, maar 'n vermindering was verwag weens minder befondsing wat beskikbaar is. Die prestasie vir 2016/17 was 88 en 72 in 2017.
Regverdiging en Skakels	Strategiese Doelwit 2 en 3

LYS VAN STRATEGIESE UITKOMSGERIGTE DOELWITTE

Strategiese Doelwit 3	Bied 'n projekbestuursdiens ter ondersteuning van landbou-infrastruktuur programme en inisiatiewe (SD 1, 2, 3, 5)
Doelwitstelling	Om te reageer op versoeke van nuwe en bestaande kliënte om projekte te bestuur, administreer en dienste te bekom vir die geïdentifiseerde projekte, wat gemik is op landboubegunstigdes van die Wes-Kaap.
Basislyn	<p>'n Groot deel van projekbestuursdienste van die afgelope drie jaar was gegrond op die administrasie van Ramphulp-subsidiebefondsing. Die voorkoms hiervan kan nie voorspel word nie en sal geadministreer word soos en wanneer dit gebeur. Die Rampbefondsing vir Vloede van 2011 en 2013 van ongeveer R266 miljoen sal tot laat in 2019 geïmplementeer word, aangesien dit groot siviele ingenieurswerke met omgewingsimpakgoedkeuring vereis. Die droogtes van 2015 en weer in 2017 het tot gevolg gehad en sal verder daartoe lei dat addisionele befondsing vir hierdie doel beskikbaar gestel word. Gedurende 2017 was 'n totaal van R94 miljoen vir hierdie doel toegeken.</p> <p>Spesiale projekte van die WKDvL wat nie in verhouding tot 'n spesifieke kommoditeit staan nie, maar 'n diens oor die algemeen lewer, word deur die Departementele Projektoekenningskomitee (DPAC) goedgekeur. Hierdie projekte is almal aan die lewerbares vir die subprogram gekoppel.</p> <p>Verdere Onderrig en Opleiding werk baie nou saam met die WKDvL om op die bereiking van die Departementele Strategiese Doelwitte, Nasionale Uitkomst en Provinsiale Strategiese Doelwitte te reageer. Hierdie program het ongeveer R9 miljoen per jaar ontvang. Die program moet beroepsopleiding insluit wat duurder is en klein groepe teiken. Verwagtings vir befondsing in die driejaarsiklus is soortgelyk.</p> <p>Gedurende die vorige termyn is programme wat 'n noue verband met die Boerondersteuningsprogram van die WKDvL het, met die Departement van Water en Sanitasie, die Departement van Omgewingsake en die Breede-Gouritz Wateropvangsbestuuragentskap gekontrakteer. Hierdie programme sal in die volgende termyn verdere oordragte van befondsing voortsit, en die moontlikhede om die bystand uit te brei, word goed ontvang. 'n Driejaarsooreenkoms vir die Reënwater-Oesprogram is onderteken. CapeNature ontvang bystand met projekbestuur vir nuwe toerisme-ontwikkelings op hul natuureservate.</p> <p>Sedert 2013 was projekbestuur van die LandCare-program met die WKDvL gekontrakteer. Dit het nog projekte ter waarde van R9 miljoen onder Casidra se bestuur bygevoeg.</p> <p>Die program sluit beide infrastruktuurskepping in, hoofsaaklik omheining en rivierbeskermingswerke, asook werkskeppingstipe projekte soos skoonmaak van uitheemse plantegroei. Hierdie inisiatief sal gedurende die volgende termyn voortduur, maar die omvang daarvan word op 50 projekte geskat en sal op 'n vraagedrewebasis funksioneer.</p>
Regverdiging en Skakels	Strategiese Doelwit 1,2, 3 en 5

STRATEGIESE DOELWIT JAARLIKSE TEIKENS VIR 2017/18

Program 3: Landelike Infrastruktuurontwikkeling en Armoedeverligting

Strategiese Doelwit	Werklike Prestasie 2017/2018	Beplande Teiken 2018/2019	Werklike Prestasie 2018/2019	Afwyking van beplande teiken tot Werklike Prestasie vir 2018/2019	Kommentaar op Afwykings
Aantal Projekbestuursdienste voorsien om te reageer op Landelike Landbou-ontwikkelingsprogramme en -inisiatiewe, bv. CRDP, ens.	3	2*	0	-2	Geen nuwe aansoeke ontvang nie en ouer projekte nie voltooi nie
Aantal Gemeenskap- en Huishoudelike Voedselsekerheids-projekte ondersteun	1 778	1 478*	1 657	179	Meer projekte van ouer jare was voltooi as as beplan
Aantal Ander Projekbestuursdienste	124*	105*	100*	-5	Projekte was later voltooi as beplan weens probleme met verkoop van biomassa

*= Teikens is vraagedrewe en die uitsette is nie binne **Casidra** se sfeer van invloed nie.

Subprogram 3.1: Infrastruktuur Ontwikkelingsdienste

Prestasie Aanwyser	Werklike Prestasie 2015/2016	Werklike Prestasie 2016/2017	Werklike Prestasie 2017/2018	Beplande Teiken 2018/2019	Werklike Prestasie 2018/2019	Afwyking van beplande teiken tot Werklike Prestasie vir 2018/2019	Kommentaar op Afwykings
Aantal Projekbestuursdienste voorsien om te reageer op Landelike Landbou-ontwikkelingsprogramme en -inisiatiewe, bv. CRDP, ens.	-	-	3	1*	0	-1	Geen nuwe aansoeke ontvang nie en ouer projekte nie voltooi nie
Aantal projekte befonds vanaf vorige jare, geïmplementeer op 'n multijaarbasis	-	-	-	1*	0	-1	Ouer projekte nog nie voltooi nie

Subprogram 3.2: Gemeenskap- en Huishoudingvoedselsekuriteit

Prestasie Aanwyser	Werklike Prestasie 2015/2016	Werklike Prestasie 2016/2017	Werklike Prestasie 2017/2018	Beplande Teiken 2018/2019	Werklike Prestasie 2018/2019	Afwyking van beplande teiken tot Werklike Prestasie vir 2018/2019	Kommentaar op Afwykings
Aantal projekte vir gemeenskapvoedselsekuriteit in huidige jaar gelewer	121	88	72	68*	63	-5	Implementering was deur droogte gedemp
Aantal projekte vir huishoudelike voedselsekuriteit in huidige jaar gelewer	1 227	1 056*	875	810*	867	57	Implementering van watertenke was meer
Aantal veldtogte vir voedselsekuriteit ondersteun	1	1	1	1	1	-	
Aantal kwartaallike vorderingsverslae oor alle projekte en kommoditeite	4	4	4	4	4	-	
Aantal projekte vir gemeenskaps- en huishoudelike voedselsekuriteit op 'n multijaarbasis geïmplementeer	1 077	942	839	600	727	127	Befondsing was ontvang

*= Teikens is vraagedrewe en die uitsette is nie binne Casidra se sfeer van invloed nie.

Subprogram 3.3: Ander Projekbestuursdienste

Prestasie Aanwyser	Werklike Prestasie 2015/2016	Werklike Prestasie 2016/2017	Werklike Prestasie 2017/2018	Beplande Teiken 2018/2019	Werklike Prestasie 2018/2019	Afwyking van beplande teiken tot Werklike Prestasie vir 2018/2019	Kommentaar op Afwykings
Waarde van rampbefondsing-ondersteuning aan boere per MvO opdrag	R58.15M	R53.607M*	R108.939M	R80M*	R167.510M	R79.832M	Weens droogte en brande was meer geld beskikbaar gemaak vir rampprojekte

Subprogram 3.3: Ander Projekbestuursdienste

Prestasie Aanwyser	Werklike Prestasie 2014/2015	Werklike Prestasie 2015/2016	Werklike Prestasie 2016/2017	Beplande Teiken 2017/2018	Werklike Prestasie 2017/2018	Afwyking van beplande teiken tot Werklike Prestasie vir 2017/2018	Kommentaar op Afwykings
Aantal projekte befonds van vorige jare, wat op 'n multijaar-basis geïmplementeer was	102	22	54	34	29	-5	Befondsing is nog nie ontvang nie
Aantal nuwe projekte in huidige jaar geïmplementeer	69	57*	70	60*	71	11	Meer befondsing was ontvang
Aantal boere opgelei in geakkrediteerde kursusse wat gefasiliteer was	2 378	2 830*	4 138	2 400*	1 490	-910	Opleiding is vraagedrewe vanaf WKDvL
Aantal boere opgelei in nie-geakkrediteerde programme wat gefasiliteer was	3 586	2 833*	3 745	2 500*	2 140	-360	Opleiding is vraagedrewe vanaf WKDvL
* = Teikens is vraagedrewe en die uitsette is nie binne Casidra se sfeer van invloed nie.							

PROGRAMPRESTASIE

Subprogram 3.1: Infrastruktuurontwikkelingsdienste

Hierdie subprogram se lewerbare is geskep in afwagting van 'n belangrike strategiese inisiatief om landbou-verwerkings-inisiatiewe te ondersteun en ook die CRDP-boereproduksie-ondersteuningsentrums te ondersteun.

Hierdie verwagte aanvraag het nog nooit weggespring in die getalle wat voorspel was nie en gedurende die jaar was twee landboubesighede ondersteun, maar nog nie voltooi nie. Die meeste van hierdie aansoeke om befondingsondersteuning is vasgevang in wetlike en regulerende vereistes wat vordering verhoed.

Subprogram 3.2: Gemeenskap- en Huishoudelike Voedelsekerheid

Befondsing van R14.65 miljoen was ontvang om kwesbare gemeenskappe en huishoudings te help met die middele om hul eie kos te produseer. Die toegekende befondsing was beskikbaar gestel om 64 gemeenskapstuine en 867 huishoudelike tuine aan te lê. 'n Tekort aan toegekende befondsing het implementering vroeër in die jaar belemmer en teen jaareinde het R9.3 miljoen van ander hulpbronne beskikbaar geword. Die impak van die droogte het steeds 'n impak op die dienslewingskedule en slegs gryswater kon vir eksterne hulpbronne gebruik word.

Gefinansier van die vorige jaar se toegekende fondse, was implementering vir 651 huishoudelike tuine en 76 gemeenskapstuine voltooi. Hierdie tuine word beplan en toegerus in samewerking met die ander regeringsrolspelers in die bedryf wat befondsing vir tuine beskikbaar gestel het. Onder Subprogram 3.3 se rapportering, is die finansiële bydrae van R3 miljoen vir 375 reënwater-oesstelsels vanaf die BGCMA aangedui, maar die Departement van Gesondheid en die Onderwysdepartement, asook die plaaslike munisipaliteite, maak deel uit van die koördinerende en toekenning van huishoudelike tuine.

'n Baie suksesvolle Wêreldvoedseldag was in Oktober 2018 in Brandwacht gehou.

Ter ondersteuning van voedselsekerheid stedelike tuine, was twee projekte ter waarde van R3.438 miljoen ondersteun. Hierdie projekte word op 'n grondslag van groepeerdeelname bedryf en bygestaan met produksie-advies en bemerking van die produkte. Hulle word bedryf as Buurtplase in twee verskillende liggings.

Subprogram 3.3: Ander Projekbestuursdienste

Hierdie Subprogramlewerbare vir Rampbestuur is by die Korporatiewe Plan van 2018/19 gevoeg as 'n teiken van R80 miljoen besteding per jaar. Die fondse vir die Vloedrampbestuur wat **Casidra** gedurende 2014 en 2015 ontvang het, was met R17.483 miljoen versterk en word nog steeds geïmplementeer. Dit behels groot siviele ingenieurswerke vir die stabilisering van die rivieroewers en lang konstruksieskedules. R19.719 miljoen van die oorblywende fondstoekenning van R87 miljoen befondsing was in die 2018/19 boekjaar gespandeer en byna al die fondse is aan projekte toegeken.

Die droogte van die vorige drie jaar in die Swartland-/Weskus- en Sentraal-Karoogebiede het gelei tot die hertoewysing van befondsing binne die WKDvL om boere in nood te help, en R213.063 miljoen was gedurende 2018/19 beskikbaar gestel. Hieruit, is 'n bedrag van die vorige jaar van R14.830 miljoen het tot op datum R166.261 miljoen uitbetaal, met R134.267 miljoen in die jaar spandeer.

Aan die einde van die jaar, was befondsing ter waarde van R11.305 miljoen beskikbaar gestel vir bystand met die brandgeteisterde gebiede in die Tuinroete. Besteding uit daardie befondsing het slegs in 2019 begin.

Die LandCare-projek is daarop gemik om volhoubaarheid van grond- en waterbestuur te herstel in beide landelike en stedelike areas. Dit behels geïntegreerde volhoubare natuurlike hulpbronnebestuur waar primêre oorsake van natuurlike hulpbronne se afname herken en aangespreek word.

Dit, insluitend die Departementele Projekte vir Billike Deel (EPBD) en UOWP, is binne die WKDvL se Volhoubare Hulpbronnebestuur Afdeling en deel dieselfe doelwitte. Hierdie projekte word gerapporteer onder die Multijaarprogramme waar multijare se rapportering gelyktydig gedoen word.

Vir die LandCare 2018 gekombineerde befondsingsbron, was 50 projekte beplan met 'n begrotingstoekenning van R10.68 miljoen vir implementering deur die verskeie Wes-Kaapse Distriksmunisipaliteite. Van die totale begroting wat oorgeplaas is, was R8.52 miljoen teen die einde van die verslagjaar gespandeer. 'n Addisionele R712 830 was onder die Groenekonomie oorgedra vir verdere aksies wat die prosessering van lewensvatbaarheid van biomassa sal bevorder, wat uit die skoonmaakwerk in die Bergrivier voortspruit. Soos wat die vorige navorsings- en besigheidsplanne aangedui het, dat houtskoolproduksie 'n lewensvatbare alternatief is, was vergaderings met die belangrikste verspreider van houtskool in die Wes-Kaap gehou. Die verspreider het aangedui dat die gehalte van die houtskool vanuit uitheemse plante onaanvaarbaar is. 'n Toets was uitgevoer met hout vanaf die Bergrivierwerksaamhede en na 'n kommersiële fabriek in KwaZulu Natal gestuur. Toetse was ook deur Universiteit Stellenbosch gedoen en daar was gevind dat die houtskool beter was as enige van die ander kommersiële produkte wat in die Wes-Kaap verkoop word. Verdere bemarkingsinisiatiewe word onderneem. 'n Oproep om belangstelling was ook geadverteer vir die ondersteuning van verwerkingsondernemings, ten einde meer bemarkbare produkte uit die uitheemse hout te verkry. Die tender was nog nie toegeken nie en sal beoordeel word.

Een (1) LandCare- en vyf (5) EPBD-projekte wat voorheen befonds was, was gedurende hierdie finansiële boekjaar ten volle geïmplementeer en gefinaliseer. Die uitheemse skoonmaakinisiatiewe ter waarde van R3.5 miljoen was ook voltooi. Die Drakenstein Munisipaliteit het befondsing ontvang om 'n diensverskaffer aan te stel om die Bergrivier-verbeteringsprojek te implementeer. **Casidra** was aangestel om die projek in Julie 2018 te implementeer, wat die verwydering van uitheemse plantegroei behels langs die Bergrivier binne die Arboretum. Die projek se begroting is R586 487 en 58% van die befondsing was teen die einde van die 2018/19 finansiële boekjaar bestee. Nader aan die einde van die 2017/18 finansiële boekjaar, was R5 miljoen beskikbaar gestel vir die boor van boorgate in die droogtegeteisterde Weskusgebiede. Baie ander gebiede kon nie met boorgate gehelp word nie, weens die swak kwaliteit van artesiële akwiferwater (vasgevangde water omring deur lae ondeurdringbare rots of klei wat positiewe druk uitoefen op die water in die akwifer) en fondse was beskikbaar gestel vir aansoek vanaf die ander droogtegeteisterde gebiede.

Die langverwagte grootskaalse Ebenhaezer-besproeiingskema wat deur die DLOG befonds word, was bemoeilik deur konstante beroepe wat teen die toekenning gedoen was. Die werk was aanvanklik in 2018 begin en die gesamentlike projekte kon

voortgaan. Die professionele fooie verwant tot die projek van die DLOG word deur die WKDvL betaal. Vanuit die vorige boekjaar, was R10 miljoen toegeken om die fase 2 diep skuur grondvoorbereiding te doen en die lande was met gort beplant vir beskerming teen die wind- en stofbesoedeling in die dorp. R10 miljoen se addisionele befondsing was deur die WKDvL beskikbaar gestel vir die besproeiingsontwikkeling vir binneveldeboerdery. Beplannings en ontwerpe het begin, maar kon nie teen jaareind geïmplementeer word nie. Verdere grondontledings was gedoen om die geskiktheid van besproeiing vir die laerliggende gebiede te bepaal.

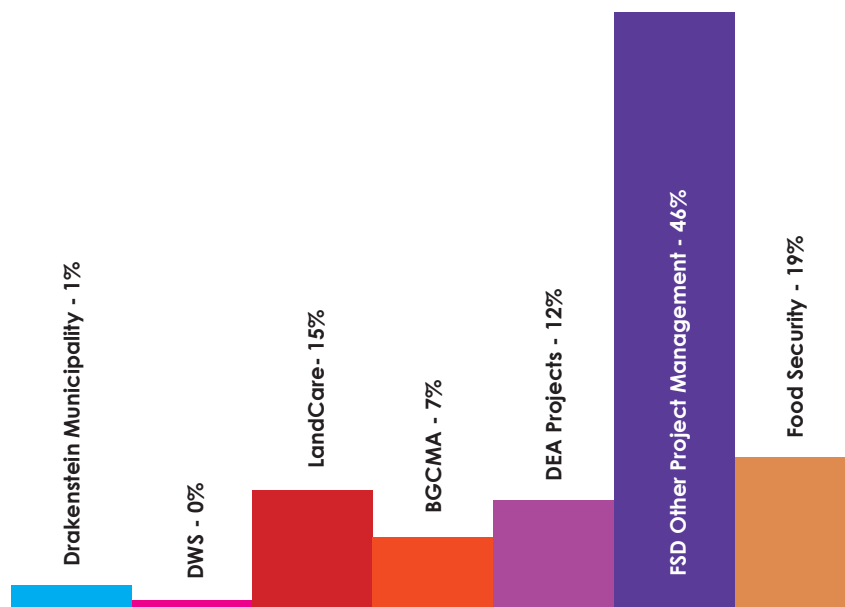
Die Regering se Meganisasieprojek, wat die bestuur van die 72 trekkervloot insluit, duur voort en ontvang befondsing vanaf die WKDvL vir onderhoud en lisensiering. Die toerusting word ook nou ouer en herstelkoste styg. Party toerusting word baie gebruik, veral in die graanproduserende gebiede, terwyl ander gebiede wat meer op voedselsekerheid gerig is baie min gebruik daarvoor het of die diens is te duur.

Die Landboueropleidingsprogram van die WKDvL word op 'n vraaggedrewe grondslag gefasiliteer met geakkrediteerde en ongeakkrediteerde kursusse. Die behoefte aan geakkrediteerde kursusse was steeds baie laag en 62% van die teiken vir die jaar kon bereik word. Meeste boere is huiwerig om langertermyn verantwoordelikhede en studies aan te pak en verkies die kortkursusse wat geen uitkomstgebaseerde evaluering het nie. Die teiken vir ongeakkrediteerde kursusse is ook onderpresteer met 85% prestasie. Die teiken is baie moeilik om te voorspel, aangesien opleidingsbehoefte verskil en afhang van die hoeveelheid nuwe toetreders tot die toelaagbefondsing-ondersteuningstelsel.

'n Nuwe projek was met die DOS&OP gekontrakteer vir die lootsfase van die Sandveld Omgewingsbestuurraamwerk. In samewerking met die landboubedryf in die Sandveld, sal Plaasvlakbestuursplanne vir individuele boere opgestel word, ten einde die omgewingsoortredings reg te stel ten gunste van die inkoop van boere in die OBR (EMF) en die identifisering en bewaring van buffersones en bewaringsgebiede van die biosfeer wat ernstig bedreig word. Verskeie regsaspekte en agterdog onder die boere word ervaar.

Die werk wat vir die DOS onder die 2017 Werk vir Waterprojek in die Bergrivier gedoen was, was gedurende die jaar afgesluit. 'n Nuwe tender as Implementeringsagent vir die volgende drie jaar was in 2017 ingedien en eers laat in 2018 toegeken. Beplanning vir die projekte was gedoen, maar geen werk kon begin nie. **Casidra** was vir ongeveer R10 miljoen gekontrakteer om gespesialiseerde skoonmaak van uitheemse bome te doen en die instandhouding van daardie areas asook 'n spesiale droogtehelpptoekenning van R52.365 miljoen. Hierdie projek sal uitheemse skoonmaak en waterinfrastruktuurbeskerming doen, asook boere in die Karoo se droogtegebiede help deur hulle plaaswerkers in uitheemse skoonmaakwerke in diens te neem.

PROGRAM 3: ANDER FONDSFONDSE WAT IN 2018/19 TOEGEPASTE WORD

STRATEGIE OM GEBIEDE VAN ONDERPRESTASIE TE OORKOM

Geen.

VERANDERING AAN BEPLANDE TEIKENS

Strategiese Doelwit 3.1 was uit die Korporatiewe plan vir 2019 verwyder.

KOPPEL PRESTASIE MET BEGROTINGS

Program	2017/2018			2018/2019		
	Begroting	Werklike Besteding	(Oor)/ Onder besteding	Begroting	Werklike Besteding	(Oor)/ Onder besteding
	R	R	R	R	R	R
Landelike Infrastruktuurontwikkeling en Armoedeverligting	6 284 560	6 179 744	104 816	6 778 000	6 251 350	526 650
TOTAAL	6 284 560	6 179 744	104 816	6 778 000	6 251 350	526 650

= Die program se prestasie was in lyn met die begrote finansiële hulpbronne.

PROGRAM 4: PLAASLIKE EKONOMIESE EN BESIGHEIDSONTWIKKELING

DOEL

Om besigheidsgroei en werkskepping in landelike gebiede te bevorder deur die aanwending en aanmoediging van beleggings vanuit die privaatsektor, en ondersteuning vir plaaslike ekonomiese en Besigheidsontwikkeling in die algemeen.

SUBPROGRAMME

- 4.1: Plaaswerker Ontwikkeling
- 4.2: Landelike Nodale Ontwikkeling
- 4.3: Ander Projekbestuursdienste

LYS VAN STRATEGIESE UITKOMSGERIGTE DOELWITTE

Strategiese Doelwit 1	Om die beeld en sosio-ekonomiese omstandighede van plaaswerkers en hul families te verbeter deur ontwikkelingsinisiatiewe en lewensvaardigheidopleiding om hul lewensgehalte te verbeter (SD 1, 2, 3, 5, 6)
Doelwitstelling	Fasilitering van ingrypings vir opleidings- en ontwikkelingsprojekte vir landbouwerkers en hulle gesinslede om hulle beeld en sosioekonomiese toestande te verbeter.
Basislyn	Die Wes-Kaap is die tuiste van ongeveer 'n kwart van die landbouwerkers in die land. Dit is 'n aanduiding dat boerdery in die Provinsie redelik meer arbeidsintensief is as in die res van die land. Geografies, is boerderywerkzaamhede in die Wes-Kaapprovinsie baie groot en verskillend, en dus is dit belangrik om landbouwerkers op alle vlakke op te lig en by te staan.
Regverdiging en Skakels	Oor die algemeen is plaaswerkers en hul gesinslede van die hoofstroom- sosiale interaksie geïsoleer, en het nie gereelde toegang tot lewensvaardigheidopleiding nie. Verder, ontbreek hulle in die meeste gevalle aan die bewustheid van die gevare van middelmisbruik en die effek wat dit mag hê op die afbreek van die sosiale struktuur in hul gemeenskappe. Dit is dus noodsaaklik om trots onder plaaswerkers en hul familielede te bou, omrede hulle tot die sukses van die sektor bydra. Verbintenisse met munisipaliteite en ander departemente is van kritieke belang om die geïdentifiseerde landbouwerkerbehoefte aan te spreek. Daarbenewens, is prioriteitkoppeling die belyning van pogings oor regeringsprogramme heen, om 'n beter diens met 'n meer holistiese benadering aan landbouwerkers te bied binne die CRDP-gekeurde landelike gebiede en op plase, gesteun deur alle verskillende programme-inisiatiewe.
Strategiese Doelwit 2	Om die implementering van die Nasionale Omvattende Landelike Ontwikkelingsplan suksesvol te fasiliteer om sosioekonomiese ontwikkeling in die 15 gekose landelike nodes van die Wes-Kaap te verseker (SD 1, 2, 3, 5, 6)
Doelwitstelling	Om holisties die lewensgehalte van gemeenskappe in landelike gebiede te verbeter deur 'n gekoördineerde ontwikkelingsbenadering tussen al drie sferes van regering, landelike gemeenskappe en die privaatsektor.
Basislyn	33% van mense in die Wes-Kaap woon buite die Kaapse metropolitaanse gebied. Navorsing deur huishoudelike profileringsinisiatiewe het getoon dat party plattelandse gemeenskappe werkloosheidskoerse van tot 80% het.
Regverdiging en Skakels	Toenemende werkloosheid weens 'n tekort aan belegging en vaardighede in landelike gebiede lei tot verhoogde armoede en sosioekonomiese probleme. Dit dra ook by tot die vermeerdering in verstedeliking met meer mense wat na stede verhuis om werk te soek, wat geweldige druk op die hulpbronne in stedelike gebiede plaas. Die program is gekoppel aan plaaslike regering, alle provinsiale departemente en die DLOG deur die geïntegreerde, gekoördineerde en ruimtelike geteikende Beplannings- en Leweringswerkgroep, asook die landelike nodusgebaseerde interregeringsbeheerkomitees en gemeenskap-vertegenwoordigerstrukture, soos die Raad van Belanghebbendes.

Strategiese Doelwit 3	Verskaf 'n projekbestuursdiens ten einde ekonomiese ontwikkelingsinisiatiewe in landelike gebiede by te staan (SD 1, 2,3, 5, 6)
Doelwitstelling	Om te reageer op versoeke van nuwe en bestaande kliënte om projekte te bestuur, administreer en dienste te bekom vir die geïdentifiseerde projekte, met die klem op werkskeppingsinisiatiewe.
Basislyn	Vanaf 2013 tot 2015 was die toename in waarde van projekte van R4.2 miljoen tot R35.4 miljoen onder die Subprogram: Ander Projekbestuursdienste. Die skerp toename in die Projekbestuursdienste was vir die Gespesialiseerde projek van Uitheemse Skoonmaak van die Bergrivier se oewersone. Gedurende die 2016/2017 jaar was die projekbefondsing van die Departement van Omgewingsake alleenlik, R6.784 miljoen en in 2017/2018 is dit vermeerder tot R10.338 miljoen. Koöperatiewe projekte is bevorder en tussen entiteite gefasiliteer wat in ooreenstemming met landbou- en omgewingsdoelwitte is, wat tot werkskepping gelei het.
Regverdiging en Skakels	Hierdie projek is gekoppel aan die WKDvL, aangesien dit infrastruktuurprobleme op plase aanspreek, insluitend waterkwaliteit wat boere in die Wes-Kaap benodig. Strategiese vennootskappe en hefboombefondsing tussen die LandCare Departement en munisipaliteite was gevestig.

STRATEGIESE DOELWIT JAARLIKSE TEIKENS VIR 2018/19

Program 4: Plaaslike Ekonomiese en Besigheidsontwikkeling

Strategiese Doelwit	Werklike Prestasie 2017/2018	Bepaalde Teiken 2018/2019	Werklike Prestasie 2018/2019	Afwyking van beplande teiken tot Werklike Prestasie vir 2018/2019	Kommentaar op Afwykings
Aantal landbou-ontwikkelings inisiatiewe wat in die Provinsie gefasiliteer is	18	22	0	-22	Geen befondsing was vir hierdie projek ontvang nie
Aantal finansiële en nie- finansiële ondersteuning aan die landelike nodusse	272	80*	13	-67	Program was afgesluit
Aantal projekbestuurs ondersteunings dienste aan ekonomiese ontwikkelingsgebiede	18	16	3	-13	Slegs een kontrak in Desember 2018 onderteken

SLEUTELPRESTASIE AANWYSERS, BEPLANDE TEIKENS EN WERKLIKE PRESTASIES

Subprogram 4.1: Plaaswerkerontwikkeling

Prestasie Aanwyser	Werklike Prestasie 2015/2016	Werklike Prestasie 2016/2017	Werklike Prestasie 2017/2018	Bepaalde Teiken 2018/2019	Werklike Prestasie 2018/2019	Afwyking van beplande teiken tot Werklike Prestasie vir 2018/2019	Kommentaar op Afwykings
Aantal betrokkeheid by Streek Prestige Landboustoekennings in Wes-Kaap	15	15	16	15	0	-15	Geen befondsing was vir hierdie projek ontvang nie.
Aantal landbouwerker opleidings- en ontwikkelingsprojekte befonds	171	129	2	7	0	-7	Geen befondsing was vir hierdie projek ontvang nie.

Subprogram 4.2: Landelike Nodale Ontwikkeling

Prestasie Aanwyser	Werklike Prestasie 2015/2016	Werklike Prestasie 2016/2017	Werklike Prestasie 2017/2018	Beplande Teiken 2018/2019	Werklike Prestasie 2018/2019	Afwyking van beplande teiken tot Werklike Prestasie vir 2018/2019	Kommentaar op Afwykings
Aantal KOS wat administratiewe steun ontvang het	-	16	16	16	2	-14	Program was gestaak
Aantal koöperasies geregistreer	33	42	28	10	4	-6	Program was gestaak
Aantal koöperasies bygestaan om suksesvol toegang tot finansiële ondersteuning te verkry	178	254	224	54	7	-47	Program was gestaak

Subprogram 4.3: Ander Projekbestuursdienste

Prestasie Aanwyser	Werklike Prestasie 2015/2016	Werklike Prestasie 2016/2017	Werklike Prestasie 2017/2018	Beplande Teiken 2018/2019	Werklike Prestasie 2018/2019	Afwyking van beplande teiken tot Werklike Prestasie vir 2018/2019	Kommentaar op Afwykings
Aantal Multijaarprojekte	8	12	18	16	3	-13	Die DOS-kontrak was in die 3de kwartaal onderteken

* Gemees op grond van die aantal verslae wat vir die projekte ingedien was

PROGRAMPRESTASIE

Subprogram 4.1: Plaaswerkerontwikkeling

Die doel van hierdie Subprogram was om die verskeie kwessies verwant tot die welstand en sosioekonomiese toestande van plaaswerkers en hulle gesinne in die plattelandse gebiede aan te spreek. Die plaaswerkers se lot word dikwels nie raakgesien te midde van die verskeie kwessies wat in die landbousektor aandag geniet nie.

Casidra was getaak met die inwinning van diensverskaffers wat opleiding en lewensvaardigheidsprogramme kan aanbied om die plaaswerkers en hulle gesinne se lewenskwaliiteit te verbeter. Daar was nie van **Casidra** verwag om in 2018/2019 verdere implementering van aktiwiteite onder hierdie Subprogram te doen nie.

Die oorblywende befondsing van R1 459 313 was as 'n besparing verklaar deur die Departementele Projektoekenningskomitee (DPAC).

Subprogram 4.2: Kleinsake-ondersteuning

Hierdie Subprogram se hoofokus was om 'n platform vir interregeringsamewerking met gemeenskappe en die privaatsektor te skep, deur 'n gekoördineerde ontwikkelingsbenadering. Die doel was om inisiatiewe te identifiseer en na te volg, om die lewensgehalte van plattelandse gemeenskappe te verbeter.

Casidra was getaak om die gereelde vergadering van die Raad van Belanghebbendes in die verskeie gebiede in die Wes-Kaap te koördineer. Daar was nie van **Casidra** verwag om in 2018/2019 verdere implementering van aktiwiteite onder hierdie Subprogram te doen nie. Die oorblywende befondsing van R847 717 was deur die Departementele Projektoekenningskomitee (DPAC) as 'n besparing verklaar.

Sub-Program 4.3: Ander Projekbestuursdienste

Hierdie Subprogram bied dienste aan nuwe en bestaande kliënte waar die behoefte by die geïdentifiseerde projekte bestaan om dienste te projektebestuur, administreer en verkry, met die klem op werkskeppingsaktiwiteite.

Finansiële Rekordhoudingsprogram (SIMFINI)

Die Program was deur die WKDvL befonds, met die visie om te verseker dat opkomende boere met 'n volledige en akkurate finansiële rekordhoudingstelsel ondersteun word. **Casidra** het die dienste van 'n diensverskaffer verkry om die finansiële rekordhoudingsfunksie te verrig. Vir die 2018/2019 finansiële boekjaar was 'n begroting van R1 289 00 goedgekeur waarvan 52% aan die diensverskaffer betaal was, wat finansiële rekordhoudingsdienste aan 45 boere verskaf.

Marktoegangsprogram

Die Program fasiliteer internasionale en binnelandse marktoegang vir kleinboerentrepreneurs en CASP-begunstigdes binne die Landbousektor. In die 2018/2019 finansiële boekjaar was R6 110 413 aan hierdie Program toegeken. Die fondse was gebruik om die dienste van verskaffers te verkry wat boere oplei, mentor en ondersteun om toegang tot plaaslike en internasionale markte te verkry. Vir blootstelling was reise gereël na Fruit Logistica in Nederland en Berlyn, asook die Food and Hotel China-uitstalling. Infrastruktuurkoste van die Agri Ekspo se Kaasfees was ook befonds.

PROGRAMPRESTASIE

Landelike Ontwikkelingstrategieprojekte

'n Bedrag van R1 000 000 was in die 2017/2018 boekjaar geoormerk vir vyf (5) strategiese projekte om die behoeftes van die plattelandse gemeenskappe (insluitend landbouwerkers en hulle gesinne) aan te spreek, gegrond op die uitkomst van die Huishoudelike Sensus van Plaaswerkers. Hierdie vyf (5) strategiese projekte was gefokus op loopbaangeleentheid.

Mentorskap vir Jong Vrouens in Landelike Gebiede, Maatskaplike Ondersteuning vir Middelmisbruik, Vroeëkindontwikkeling en Tegnieuse Vaardigheidsontwikkeling. Die algehele voltooiing van hierdie projekte staan op 48% teen die einde van die 2018/19 finansiële boekjaar.

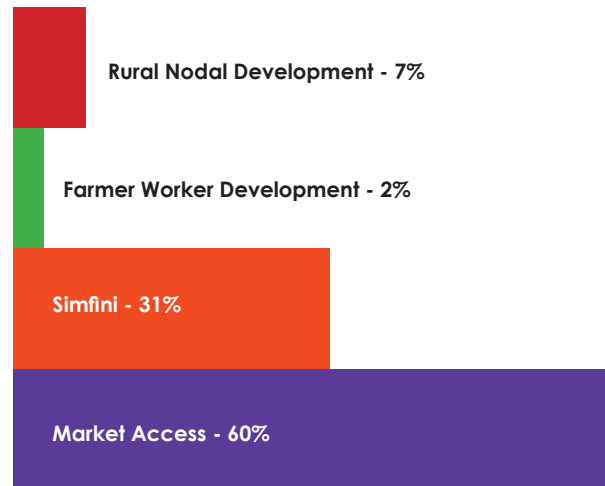
Huishoudelike Sensus van Plaaswerkers

Gedurende hierdie finansiële boekjaar het **Casidra** die Huishoudelike Sensus van Plaaswerkers voltooi en was in die proses om die webtoepassingskomponent van hierdie projek te voltooi.

Entrepreneur-Ondersteuningsfonds

Casidra het die nuwe Entrepreneur-ondersteuningsfonds op die been gebring wat daarop gemik is om 400 lenings aan KMME's te versprei. Teen die einde van die finansiële boekjaar was die aantal leningsaansoeke wat goedgekeur en uitbetaal was 47, met 'n totale waarde van R3 028 335.

PROGRAM 4: FONDSE TOEGEPAS IN 2018/19

STRATEGIE OM GEBIEDE VAN ONDERPRESTASIE TE OORKOM

Subprogram 4.3: Ander Projekbestuursdienste

Die Landelike Ontwikkelingstrategieprojekte en Huishoudelike Sensus van Plaaswerkers het nie befondsing in die 2018/2019 finansiële boekjaar ontvang nie. Party van die vorige jaar se aktiwiteite is nog in die implementeringsproses.

Casidra het 'n nuwe ooreenkoms met die Departement van Ekonomiese Ontwikkeling en Toerisme (DEDAT) onderteken oor die Bestuur van 'n Entrepreneurskap-Ondersteuningsfonds. Implementering van hierdie projek het in Februarie 2019 begin met 47 lenings wat teen die einde van die 2018/2019 finansiële boekjaar goedgekeur en uitbetaal was.

VERANDERING AAN BEPLANDE TEIKENS

Die befondsing vir Subprogramme 4.1: Plaaswerkerontwikkeling en 4.2: Landelike Nodale Ontwikkeling vir die 2018/2019 finansiële boekjaar was deur die WKDvL gestaak. Die teikens wat daarvoor gestel was, kon dus nie bereik word nie.

KOPPEL PRESTASIE MET BEGROTINGS

Program	2017/2018			2018/2019		
	Begroting	Werklike Besteding	(Oor)/ Onder besteding	Begroting	Werklike Besteding	(Oor)/ Onder besteding
	R	R	R	R	R	R
Plaaslike Ekonomiese en Besigheidsontwikkeling	3 980 407	3 733 116	247 291	3 943 000	3 483 885	459 115
TOTAAL	3 980 407	3 733 116	247 291	3 943 000	3 483 885	459 115

= Die program se prestasie was in lyn met die begrote finansiële hulpbronne.

INVORDERING

(Nie van toepassing nie)

KAPITALE BELEGGING

(Nie van toepassing nie)

Geen versoeke was ontvang nie.

DEEL C: BESTUUR KORPORATIEWE BESTUURSVERSLAG VIR DIE JAAR GEËINDIG 31 MAART 2019

1. INLEIDING

Die Direksie van **Casidra** is verbind tot die beginsels van doeltreffende korporatiewe bestuur en streef na die hoogste standaard van integriteit en etiek. Die Direksie aanvaar dat die Maatskappy met integriteit en volgens algemeen aanvaarde korporatiewe bestuursbeginsels bedryf word.

2. VOLDOENING AAN DIE KING IV VERSLAG

Die Direksie ondersteun die Suid-Afrikaanse Kode van Korporatiewe Praktyke en Gedrag, soos uiteengesit in die King Verslag van Bestuur en die King Kode van Bestuursbeginsels (King IV) en is tevrede dat die Maatskappy in hierdie finansiële boekjaar aan die Suid-Afrikaanse wetgewing en regulasies voldoen het.

Die Direksie se Handves asook die Komitees se Handveste was vir hersiening deur die Raad ter tafel gelê, in voldoening aan die aanbevelings van King IV.

3. RAAD VAN DIREKTEURE

Die Raad van Direkteure is verantwoordelik vir die algehele en doeltreffende beheer van die Maatskappy. Die Raad bestaan uit vyf tot nege onafhanklike nie-uitvoerende direkteure.

Dr Coetzee het op 22 November 2018 uit die Direksie bedank.

Mnr Moos en mnr Jeffhas was onderskeidelike verkies as Voorsitter en Ondervoorsitter tydens 'n Raadsvergadering wat op 22 November 2018 gehou was.

Mnre Abrahams en Wüst was op 5 Februarie 2019 as direkteure aangestel.

Die Voorsitter van die Raad is 'n onafhanklike nie-uitvoerende direkteur kragtens die vereistes van die King IV.

Die nie-uitvoerende direkteure word verkies volgens die Raad se handves en hulle heraanstelling is nie outomaties nie, maar volgens stemming.

Die Raad het ook vier aktiewe komitees waar sekere gespesialiseerde kwessies aangespreek word, naamlik die Oudit- en Risikokomitee, die Nominasiekomitee, die Vergoedingskomitee en die Maatskaplike en Etiekkomitee. Elke komitee het 'n handves en 'n mandaat.

In hierdie finansiële boekjaar het die Raad vier keer vergader en het onder andere gefokus op strategie, monitering van prestasie, bestuur en bedryfs- en kapitaalbegrotings. Ander sake in verband met die algehele Maatskappydoelwitte is ook bespreek en verskeie beleide is goedgekeur.

Die Raad het onbeperkte toegang tot alle Maatskappyinligting, -rekords en -dokumente om dit in staat te stel om sy verantwoordelikhede na te kom.

4. CASIDRA HANDVES

Doel en doelwitte

Die doel van die handves is om te reguleer hoe besigheid gedoen word deur die Raad kragtens die beginsels van goeie bestuur. Die handves sit die bepaalde verantwoordelikhede uiteen wat gesamentlik deur Raadslede uitgevoer moet word asook die individuele rolle wat van hulle verwag word. Die doelwitte van die Handves sluit onder andere in om te verseker dat alle Raadslede wat namens die Maatskappy optree, bewus is van hulle verpligtinge en verantwoordelikhede as Raadslede en die wetgewing en verskeie regulasies wat hulle gedrag beïnvloed, asook om te verseker dat die beginsels van goeie bestuur in al hulle handelinge ten opsigte van en namens die Maatskappy toegepas word.

Rolle en Verantwoordelikhede

- Tree op as die fokuspunt en beskermheer van korporatiewe bestuur deur die bestuur van sy verhouding met die bestuur, die aandeelhouer en ander belanghebbendes van die Maatskappy langs gesonde korporatiewe bestuursbeginsels.
- Lei 'n geïntegreerde benadering tot strategie, risiko, prestasie en volhoubaarheid deur:
 - By te dra tot die bevordering van die strategie;
 - Self te verseker dat die strategie en korporatiewe en sakeplanne nie aanleiding gee tot die risiko's wat nie deeglik deur die bestuur beoordeel is nie;
 - Identifisering van sleutel prestasie en risiko-areas;
 - Te verseker dat die strategie volhoubare uitkomst tot gevolg sal hê, en
 - Die oorweging van volhoubaarheid as 'n besigheidsgeleentheid wat lei tot strategie-formulering.
- Verskaf effektiewe leierskap op 'n etiese grondslag.
- Verseker dat die Maatskappy, 'n verantwoordelike korporatiewe burger is en so gesien word met inagneming van nie net die finansiële aspekte van die besigheid van die Maatskappy nie, maar ook die impak wat die Maatskappy se bedrywighede het op die omgewing en die samelewing waarin dit opereer.
- Verseker dat die Maatskappy se etiek doeltreffend bestuur word.
- Verseker dat die Maatskappy 'n doeltreffende en onafhanklike Oudit en Risiko Komitee het.
- Wees verantwoordelik vir die bestuur van risiko.
- Wees verantwoordelik vir Inligtingstegnologie-bestuur.
- Verseker dat die Maatskappy voldoen aan toepaslike wette.
- Verseker dat daar 'n doeltreffende risiko-gebaseerde interne oudit is.
- Verseker korporatiewe aksie wanneer belanghebbendes se persepsies die Maatskappy se reputasie negatief beïnvloed.
- Verseker die integriteit van die Maatskappy se geïntegreerde Jaarverslag.
- Handel in die beste belang van die Maatskappy deur te verseker dat individuele direkteure:
 - Voldoen aan wetlike gedragsstandaarde;
 - Toegelaat is om onafhanklike advies in verband met hul pligte in te win na aanleiding van 'n ooreengekome prosedure, en
 - Openbaar werklike of vermeende belange botsing aan die Raad en handel daarmee dienooreenkomstig.
- Begin met ondernemingsreddingsverrigtinge so gou as wat die Maatskappy in finansiële nood is.
- Verkies jaarliks 'n voorsitter van die Raad wat 'n onafhanklike nuieuitvoerende direkteur is by die raadsvergadering voor die Algemene Jaarvergadering.
- Stel en verseker die evaluering van die prestasie van die Hoof Uitvoerende Beampte.
- Verseker voldoening aan die bepalinge van die aandeelhouders-ooreenkom.
- Ontwikkel 'n Langtermyn-Strategiese Plan, soos vereis deur die Wet op Openbare Finansiële Bestuur (WOFB).

5. RAADAANSTELLINGS

Nie-uitvoerende Direkteure op **Casidra** se Raad word aangestel ooreenkomstig die Statute van die Maatskappy en heraanstelling is nie outomaties nie.

Een derde van die dienende, nie-uitvoerende, onafhanklike direkteure, of die getal naaste aan een derde, moet in elke ongelike jaar, by die Algemene Jaarvergadering bedank of die pos ontruim.

Die Direkteure wat uittree is diegene wat die langste in diens was sedert die jongste verkiesing, maar waar persone op dieselfde dag direkteure geword het, moet die direkteure onder mekaar besluit wie moet uittree.

Direkteure wat uittree is verkiesbaar vir heraanstelling (soos bepaal deur die statute) by die Algemene Jaarvergadering, op voorwaarde dat indien 'n direkteur die ouderdom van sewentig bereik tydens sy/haar dienstermyn, sodanige persoon nie verkiesbaar is vir heraanstelling nie.

6. BYWONING VAN DIREKSIE VERGADERINGS

Die Raad het vier keer vir beplande vergaderings gedurende die finansiële jaar vergader, en die bywoning was soos volg:

DIREKTEURE	MEI	AUG	NOV	MRT
E Calitz	✓	✓	✓	✓
L Coetzee	✓	✓	✓	✓
EJ Jeffthas	✓	✓	✓	✓
JF Kirsten ¹	-	-	-	✓
GJ Martin	✓	✓	✓	✓
AV Moos	✓	✓	✓	✓
ZT Nackerdien	A	✓	✓	A
GM Ntuli	✓	✓	✓	✓
GA Oliver ²	✓	✓	-	-
JH Roos ³	✓	✓	-	-

Verklaring: ✓ = Bygewoon, **A** = Verskoning aangebied, ¹ = Aangestel Feb 2018, ² = Bedank Augustus 2017, ³ = Afgetree Augustus 2017

7. VERGOEDING VAN DIE RAAD

In ooreenstemming met die bepalings van artikel 28.1.1 van die Tesourieregulasies, uitgereik kragtens die Wet op Openbare Finansiële Bestuur 1 van 1999, word alle Direkteure se vergoeding in die finansiële state aangedui. Direkteursvergoeding word jaarliks volgens Nasionale Tesourie se omsendbrief hersien.

8. PRESTASIE-ASSESSERING VAN DIE RAAD

Casidra se Ondervoorsitter was aangestel om die prestasie-beoordeling van die **Casidra** Raad en sy komitees te lei. Die Raad het 'n formele interne evaluasieproses goedgekeur by wyse van 'n self-evalueringsvraelys en die Maatskappysekretaris het bystand gebied. Die resultate van die genoemde self-evalueringsproses was deur die Voorsitter, Hoof- Uitvoerende Beampte en Maatskappysekretaris ontleed. Daar is tans geen kommerwekkende areas nie.

9. AANDELE- HANDELINGS

Die direkteure, bestuurslede en werknemers van die Maatskappy besit nie aandele in die Maatskappy nie.

10. RAADSKOMITEES

Alle Raadskomitees handel volgens 'n geskrewe Raadshandves wat deur die Raad goedgekeur is. Daar is deursigtigheid en volledige openbaarmaking van Raads-komitees aan die Raad. Komitee Voorsitters is beskikbaar om die Raad te voorsien van mondelinge verslae oor onlangse komitee- verrigtinge en -aktiwiteite by die daaropvolgende Raadsvergadering. Die komitees is geregtig om onafhanklike professionele advies in te win indien nodig.

Die Maatskappy Sekretaris verskaf sekretariële dienste aan die onderskeie komitees. Die Raad is van mening dat die Komitees oor die jaar onder oorsig hulle verantwoordelikhede doeltreffend uitgevoer het, soos vervat in hulle onderskeie handveste.

'n Opsomming van die komitees van die Raad en hulle mandate word hieronder uiteengesit.

10.1 OUDIT-EN RISIKOKOMITEE

Samestelling

Die Oudit- en Risikokomitee bestaan uit ten minste drie onafhanklike nie-uitvoerende direkteure wat op die Algemene Jaarvergadering verkies word.

Die lede aan die einde van die finansiële boekjaar was mnr WU Abrahams, Prof. E Calitz (Voorsitter), Prof. JF Kirsten, me ZT Nackerdien, mnr M Wüst.

Mnre Abrahams en Wüst was op 12 Maart 2019 as lede van die Oudit- en Risikokomitee aangestel.

Voorsitter

Die Direksie stel die Voorsitter aan uit lede van die Komitee.

Frekwensie van vergaderings

Vergaderings van die Komitee word so gereeld moontlik gehou soos wat die Komitee dit nodig ag, maar gewoonlik ten minste twee keer per kalenderjaar.

Die Komitee het twee keer gedurende die finansiële boekjaar vergader en bywoning was soos volg:

DIREKTEURE	JUL	FEB
E Calitz	✓	✓
L Coetzee ¹	A	-
JF Kirsten (Aangestel Maart 2018)	-	-
AV Moos	✓	✓
ZT Nackerdien	✓	✓
JH Roos (Afgetree 28 Augustus 2017)	✓	-

Verklaring: ✓ = Bygewoon, **A** = Verskoning aangebied ¹Dr Coetzee het van die Oudit- en Risikokomitee bedank na aanleiding van haar verkiesing as Voorsitter.

Eksterne audit

Nomineer die onafhanklike eksterne ouditeur vir aanstelling deur die aandeelhouer in terme van die Maatskappywet, 2008 en enige ander wetgewing met betrekking tot die aanstelling van ouditeure.

Primêre verantwoordelikhede

- Goedkeuring van die bepalings van die aanstelling en vergoeding vir die eksterne ouditaanstellings;
- Monitor en doen verslag oor die onafhanklikheid, objektiwiteit gehalte en doeltreffendheid van die eksterne ouditeur in die finansiële jaarstate, met in agneming van relevante professionele en regulerende vereistes
- Goedkeuring van die kontrakte vir nie-ouditdienste wat deur 'n diensverskaffer gelewer word.
- Verseker dat daar 'n proses is vir die komitee om in kennis gestel te word van enige geïdentifiseerde en gerapporteerde onreëlmatighede (soos geïdentifiseer in die Auditing Profession Act, 2005) deur die eksterne ouditeur.
- Bespreek die aard, omvang en plan vir die audit met die ouditeur voordat die audit begin en, indien nodig, gedurende die auditproses.
- Hersien, met die eksterne ouditeure, die bevindings van hul werk.
- Oorweeg al die faktore en risiko's wat 'n impak kan hê op die integriteit van die geïntegreerde verslag, byvoorbeeld, 'n misleidende beeld, beduidende oordele, verslagdoening oor besluite wat geneem is, monitering of afdwinging van optrede deur 'n regulerende liggaam, van bewyse wat voorheen gepubliseerde inligting bevraagteken, toekoms verwagtinge, ensovoorts.
- Oorsig oor die Jaarlikse Finansiële State, opgesomde geïntegreerde inligting en soortgelyke dokumente.

- Lewer kommentaar in die finansiële jaarstate op die finansiële state, die rekeningkundige praktyke en die doeltreffendheid van die interne finansiële beheermaatreël.
- Hersien die duidelikheid en volledigheid van die openbaarmaking van die volhoubaarheidskwessies in die geïntegreerde verslag om te verseker dat dit betroubaar is en nie in stryd is met die finansiële inligting nie.
- Doen aanbevelings by die Raad of 'n eksterne verskaffer vir gerusstelling betrokke moet raak by wesenlike volhoubaarheidskwessies.
- Beveel die geïntegreerde verslag aan vir goedkeuring deur die Raad.

Interne audit

- Goedkeuring van die interne auditplan.
- Monitor en hersien die doeltreffendheid van die interne auditfunksie.
- Hersien en bespreek die omvang van die werk van die interne audit, geïdentifiseerde sake en aanbevelings.
- Verskaf 'n bron van inligting, soos toepaslik, met betrekking tot gevalle van bedrog, korrupsie, onetiese gedrag, onreëlmatighede en ander risiko's.

Risikobestuur

- Oorweeg die risikobestuurstrategie, Eتيekode en Bedrogvoorkomingsplan.
- Monitor die deurlopende bestuur van die risikoassessering en die implementering van die strategie en plan.
- Doen aanbevelings by die Raad met betrekking tot die vlakke van risikotoleransie en die apyt en monitor dat risiko binne die vlakke van toleransie en apyt bestuur word, soos deur die Raad goedgekeur.
- Verseker dat bestuur toepaslike risiko-monitoring en antwoorde oorweeg en implementeer.
- Spreek die Komitee se formele opinie uit aan die Raad oor die effektiwiteit van die stelsel en die proses van risikobestuur.
- Hersien die tydige, omvattende en tersaaklike rapportering met betrekking tot risikobestuur wat in die geïntegreerde Jaarverslag ingesluit moet word.

Genooides

Die Voorsitter van die Oudit- en Risikokomitee kan volgens sy/haar oordeel ander lede van die Raad of interne ouditeure nooi na die vergaderings van die Komitee om aangehoor te word.

Die Hoof Uitvoerende Beampte en Hoof Finansiële Beampte woon alle vergaderings van die Komitee by en word verskoon vir in Kamera sessies.

Vergaderings word ook bygewoon deur interne en eksterne ouditeure en betrokke bestuurslede.

Toegang

Die eksterne en interne ouditeure het onbepaalde toegang tot die Oudit- en Risikokomitee en verseker daardeur dat onafhanklikheid gehandhaaf word.

10.2 MH en Vergoedingskomitee

Samestelling

Die MH en Vergoedingskomitee bestaan uit ten minste drie onafhanklike nie-uitvoerende direkteure. Die lede aan die einde van die finansiële boekjaar was mnr WU Abrahams, mnr EJ Jeffhas (Voorsitter), Prof JF Kirsten, me ZT Nackerdien, me GM Ntuli.

Mnr Abrahams was op 12 Maart 2019 as MH en Vergoedingskomiteelid aangestel.

Voorsitter

Die Voorsitter word deur die Raad verkies.

Frekwensie van vergaderings

Komiteevergaderings word gehou soos die komitee dit nodig, maar ten minste twee keer per jaar.

Die Komitee het gedurende die finansiële boekjaar vyf keer vergader. Die tweede vergadering in April 2018 was per telekonferensie gehou en die Januarie en Februarie 2019 vergaderings was per e-pos gehou. Die bywoning/deelname was soos volg:

DIREKTEURE	APR	APR	NOV	JAN	FEB
WU Abrahams (aangestel 12/03/2019)	-	-	-	-	-
EJ Jeffhas	✓	T	✓	E	E
JF Kirsten	A	T	✓	E	E
ZT Nackerdien	✓	T	✓	E	E
GM Ntuli	✓	T	✓	E	N

Verklaring: ✓ = Bygewoon A = Verskoning aangebied, E = E-pos

Primêre verantwoordelikhede

- Hou toesig oor die vestiging en implementering van die vergoedingsbeleid met betrekking tot nie-uitvoerende direkteure en werknemers se vergoeding.
- Hersiening van die uitkomst van die implementering van die beleid om te bepaal of hierdie beleid die bereiking van strategiese doelwitte bevorder en individuele prestasie aanmoedig. Die Komitee sal die nodige verbeterings aan die Raad in hierdie verband aanbeveel.
- Verskaf voldoende inligting vir die aandeelhouer en die Raad om die vergoedingsbeleid te bepaal.
- Verseker dat die Maatskappy se direkteure en werknemers regverdig en mededingende vergoeding ontvang.
- Verseker dat die Bestuur se vergoeding op 'n onafhanklike basis bepaal is deur lede van die Raad en Bestuur wat nie 'n persoonlike belangstelling by die uitkomst van hul besluit het nie, met inagneming van die finansiële posisie van die Maatskappy. Die Komitee mag spesifieke kundigheid koöpteer, beide intern en ekstern, ten einde dit in staat te stel om ingeligte besluite te neem. Die Hoof- Uitvoerende Beampte en 'n lid van die Bestuur mag nie teenwoordig wees wanneer sy/haar eie vergoeding bespreek word nie, behalwe wanneer inligting versoek word en dan vir die doel van die verskaffing van spesifieke inligting.
- Verseker dat daar voorsiening gemaak word vir aftreevoordele vir personeel.
- Doen aanbevelings aan die hand van die Maatskappy se vergoedingstelsel.
- Pligte soos deur die Raad gelas.
- Adviseer bestuur met betrekking tot personeelafleggings, skeidingspakkette, vroeë aftredes, die hantering van mediese ongeskiktheid, ensovoorts.

Genooides

Die Komitee mag bepaalde kundiges ko-opteer, hetsy intern of ekstern, ten einde ingeligte besluite te maak. Geen bestuurslid mag teenwoordig wees waarmee sy/haar eie salaris of fooi bespreek word, tensy hy/sy versoek word om bepaalde inligting te voorsien.

10.3 NOMINASIEKOMITEE

Samestelling

Die lede van die Nominasiekomitee word deur die Raad aangestel. Die Nominasiekomitee bestaan uit ten minste drie onafhanklike nie-uitvoerende direkteure. Die lede aan die einde van die finansiële boekjaar was mnr AV Moos (Voorsitter), mnr GJ Martin, me ZT Nackerdien, me GM Ntuli en mnr M Wüst.

Mnr Wüst was op 12 Maart 2019 as Nominasiekomiteelid aangestel.

Voorsitter

Die Voorsitter word deur die Raad genomineer.

Frekwensie van vergaderings

Komitee vergaderings word gehou soos en wanneer nodig. Die Komitee het hierdie jaar twee keer vergader. Beide vergaderings het per telekonferensie plaasgevind. Die deelname was soos volg:

DIREKTEURE	OCT	OCT ¹	NOV	JAN
L Coetzee (bedank 22/11/2018)	A	A	-	-
EJ Jeffthas (ad hoc lidmaat)	✓	✓	-	-
JF Kirsten (ad hoc lidmaat)	✓	✓	-	-
GJ Martin	✓	✓	✓	✓
AV Moos	A	✓	✓	✓
ZT Nackerdien (aangestel 22/11/2018)	-	-	✓	A
GM Ntuli	✓	A	✓	✓
M Wüst (aangestel 12/03/2019)	-	-	-	-

Legend: ✓ = Attendance, **A** = Apologies, ¹The October 2018 meeting was adjourned.

Primêre Verantwoordelikheid

- Identifisering van geskikte lede vir die Raad;
- Opvolg van verwysings en agtergrond van die Kandidate voordat hulle genomineer word; en
- Formaliseer die aanstelling van direkteure deur middel van 'n ooreenkoms tussen die Maatskappy en die direkteur.

10.4 MAATSKAPLIKE-EN ETIESE KOMITEE

Die komitee is gestig in terme van die Wet op Maatskappywet, 2008.

Samestelling

Die lede van die Maatskaplike en Etiekkomitee word deur die Raad aangestel. Die Maatskaplike en Etiekkomitee bestaan uit ten minste drie onafhanklike nie-uitvoerende direkteure.

Die lede aan die einde van die finansiële jaar was mnr EJ Jeffthas, mnr GJ Martin, mnr AV Moos en me GM Ntuli (Voorsitter).

Voorsitter

Die Voorsitter word deur die Raad genomineer.

Frekwensie van vergaderings

Komitee vergaderings word gehou soos en wanneer nodig.

Die komitee het twee keer gedurende die finansiële jaar vergader. Albei vergadering was gedoen via epos. Die bywoning was soos volg:

DIRECTORS	NOV
L Coetzee (bedank 22/11/2018)	-
EJ Jeffthas	✓
GJ Martin	✓
AV Moos	✓
GM Ntuli	✓

Legend: ✓ = Attendance

Primêre Verantwoordelikheid

- Monitor die Maatskappy se aktiwiteite met betrekking tot enige toepaslike wetgewing, ander wetlike vereistes of heersende kodes van beste praktyk, met betrekking tot aangeleenthede wat verband hou met maatskaplike en ekonomiese ontwikkeling, goeie korporatiewe burgerskap, die omgewing, gesondheid en openbare veiligheid, verbruiker verhoudings en arbeid en indiensneming nakoming.
- Bring sake binne sy mandaat onder die aandag van die Raad wanneer dit nodig is.
- Rapporteer aan die aandeelhouer by die Maatskappy se Algemene Jaarvergadering oor die sake binne sy mandaat.

Genooides

Die Maatskaplike-en Etiese komitee het die gesag om advies en hulp in te win van interne en eksterne regs-, rekeningkundige en ander adviseurs.

11. MAATSKAPPYSEKRETARIS

Alle direkteure het toegang tot die Maatskappysekretaris wat verseker dat die Raad se prosedures, toepaslike reëls en regulasies volledig toegepas word.

Die Maatskappysekretaris hou die Raad op hoogte van tersaaklike veranderings in wetgewing en die beste bestuurspraktyke. Die Maatskappysekretaris hou toesig oor die inhuldiging van nuwe Direkteure asook voortgesette opleiding van Direkteure.

Die nodige inligting vir elke Raadsvergadering word tydig voor elke vergadering aan Direkteure gestuur sodat hulle vertrouwd kan raak met die inligting en om Maatskappy inligting te oorweeg, ooreenkomstig hulle statutêre en fidusiêre verantwoordelikheid.

Die tertafellegging van dokumente by Raadsvergaderings geskied slegs in uitsonderlike gevalle, met die Voorsitter se toestemming.

Die Maatskappysekretaris word deur die Raad aangestel.

12. LOPENDE SAAK

Op aanbeveling van die Oudit- en Risikokomitee het die Raad na oorweging van die feite en aannames waarop vertrou word, besluit dat die besigheid sal voortgaan as 'n lopende saak in die finansiële boekjaar wat voorlê.

Die Direkteure is van mening dat die besigheid 'n lopende saak sal wees in die jaar wat voorlê en hulle verklaring in hierdie verband word ook vervat in die verklaring oor die Direkteure se verantwoordelikheid vir die Finansiële State.

13. INTERNE BEHEER

Die Raad erken sy verantwoordelikheid om te verseker dat die Maatskappy die doeltreffendheid van die interne finansiële en bedryfsbeheerstelsels implementeer en monitor. Hierdie stelsels is ontwerp om teen weselike wanvoorstelling en verlies te waak.

Die interne, finansiële en bedryfskontrolestelsels wat deur die Maatskappy gehandhaaf word, is ontwerp om redelike gerusstelling te bied ten opsigte van:

- Beveiliging van bates teen ongemagtigde gebruik of wanbesteding;
- Voldoening aan toepaslike wette en regulasies;
- Instandhouding van behoorlike rekeningkundige rekords; en
- Toereikendheid en betroubaarheid van finansiële inligting.

Die interne ouditfunksie en die eksterne ouditeure takseer onafhanklik die geskiktheid en betroubaarheid van die interne beheer.

Bestuur is in die proses om verbeterings op die interne beheerstelsels aan te bring in opvolg van die Ouditeur-Generaal se aanbevelings in hierdie verband.

14. RISIKOBESTUUR

Die Raad aanvaar finale verantwoordelikheid vir die risiko-bestuurstelsels van die Maatskappy.

Weselike risiko's in die Maatskappy is geïdentifiseer en uiteengesit in 'n risikoraamwerk. Behoorlike interne beheerstelsels is in plek en word gehandhaaf. Die tydigse uitvoer van beheerprosedures en voldoening aan beheerprosedures word intern gemonitor.

15. WESENLIKHEID

Alle wesenlike gebeure, risiko's en ander aspekte word uiteengesit in die state en Jaarverslag.

16. BEDROGVOORKOMING EN BEDROGLYN

'n Bedrogvoorkomingsplan sowel as 'n fluitjieblaas-fasiliteit (bedroglyn) was in plek gedurende die finansiële boekjaar om te help verseker dat die risiko van bedrog gemonitor en tot 'n minimum beperk word.

Die bedroglyn is 'n blitslyn ("hotline") waardeur 'n werknemer of belanghebbende, op 'n anonieme en vertroulike basis enige twyfelagtige aktiwiteit of onetiese gedrag in die Maatskappy kan rapporteer. Verslae word direk aan die Hoof- Uitvoerende Beamppte gestuur en aan die Oudit- en Risikokomitee gerapporteer.

Niks het onder die Komitee se aandag gekom nie, om werklike of vermeende wesenlike finansiële verlies, bedrog of fout uit te wys wat die Maatskappy gedurende die jaar onder oorsig geraak het.

17. KONTRAKTUELE VERPLIGTINGE EN REGSAKSIES

'n Ooreenkoms is gesluit met die Wes-Kaapse Departement van Landbou, waarvolgens oordragfondse aan **Casidra** toegewys is. Verpligtinge in terme van die ooreenkoms asook die Wet op Openbare Finansiële Bestuur is nagekom.

Projekoooreenkomste is onderteken met befonders vir verskeie projekte. Rapportering vind plaas volgens die bepalings van die ooreenkomste en die finansiële omvang word in die Jaarverslag uiteengesit.

Die maatskappy is onderhewig aan regstappe wat inherent is aan sy normale aktiwiteite. Daar is geen hangende eise teen die Maatskappy nie.

18. BREË-BASIS SWART EKONOMIESE BEMAGTIGING

'n Onafhanklike graderingsagentskap, het die verifikasie-oudit afgehandel om die Maatskappy se status vir Breë-Basis Swart Ekonomiese Bemagtiging (B-BSEB) te bevestig en te sertifiseer.

Die oudit is in Mei 2018 afgehandel en **Casidra** het 'n Vlak 6 behaal (Aankope erkenningsvlak 60%).

19. INTERNE OUDITFUNKSIE

Die onafhanklike interne ouditfunksie is uitkontrakteer en rapporteer direk aan die Oudit- en Risikokomitee en administratief aan die Hoof- Uitvoerende Beamppte.

Die interne ouditeure werk nou saam met die eksterne ouditeure om duplisering te voorkom.

Die bevindinge en aanbevelings van alle interne ouditprosesse word aan Bestuur en die Oudit- en Risikokomitee gerapporteer.

20. ETIEK

Casidra se Etiese Kode is aan alle werknemers voorsien.

'n Maatskaplike en Etiekomitee is in 2012 op die been gebring en die Komitee het twee maal gedurende die finansiële boekjaar vergader.

Die Komitee het ingevolge die Maatskappywet 'n verslag verwant tot sy statutêre funksies nagesien.

21. DIREKSIEPROFIELE:

AV (Ainsley) Moos

Ouderdom: 41

Kwalifikasies

- BA (Sosiologie & Sielkunde)
- BPhil Hons (Honneurs in Joernalistiek)
- MBA (US)
- Uitvoerende Leierskap Program (Gibs)
- Media24 Uitvoerende Leierskap Program (Wits)
- Naspers Uitvoerende Leierskap Program (Harvard)

Titel

Onafhanklike Nie-uitvoerende Direkteur

Jaar Aangestel

2013

Komitee Lidmaatskap

- Oudit-en Risikokomitee
- Maatskaplike en Etiese Komitee

Ander Direkteurskappe/Trusteeskappe

Lid van die Universiteit Stellenbosch Raad

Vaardighede, Kundigheid en Ondervinding

Ainsley Moos is 'n voormalige joernalis en redakteur. Hy het sy loopbaan as joernalis by Beeld in Johannesburg begin en verslag gedoen oor algemene nuus, grondhervorming en landbou-kommoditeitsmarkte. Hy verskuif na Landbouweekblad waar hy vyf jaar - eers as 'n senior joernalis, toe adjunk-redakteur en die afgelope twee jaar as hoofredakteur. Hy verskuif na Bloemfontein waar hy hoofredakteur van die dagblad Volksblad was. Hy het toe verskuif na Sake24 in Johannesburg waar hy Hoofredakteur en uitgewer is, maar het besluit om te skuif na die korporatiewe wêreld met sy huidige rol as hoof van die Groep Kommunikasie by Sanlam. Hy is tans Operasionele Bestuurder in die Kantoor van die Groep se Hoof Uitvoerende Beamppte by Sanlam.

EJ (Elton) Jeffhas

Ouderdom: 45

Kwalifikasies

- B.Tech Tuinbou
- MPhil Landboustelselbestuur

Titel

Onafhanklike Nie-uitvoerende Direkteur

Jaar Aangestel

2016

Komitee Lidmaatskap

Vergoedingskomitee

Ander Direkteurskappe/Trusteeskappe

- Ondervoorsitter van die Vereniging van Afrika-boere van Suid-Afrika, Wes-Kaap
- Nie-uitvoerende Direkteur van die Ontwikkelingskamer vir die Sagtevrugtebedryf

- Trusteelid van die Ontwikkelingstrust vir die Sagtevrugtebedryf
- Ondervoorsitter van die Wes-Kaapse Landbou Eenheid Forum

Vaardighede, Kundigheid en Ondervinding

Elton Jeffhas is 'n medestigter en besturende direkteur van Agribesigheid in Volhoubare Natuurlike Afrikaplantprodukte Suid-Afrika (ASNAPP). Hy is ook 'n boer en mede-eienaar van Defynne-kwekery wat pruipe produseer. Mnr. Jeffhas het sy loopbaan by die LNR begin waar hy in die verbouing van fynbos gespesialiseer het. Hy is veral 'n deskundige op die gebied van die ontwikkeling van landboubesighede en die stimulering van entrepreneurskap onder boere in 'n verskeidenheid Afrika-lande suid van die Sahara.

21. DIREKSIEPROFIELE:

GM (Gugu) Ntuli

Ouderdom: 45

Kwalifikasies

- BBus QUT (Australia)
- BAppSc QUT (Australia)
- MBA Sport Bestuur
- Diploma: Frans

Titel

Onafhanklike Nie-uitvoerende Direkteur

Jaar Aangestel

2008

Komitee Lidmaatskap

- Maatskaplike en Etiese Komitee (Voor-sitter)
- Nominasiekomitee
- Vergoedingskomitee

Ander Direkteurskappe/Trusteeskappe

- Lid van Krieket Suid-Afrika Transforma-sie Afdeling Komitee
- Direkteur van Sport Afrikaanse Bestuur Vereniging

Vaardighede, Kundigheid en Ondervinding

Gugu Ntuli, die voormalige Hoof Uitvoerende Beampte van die Universiteit van Stellenbosch se Sport Prestasie Instituut, hou tans toesig oor media en openbare betrekkinge vir Adidas Suid-Afrika. Sy het uitgebreidebestuurs-ervaring en kundigheid in strategiese bestuur, bemaking, kommunikasie, openbare betrekkinge en die media.

Prof. E (Estian) Calitz

Ouderdom: 69

Kwalifikasies

- BCom
- DCom (Ekonomie)

Titel

Onafhanklike Nie-uitvoerende Direkteur

Jaar Aangestel

2011

Komitee Lidmaatskap

Oudit en Risiko (Voorsitter)

Ander Direkteurskappe/Trusteeskappe

- Lid van verskeie organisasies, rade en komitees
- Voormalige lid: Raad van Trustees Uni-versiteit van Stellenbosch Aftreefonds
- Voormalige voorsitter en Ouditkomi-tee Departement van Onderwys Wes-Kaap

Vaardighede, Kundighede en Ondervinding

Prof. Estian Calitz, professor in Ekonomie aan die Universiteit van Stellenbosch. Hy het 'n uitgebreide ondervinding in die ekonomiese en fiskale beleid te maak en meer as 20 jaar van akademiese ervaring, wat insluit die skryf van ongeveer 40 artikels vir verskeie publikasies (joernale, boeke, ens.) insluit sowel as verskeie onderrig verpligtinge regoor Suid- Afrika en in Duitsland as 'n besoekende professor.

Hy is 'n voormalige direkteurgeneraal van die Departement van Finansies (nou die Nasionale Tesourie) van die Suid-Afrikaanse regering en 'n voormalige Uitvoerende Direkteur: Finansies van die Universiteit van Stellenbosch.

ZT (Zareena) Nackerdien

Ouderdom: 35

Kwalifikasies

- BCom Hons (Rekeningkunde)
- Geoktrooieerde Rekenmeester (SA)

Titel

Onafhanklike Nie-uitvoerende Direkteur

Jaar Aangestel

2016

Komitee Lidmaatskap

Oudit- en Risikokomitee

Ander Direkteurskappe/Trusteeskappe

Lid van die Wes-Kaapse tak van die Vereniging vir die Bevordering van Swart Boekhouers in Suid-Afrika – Beursportefeulje.

Vaardighede, Kundigheid en Ondervinding

Zareena Nackerdien is 'n voormalige bestuurder van PricewaterhouseCoopers, waar sy haar leerlingklerkskap voltooi het en verskillende dele van haar loopbaan binne die audit/versekering-bedryf deurgebring. Sy vorm tans deel van die Sanlam Groep se Span vir Finansiële Verslagdoening. Sy het ondervinding van die ontleding/vertolking van finansiële inligting en besigheids-kontroleprosesse wat die finansiële funksie ondersteun.

21. DIREKSIEPROFIELE:

Prof. JF (Johann) Kirsten

Ouderdom: 57

Kwalifikasies

- BSc Agric- US – 1983
- BSc Agric Hons – US – 1985
- MSc Agric - Universiteit van Pretoria – 1989
- PhD - Universiteit van Pretoria – 1994

Titel

Onafhanklike en Nie-uitvoerende Direkteur

Jaar Aangestel

2018

Komitee Lidmaatskap

- Oudit- en Risikokomitee
- Vergoedingskomitee

Ander Direkteurskappe/Trusteeskappe

- Louisvale Wines (Pty) Ltd
- Karoo Development Foundation Trust
- Meat of Origin Karoo (NPC)
- Rich Rewards Trading (Pty) Ltd

Vaardighede, Kundigheid en Ondervinding

Prof Kirsten is die Direkteur van die Buro vir Ekonomiese Navorsing aan die Universiteit van Stellenbosch. Vir die grootste deel van sy loopbaan, was Prof Kirsten Professor en Hoof van die Departement Landou-Ekonomie by die Universiteit van Pretoria. Hy het ook voorheen as 'n deelydse raadslid gedien op die Nasionale Landbouboemerkingsraad en is ook 'n direkteur van 'n aantal maatskappye. Sy ervaring en enorme werk sluit in navorsingstudies, onderrigaktiwiteite en skryfstukke vir beide akademiese en professionele rigtings.

GJ (Gerard) Martin

Ouderdom: 43

Kwalifikasies

- BSc
- Nasionale Diploma in Ekonomiese Bestuursanalise
- MCom Wyn Besigheidsbestuur

Titel

Onafhanklike Nie-uitvoerende Direkteur

Jaar Aangestel

2013

Komitee Lidmaatskap

- Maatskaplike en Etiese Komitee
- Sosiale en Etiese Komitee

Ander Direkteurskappe/Trusteeskappe

- Trustee Kaapse Wynmakersgilde
- Direkteur Wynopleiding Suid-Afrika
- Direkteur Eerste Stap Akademie

Vaardighede, Kundigheid en Ondervinding

Gerhard Martin werk tans vir Winetech as die Uitvoerende Bestuurder. Sy vorige posisie by dieselfde maatskappy was Bestuurder: Tegnieke Vervoer en Opleiding. Voor dit, het hy vir Metropolitan vanaf 1999 tot 2002 in drie verskillende posisies gewerk voordat hy die Maatskappy verlaat het om by die Suid- Afrikaanse Wynbedryf as 'n Inligtingspesialis en Bestuurder: Inligting Dienste aan te sluit (2002 tot November 2003). Mnr Martin het 'n groot belangstelling in gemeenskapsontwikkeling.

M (Marius) Wüst

Ouderdom: 49

Kwalifikasies

- B. Eng (Civil) - Universiteit van Stellenbosch
- BCom Hons - Universiteit van Natal
- Chartered Accountant (SA)

Titel

Onafhanklike Nie-uitvoerende Direkteur

Jaar Aangestel

2019

Komitee Lidmaatskap

- Oudit- en Risikokomitee
- Nominasiekomitee

Ander Direkteurskappe/Trusteeskappe

- Geen

Vaardighede, Kundigheid en Ondervinding

Marius Wüst is tans die Hoof- Uitvoerende Beampte by Berggrivier Munisipaliteit. Voor dit, was hy in 'n soortgelyke pos by die Stellenbosch Munisipaliteit en het as 'n Direkteur van Infrastruktuur vir die Wes-Kaapse Provinsiale Tesourie gewerk en is die Direkteur van Munisipale Infrastruktuur vir die Wes-Kaapse Departement van Plaaslike Regering. Mnr Wüst het by Liquigro Holdings gewerk as die Finansiële Bestuurder, as 'n Tegnieke Ontplooiende by die Ontwikkelingsbank van Suider Afrika, as 'n Projekbestuurder vir ASLO Projects Global en verskeie poste geval as Rekenmeester, Beramer en Projekbestuurder vir ASLA Konstruksie. Voor dit was hy 'n Leerling-Rekenmeester by Deloitte & Touche en Projek-Ingenieur by Stewart Scott Consulting Engineers.

WU (Werner) Abrahams

Ouderdom: 37

Kwalifikasies

- Bachelor of Commerce - Accounting - UCT
- Bachelor of Commerce Honours - Accounting - UKZN
- B Compt Honours / CTA - UNISA
- Chartered Accountant (SA)

Titel

Onafhanklike Nie-uitvoerende Direkteur

Jaar Aangestel

2019

Komitee Lidmaatskap

- Sosiale en Etiese Komitee
- Maatskaplike en Etiese Komitee

Ander Direkteurskappe/Trusteeskappe

- Geen

Vaardigheid, Kundigheid en Ondervinding

Werner Abrahams is tans 'n Adjunkdirekteur by Universiteit Stellenbosch. Hy het in 2010 sy loopbaan begin as 'n Kredietbestuurder vir Nedbank Beperk Besigheidsbankwese. Daarna het hy by die Weskus TVET-Kollege aangesluit as 'n Senior Finansiële Beampte en was later tot Hoof- Finansiële Beampte bevorder.

1. REGS- EN ANDER VEREISTES

Die Oudit- en Risikokomitee lê graag hierdie verslag voor, soos vereis deur Artikels 51(1)(a)(ii) en 76(4)(d) van die Wet op Openbare Finansiële Bestuur, 1999 (die "Wet"). Artikel 38(1)(a) van die Wet op Openbare Finansiële Bestuur, 1999 vereis dat Rekenpligtige Beamptes van staatsdepartemente moet verseker dat eniteite wat oordragfondse ontvang, effektiewe, doeltreffende en deursigtige finansiële bestuur en interne beheerstelsels implementeer. Die regulasies van die Wet bepaal die oudit-en interne ouditvereistes.

'n Aanral nie-voldoenings was deur die Ouditeur-Generaal uitgewys en geniet aandag.

Casidra se finansiële state is in ooreenstemming met die Standaarde van Algemeen Erkende Rekeningkundige Praktyke voorberei.

2. BESTUURSVERANTWOORDELIKHED

Die Rekenpligtige Beampte is verantwoordelik vir die leiding van die organisatoriese strategie, die vernaamste aksieplanne, risikobeleide, jaarlikse begrotings en besigheidsplanne; monitering van prestasie en daarstelling van die beste praktyk bestuursprosedures.

Sedert dit gedurende Oktober 1989 in werking getree het, toe onder 'n ander naam, het **Casidra** sy dertigste agtereenvolgende ongekwalifiseerde finansiële oudit ontvang.

Casidra het voldoende interne beheermaatreëls gedurende die finansiële boekjaar toegepas, en geïdentifiseerde risiko's is behoorlik beheer. Inligtingstegnologie-stelsels wat gebruik word om Bestuur te help, was voldoende en effektief.

3. VERANTWOORDELIKHED VAN DIE OUDIT- EN RISIKOKOMITEE

Aktiwiteite en magte uiteensit en die handves word jaarliks opgedateer. Sedert 29 Augustus 2006 is die verantwoordelikhede van die Ouditkomitee uitgebrei om Risikobestuur in te sluit. Gedurende die verslagjaar het die Oudit- en Risikokomitee sy verantwoordelikhede volgens die handves nagekom.

Die komitee het die Oudit- en Risikokomitee se handves, wat jaarliks deur die Raad hersien en goedgekeur word, hersien en gewysig. Die interne en eksterne ouditplanne was oorweeg en goedgekeur.

Die verslag van die Oudit- en Risikokomitee is gegrond op die werk gedoen deur die Ouditeur-Generaal SA, asook die ouditeursfirmas BVA Bellville Incorporated en Alberto Prins. Ouditering vind plaas binne die konteks van eksterne en risiko-gebaseerde interne ouditplanne wat deur die Oudit- en Risiko Komitee goedgekeur word.

4. FUNKSIES VAN DIE OUDIT- EN RISIKOKOMITEE

Die Oudit- en Risiko Komitee het soos volg die funksies vervul volgens sy handves asook soos voorgeskryf volgens die Wet:

- Hersien die resultate en die Finansiële Jaar State en beveel aan dat die Raad dit goedkeur.
- Hersien die Korporatiewe Bestuursverslag en beveel aan dat die Raad dit goedkeur.

Die Komitee het tydens die hersiening:

- Toepaslike stappe geneem om te verseker dat die Jaarlike finansiële state voorberei is in ooreenstemming met Standaarde van Algemene Erkende Rekeningkundige Praktyk in Suid-Afrika en soos deur die Maatskappywet van Suid-Afrika vereis;
- Navrae hanteer ten opsigte van rekeningkundige beleide, die ouditering en inhoud van Finansiële Jaarstate en interne finansiële maatreëls;

- Die eksterne ouditverslae oor die Finansiële Jaarstate hersien op die grondslag wat die Ouditeur-Generaal se aanbevelings geïmplementeer sal word;

- Kennis geneem dat die Ouditeur-Generaal SA, ingevolge artikel 4 (3)(a) van die Openbare Ouditwet, 2004 (Wet nr. 25 van 2004), gekies het om die oudit van **Casidra** MSB Beperk vanaf die 2018/19 finansiële boekjaar vorentoe te doen.

- Die gehalte, diens en onafhanklikheid geverifieer het van die eksterne ouditeur, BVA Bellville Incorporated, as die ouditeure vir die **Casidra** projekte vir 2019 ingelyf en kennis geneem dat mnr CFP Jordaan van BVA Bellville Incorporated as die aangewese ouditeur aangestel is. (Ingevolge die ouditeursfirma se praktyke word die aangewese ouditeurs en bestuurders verantwoordelik vir die oudit elke vyf jaar vervang); en

- Die ouditfooi en indiensnemingvoorwaardes van die eksterne ouditeure goedgekeur het.

5. INTERNE BEHEERMEGANISMES EN RISIKOBESTUUR

Die beheerraamwerk is ontwerp om redelike gerusstelling te bied ten opsigte van doelwitbereiking in die volgende gebiede:

- Die instandhouding van behoorlike rekeningkundige rekords en die betroubaarheid van finansiële inligting wat binne **Casidra** gebruik word;
- Die geskiktheid van interne finansiële maatreëls;
- Voldoening aan toepaslike wetgewing, regulasies en gedragskodes;
- Die opsporing en minimalisering van die vernaamste risiko's wat verband hou met bedrog, reputasie, ontoereikende bestuur, potensiele aanspreeklikheid en verlies, insluitend die beveiliging van bates;
- Bestuur van potensiele botsing van belange van die Direksie en Bestuur;
- Die doeltreffendheid van werksaamhede;
- Die toereikendheid van risikobestuurprosedures;
- Die interne oudit en risikobestuursverslae en, waar toepaslik, die voorlegging van aanbevelings aan die Raad; en
- Die doeltreffendheid van risikobestuur, beheermaatreëls en die bestuursprosesse.

Casidra het 'n omvangryke proses van jaarlikse begrotings en gedetailleerde maandelikse rapportering. Die Rekenpligtige Beampte en sy bestuurspan hersien die jaarlikse begroting en werklake uitgawes op 'n deurlopende grondslag en rapporteer kwartaalliks aan die Raad oor die werklake uitgawes teenoor die begrote syfers. 'n Duidelike onderskeid word getref tussen hoofbesigheid en besigheid wat as projekimplimenterder onderneem is. Finansiële state van die onderskeie projekte waarvoor **Casidra** toesig hou en namens sy Aandeelhouer, die Wes-Kaapse Regering, finansier, word afsonderlik oor verslaggedoen, geouditeer en geïdentifiseer, in die Finansiële Jaarstate van **Casidra**.

Die stelsel van interne beheer word gemonitor en oor gerapporteer aan die Direksie. Interne Stelsels word toegepas om redelike gerusstelling te bied dat bates beveilig word en transaksies ooreenkomstig Bestuur se magtiging uitgevoer word. Moniteringsprosesse behels hersiening deur bestuurders en toetsing deur ouditeure. Die Ouditeur-Generaal het toetsing van finansiële transaksies uitgevoer en verdere aanbevelings ter verbetering gedoen.

Die risikopaneelbord word gereeld opgedateer en kwartaalliks gerapporteer aan die Raad.

DEEL C: BESTUUR

VERSLAG VAN DIE OUDIT- EN RISIKOKOMITEE VIR DIE JAAR GEËINDIG 31 MAART 2019

Casidra se bedieners was geraak deur 'n ernstige virusaanval op 5 Maart 2019. Die voorval was aan die SAPD gerapporteer en beveiligingsmaatreëls was gevolglik in plek gestel.

Alle voorvalle met betrekking tot enige onderbreking in die funksionering van hierdie maatreëls, prosedures en stelsels wat gedurende die jaar in oorsig plaasgevind het, geniet dringende aandag deur die Komitee.

6. VOLDOENING

Volvoening aan wette en regulasies wat op **Casidra** van toepassing is, is die verantwoordelikheid van elke lid van Bestuur en word gesamentlik gemonitor.

Casidra het aan tersaaklike wette, regulasies en beleide voldoen, asook aan **Casidra** se gedragskode. 'n Paar nie-voldoenings was deur die Ouditeur-Generaal uitgewys en geniet aandag.

Daar was kennis geneem van Risiko- en nakomingsverslae by die Oudit- en Risikokomiteevergaderings.

Vier voorsieningskanaal verwante klagte was vir die 2018/19 finansiële boekjaar ontvang. Interne ondersoeke bewys dat **Casidra** se prosedures korrek gevolg was. Een klaer het sy klagte verwys na die Wes-Kaapse Departement van Landbou, Ministerskantore, Openbare Beskermer en die media. **Casidra** se Oudit- en Risikokomitee het ook die saak ondersoek en kon geen ooglopende afwyking of konkrete bewys vind wat die beskuldigings regverdig nie. Die Oudit- en Risikokomitee het aanbeveel dat die beste wyse om die saak te hanteer was om 'n mening van 'n onafhanklike ouditeur te verkry.

Die aangeleentheid was na jaareinde ondersoek. Die onafhanklike ouditeur het gerapporteer dat, op grond van die prosedures wat uitgevoer was en die inligting wat verkry was, hulle tevrede is dat die tenderproses en beoordeling volgens die voorskrifte van die huidige Openbare Verkrygingsbeleid en Prosedure asook toepaslike wetgewing was.

Gedurende die jaar onder oorsig het niks anders onder die Komitee se aandag gekom om enige aanduiding van nie-voldoening aan toepaslike wette, regulasies en die gedragskode te gee nie.

7. BEDROGVOORKOMING

'n Bedrogvoorkomingsplan was in plek gedurende die finansiële boekjaar. 'n Fluitjieblaasfasiliteit is ook in plek om te verseker dat die risiko van bedrog gemonitor en verminder word.

8. INTERNE OUDIT

Die Oudit- en Risikokomitee vervul 'n oorsigrol ten opsigte van die Maatskappy se Finansiële Jaarstate en die rapporteringsproses, insluitend die stelsel van interne finansiële beheer. Dit is verantwoordelik om te verseker dat die Maatskappy se interne ouditfunksie onafhanklik is en oor die nodige hulpbronne, erkenning en gesag binne die organisasie beskik om sy take te kan verrig.

Die Oudit- en Risikokomitee hou verder toesig oor die samewerking tussen die interne en eksterne ouditeure en dien as skakel tussen die Direksie en hierdie funksies. Die interne ouditfunksie was uitgekонтakteer.

Interne oudit het die doeltreffendheid van interne beheermaatreëls onafhanklik beoordeel en verbeterings aanbeveel.

Na aanleiding van die Ouditeur-Generaal se aanbevelings, sal Bestuur voortgaan om stelsels van interne beheer te onderhou en verbeterings te implementeer.

9. LOPENDE SAAK

Die komitee het die feite en aannames waarop hy staatmaak, in aanmerking geneem om te bepaal of die besigheid in die komende boekjaar as 'n lopende saak sal voortgaan.

Die Komitee is van mening dat, op grond van die Aandeelhouersooreenkoms en die befondsingsmodel vir **Casidra**, die besigheid in die komende jaar as 'n lopende saak sal voortgaan.

10. LEDE VAN DIE OUDIT- EN RISIKO KOMITEE EN BYWONING VAN VERGADERINGS

Die besonderhede word in die Bestuursverslag vermeld.

11. BYWONING

Die interne en eksterne ouditeure het in hul hoedanigheid as ouditeure van die Maatskappy, alle vergaderings van die Oudit- en Risikokomitee bygewoon en gerapporteer. Die Hoof-Uitvoerende Beampte en die Hoof- Finansiële Beampte het 'n staande uitnodiging om vergaderings by te woon en toepaslike bestuurders het vergaderings op uitnodiging bygewoon.

12. VERTROUlike VERGADERINGS

Die Oudit- en Risikokomitee se vergaderings maak voorsiening vir vertroulike vergaderings tussen die Komiteeleders en die interne en eksterne ouditeure.

13. ONAFHANKLIKHEID VAN EKSTERNE OUDITEURE

Op grond van 'n voorlegging aan die Oudit- en Risikokomitee, het die ouditeure hulle onafhanklikheid bevestig.

Prof. Estian Calitz
VOORSITTER OUDIT- EN RISIKOKOMITEE
19 Augustus 2019

VASGESTELDE MENSLIKE HULPBRONPRIORITEITE VIR DIE VERSLAGJAAR EN DIE IMPAK HIERVAN

MH-PRIORITEITE	IMPAK
SUKSESVOLLE IMPLEMENTERING VAN DIE VOLLE SPEKTRUM VAN MENSLIKE HULPBRONNE	<ul style="list-style-type: none"> 'n Menslike Hulpbronnestelsel (S-Cubed) word gebruik om dienslewering, kliëntetevredenheid en produktiwiteit te bevorder. 'n Opvolgplan is in plek en word deurlopend gemonitor met die doel om beplande opvolging te ontwikkel en te verseker, wanneer personeel affree of poste ontruim.
STRATEGIESE MENSLIKE HULPBRONBESTUUR	<ul style="list-style-type: none"> Die organisasie bly op hoogte van nuwe wysigings tot die arbeidswetgewing en pas beleide dienooreenkomstig aan.. Casidra het onlangs akkreditasie vanaf Dienste Seta ontvang om kortkursusse in projekbestuur te fasiliteer.
BEGROTING VIR MENSLIKE HULPBRONNE	<ul style="list-style-type: none"> Die begroting vir menslike hulpbronne word deurlopend gemonitor
TRANSFORMASIE	<ul style="list-style-type: none"> 'n Jaarlikse opname oor personeeltvredenheid is gedurende September gedoen. Holistiese welstandsiniatiewe word jaarliks uitgevoer. Transformasie word volgens die Transformasiebeleid gemonitor. Ons streef voortdurend daarna om 'n organisasiekultuur te ontwikkel wat die diversiteit en agtergrond van alle werknemers aanmoedig en waardeer.
STRATEGIESE OPLEIDING	<ul style="list-style-type: none"> Strategiese opleiding fokus op die bevordering van vaardighede en verbetering van kwalifikasies van organisatoriese spanlede en is in ooreenstemming met ons jaarlikse werkplekvaardigheidsplan, organisatoriese vereistes en goedgekeurde begroting. Ons streef voortdurend daarna om 'n organisasiekultuur van leer en selfontwikkeling te ontwikkel.

RAAMWERK VIR ARBEIDSMAGBEPLANNING EN BELANGRIKE STRATEGIEË OM 'N GESKOOLDE EN BEKWAME ARBEIDSMAG TE LOK EN TE WERF

'n Menslikehulpbronnestelsel (S-Cubed) word gebruik om dienslewering, kliëntetevredenheid en produktiwiteit te verbeter.

'n Opvolgplan is in plek en word voortdurend gemonitor met die doel om beplande opvolging te ontwikkel en te verseker wanneer personeel affree of posisies ontruim.

Werwing geskied met die doel om die projekbestuursmaatskappy van keuse te wees. Ons poog dus om gedrewe persone met die gepaste kwalifikasies te kry.

RAAMWERK VIR DIE BESTUUR VAN WERKNEMERPRESTASIE

Casidra het 'n elektroniese prestasiebestuurstelsel geïmplementeer, gebaseer op sy hersiene Prestasiebestuurbeleid.

WELSYNSPROGRAMME VIR WERKNEMERS

Casidra belê in welsynsprogramme vir werknemers deur inisiatiewe gefokus op aktuele sake wat wissel van kliëntverhoudinge en kommunikasie as fokusareas sowel as programme om gesonde leefstyle en beter lewensgehalte te bevorder. Kwartaalikse inisiatiewe het op sodanige aangeleenthede gefokus. Positiewe uitvloeisels van hierdie inisiatiewe is duidelik uit die jaarlikse opname oor personeeltvredenheid in die organisasie wat verskillende elemente van organisatoriese gesondheid meet.

BELEIDSONTWIKKELING

Die volgende beleide is opgestel en hersien:

- Beleid vir Werk van die Huis af
- Dissiplinêre Beleid en Kode
- Beleid vir Prestasiebestuur
- Beleid vir Sosiale Media

PRESTASIE

Ons het 'n gesonde arbeidsverhoudingeklimaat in die hele organisasie, insluitend die plase.

TOEKOMSTIGE MH PLANNE / DOELWITTE

PRESTASIE AANDUIDER 1: SUKSESVOLLE IMPLEMENTERING VAN DIE VOLLE SPEKTRUM VAN MENSLIKE HULPBRONNE

1.1 Monitor die Opvolgplan

PRESTASIE AANDUIDER 2: STRATEGIESE MENSLIKE HULPBRONBESTUUR

2.1 Akkreditasie van Projekbestuurskursus

PRESTASIE AANDUIDER 3: MENSLIKE HULPBRON BEGROTING

3.1 Bestuur die Menslike Hulpbronne-begroting
3.2 Beïnvloed opleiding en welstand begrotings op plase

PRESTASIE AANDUIDER 4: TRANSFORMASIE

4.1 Gaan voort om die Jaarlikse Personeel Tevredenheids opname uit te voer
4.2 Gaan voort om 'n jaarlikse spanboudag te hou
4.3 Ons Opleiding-en-ontwikkelingstrategie is daarop gemik om elke werknemer te ontwikkel en kombineer persoonlike doelwitte met Maatskappy doelwitte/visie
4.4 Voortdurend implementeer die aanbevelings / uitkomst van 'n organisatoriese ondersoek en herontwerpsproses
4.5 Ondersoek na die haalbaarheid om 'n maatskaplike werker vir die plase aan te stel
4.6 Gaan voort om sosiale probleme op plase geïntegreerd aan te spreek

PRESTASIE AANDUIDER 5: STRATEGIESE OPLEIDING

5.1 Implementeer strategiese opleiding as prioriteit in die Werkplekvaardigheid-plan
5.2 Implementeer opleiding sodra akkreditasie vir die projekbestuurskursus afgehandel is. Bekom akkreditasie vir die projekbestuurskursus
5.3 Institutionaliseer die bestuur van talente en opleiding van projekspanne

PRESTASIE AANDUIDER 6: EKSTERNE MH

6.1 Doen 'n haalbaarheidstudie vir die implementering van 'n Opleidingsakademie vir **Casidra**.
6.2 Prosedure vir eksterne Menslike Hulpbronskonsultasie

TOEKOMSTIGE MH PLANNE

PERSONEELKOSTE DEUR PROGRAM: PERMANENTE EN VASTE TERMYN KONTRAKWERKERS

Program	Totale Uitgawes vir die Entiteit (R'000)	Personeel Uitgawes (R'000)	Personeel Uitgawes as 'n % van Totale Uitgawes	Aantal Werknemers	Gemid. Personeel Koste per Werknemer (R'000)
Nie-Uitvoerende Raad	231	231	100	8	29
Korporatiewe Dienste	19 466	9 359	48	17	551
Plaaslike Ekonomiese	9 432	9 010	96	14	644
Landbou en Grondhervorming & Plaaslike Infrastruktuur Ontwikkeling en Bekamping van Armoede	6 294	5 783	92	13	445
Amalienstein	3 483	3 415	98	6	569
Anhalt	6 541	1 272	20	18	71
Waaikraal	3 846	1 289	34	18	72
TOTAAL	49 664	30 044	61	95	195

PERSONEELKOSTE DEUR PROGRAM: SEISONALE PLAASWERKERS

Program	Totale Uitgawes vir die Entiteit (R'000)	Personeel-Uitgawes (R'000)	Personeel-Uitgawes as 'n % van Totale Uitgawes	Aantal Werknemers	Gemid. Personeel-Koste per Werknemer (R'000)
Amalienstein	6 541	248	4	18	13
Waaikraal	10 388	498	5	36	13
TOTAAL	26 612	3 098	12	135	23

*Minimum uurlikse tarief geld, salariskoste per werknemer verskil afhingende van werklike ure en dae gewerk per seisoen per program

ANHALT

Program	Totale Uitgawes vir die Entiteit (R'000)	Personeel-Uitgawes (R'000)	Personeel-Uitgawes as 'n % van Totale Uitgawes	Aantal Werknemers	Gemid. Personeel-Koste per Werknemer (R'000)
Salarisse	0	806	0	21	38
Lone	0	0	0	0	0
TOTAAL	0	806	0	21	38

PERSONEELKOSTE VOLGENS SALARISVLAKKE

Vlakke	Personeel- Uitgawes (R'000)	Personeel- Uitgawes as 'n % van Totale Uitgawes	Aantal Werknemers	Gemid. Personeel-Koste per Werknemer (R'000)
Top Bestuur	231	0.8	8	29
Senior Bestuur	975	3.2	1	975
Professioneel Gekwalifiseerd	7 101	23.6	6	1 184
Geskoold	18 736	62.4	45	416
Half-geskoold	437	1.5	5	88
Ongeskoold	2 562	8.5	30	85
TOTAAL	30 044	100	95	316

PRESTASIE TOEKENNINGS

Vlakke	Prestasietoekenings	Koste van Prestasie toekenings (R'000)	% van Prestasie toekenings tot Totale Personeel- Koste
Top Bestuur	0	0	0
Senior Bestuur	0	0	0
Professioneel Gekwalifiseerd	6	192	0.6
Geskoold	29	305	1
Half-geskoold	2	22	0.1
Ongeskoold	30	45	0.2
TOTAAL	67	567	1.9

OPLEIDINGSKOSTES

Program	Totale Uitgawes vir die Entiteit (R'000)	Personeel Uitgawes (R'000)	Personeel- Uitgawes as 'n % van Totale Uitgawes	Aantal Werknemers	Gemid. Personeel-Koste per Werknemer (R'000)
Nie-Uitvoerende Raad	231	0	0	0	0
Senior Bestuur	975	6	0.6	1	6
Professioneel gekwalifiseerd	7 101	21	0.3	3	7
Geskoold	18 736	257	1.4	40	6
Half-geskoold	437	2	0.5	1	2
Ongeskoold	2 562	10	0.4	4	2
TOTAAL	30 044	296	1	49	6

INDIENSNEMING EN VAKATURES

Program	2016/2017 Aantal Werknemers	2017/2018 Goedgekeurde Poste	2017/2018 Aantal Werknemers	2017/2018 Vakatures	% van Vakatures
Raad van Direkteure	8	8	8	0	0
Hoofkantoor	45	46	45	1	2
Streekkantoor	7	6	6	0	0
Amalienstein	19	21	18	3	14
Anhalt	26	0	0	0	0
Waaikraal	15	19	18	1	2
TOTAAL	120	100	95	5	5

Program	2016/2017 Aantal Werknemers	2017/2018 Goedgekeurde Poste	2017/2018 Aantal Werknemers	2017/2018 Vakatures	% van Vakatures
Top Bestuur	8	8	8	0	0
Senior Bestuur	1	1	1	0	0
Professioneel Gekwalifiseerd	5	6	6	0	0
Geskoold	49	46	45	1	2
Half-geskoold	6	5	5	0	0
Ongeskoold	51	34	30	4	12
TOTAAL	120	100	95	5	5

VERANDERINGE IN INDIENSNAME

Program	2016/2017 Aantal Werknemers	2017/2018 Goedgekeurde Poste	2017/2018 Aantal Werknemers	2017/2018 Vakatures	% van Vakatures
Top Bestuur	8	0	0	8	11
Senior Bestuur	1	1	1	1	0
Professioneel Gekwalifiseerd	5	2	1	6	17
Geskoold	49	3	7	45	0
Half-geskoold	6	0	1	5	0
Ongeskoold	51	0	21	30	19
TOTAAL	120	6	31	95	10

REDES VIR PERSONEELVERLATING

Vlakke	Nommer	% van Totale nommer van Personeel aflossing
Sterfte	1	3
Ontslaan	1	3
Kontrak Beëindiging	4	12
Swak Gesondheid	0	0
Bedanking	4	12
Aftrede	0	0
Ander	21	70
TOTAAL	31	100

ARBEIDSVERHOUDINGE: WANGEDRAG EN DISSIPLINÊRE AKSIE

Aard van Dissiplinêre Aksie	Aantal
Mondelinge Waarskuwing	0
Skriftelike Waarskuwing	6
Finale Skriftelike waarskuwing	2
Afdanking /Ontslag	2
Opskorting	2
TOTAAL	12

DIENSBILLIKHEIDSTEIKENS EN DIENSBILLIKHEIDSTATUS

Vlakke	MANLIK							
	Swart		Kleurling		Indiër		Wit	
	Huidig	Teiken	Huidig	Teiken	Huidig	Teiken	Huidig	Teiken
Top Bestuur	0	0	4	4	0	0	2	2
Senior Bestuur	0	0	1	1	0	0	0	0
Professioneel Gekwalifiseerd	0	1	0	1	0	0	3	1
Geskoold	6	8	13	14	0	0	5	6
Half-geskoold	1	1	0	2	0	0	1	1
Ongeskoold	0	6	47	20	0	0	0	1
TOTAAL	7	16	65	42	0	0	11	11

Vlakke	VROULIK							
	Swart		Kleurling		Indiër		Wit	
	Huidig	Teiken	Huidig	Teiken	Huidig	Teiken	Huidig	Teiken
Top Bestuur	1	1	0	0	0	0	1	1
Senior Bestuur	0	0	0	0	0	0	0	0
Professioneel Gekwalifiseerd	0	1	1	1	0	0	1	1
Geskoold	6	5	11	10	0	0	8	6
Half-geskoold	0	1	4	4	0	0	0	1
Ongeskoold	0	9	5	20	0	0	0	0
TOTAAL	7	17	21	35	0	0	10	9

Vlakke	GESTREMDE PERSONEEL							
	MANLIK				VROULIK			
	Huidig	Teiken	Huidig	Teiken	Huidig	Teiken	Huidig	Teiken
Top Bestuur	0	0	0	0	0	0	2	2
Senior Bestuur	0	0	0	0	0	0	0	0
Professioneel Gekwalifiseerd	0	0	0	0	0	0	3	1
Geskoold	0	0	0	1	0	0	5	6
Half-geskoold	1	1	0	0	0	0	1	1
Ongeskoold	0	0	0	0	0	0	0	1
TOTAAL	1	1	0	1	0	0	11	11

DEEL E: FINANSIËLE INLIGTING

ONAFHANKLIKE OUDITEURSVERSLAG AAN DIE WES-KAAPSE PROVINSIALE WETGEWER OOR CASIDRA MSB BEPERK

VERSLAG OOR DIE OUDIT VAN FINANSIËLE STATE

Mening

- Ek het die finansiële state van **Casidra** MSB Beperk geoudit, soos op bladsye 55 tot 69 uiteengesit, wat bestaan uit die Staat van Finansiële Prestasie, Staat van Verandering in Netto Bates en Staat van Kontantvloei vir die jaar wat dan geëindig het, asook die Notas van die Finansiële State, insluitend 'n opsomming van belangrike rekeningkundige beleid.
- Na my mening verteenwoordig die Finansiële State in alle wesenlike opsigte die finansiële stand van **Casidra** MSB Beperk soos op 31 Maart 2019, en die Finansiële Prestasie en Kontantvloei vir die jaar wat geëindig het, ooreenkomstig Standaard vir Algemeen Erkende Rekeningkundige Praktijk (GRAP) en die vereistes van die Wet op Openbare Finansiële Bestuur van Suid-Afrika, 1999 (Wet Nr 1 van 1999) (WOFB), en die Maatskappywet van Suid-Afrika, 2008 (Wet Nr 71 van 2008) (Maatskappywet).

Grondslag vir Mening

- Ek het my oudit ooreenkomstig die Internasionale Ouditstandaarde (ISA) uitgevoer. My verantwoordelikhede onder daardie standaard word verder uiteengesit in die Ouditeur-Generaal se verantwoordelikhede vir die oudit van die Finansiële State-afdeling van hierdie Ouditverslag.
- Ek is onafhanklik van die Maatskappy in ooreenstemming met artikels 290 en 291 van die Internasionale Etiese Standaard Raad vir Rekenmeesters (IESBA) se Etiëkode vir Professionele Rekenmeesters en dele 1 en 3 van die Internasionale Etiese Standaard Raad vir Rekenmeesters se Internasionale Etiëkode vir Professionele Rekenmeesters (insluitend Internasionale Onafhanklike Standaard) (IESBA-kodes), asook die etiese vereistes wat op my oudit in Suid-Afrika van toepassing is. Ek het my ander etiese verantwoordelikhede nagekom in ooreenstemming met hierdie vereistes en die IESBA-kodes.
- Ek glo dat die ouditbewyse wat ek verkry het, voldoende en gesik is om as grondslag vir my mening te dien.

Ander Aangeleentheid

- Ek vestig die aandag op die sake hieronder. My mening is nie verander ten opsigte van hierdie aangeleenthede nie.

Ongeouditeerde aanvullende skedules

- Die aanvullende inligting wat op bladsye 70 tot 73 uiteengesit is maak nie deel uit van die Finansiële State nie en is as aanvullende inligting aangebied. Ek het nie hierdie skedules geoudit nie, en ooreenkomstig, spreek ek ook nie 'n mening hieroor uit nie.

Vorige tydperk deur 'n voorganger ouditeur geoudit

- Die Finansiële State van die vorige jaar was ingevolge artikel 4(3) van die Openbare Ouditwet op 23 Augustus 2018 deur 'n voorganger ouditeur geoudit.

Ouditeur se verantwoordelikhede vir die oudit van die finansiële Verantwoordelikhede van die Direksie vir die finansiële state

- Die Direksie wat die Rekenpligtige Owerheid uitmaak, is verantwoordelik vir die voorbereiding en regverdige aanbieding van die Finansiële State, ooreenkomstig Standaard vir die Algemeen Erkende Rekeningkundige Praktijk (AARP) en die vereistes van die Wet op Openbare Finansiële Bestuur (WOFB) en die Maatskappywet, en vir sodanige interne beheer wat die Rekenpligtige Owerheid bepaal noodsaaklik is, om die opstel van Finansiële State wat vry van wesenlike wanvoorstelling is, hetsy dit weens bedrog of foute, moontlik te maak.
- Met die voorbereiding van die finansiële state, is die Rekenpligtige Owerheid verantwoordelik vir die beoordeling van **Casidra** MSB Beperk se vermoë om as 'n lopende saak voort te gaan, met openbaarmaking, soos van toepassing, van aangeleenthede verwant tot 'n lopende saak en die gebruik van die lopende saakgrondslag van rekeningkunde, tensy die toepaslike bestuurstruktuur of van plan is om die maatskappy te likvideer of werksaamhede te staak, of geen realistiese alternatief het as om dit te doen nie.

Ouditeur-Generaal se verantwoordelikhede vir die oudit van die Finansiële State

- My doelwitte is om redelike gerusstelling te verkry oor of die Finansiële State as 'n geheel vry is van wesenlike wanvoorstelling, hetsy weens bedrog of foute, en om 'n Ouditverslag uit te reik wat my mening insluit. Redelike gerusstelling is 'n hoë vlak van gerusstelling, maar is nie 'n waarborg dat 'n oudit wat ooreenkomstig die ISO's uitgevoer word altyd 'n wesenlike wanvoorstelling sal opspoor wanneer dit bestaan nie. Wanvoorstellings kan voortspruit uit bedrog of foute en word as wesenlik beskou indien, individueel of in geheel, dit billikheidshalwe verwag kan word om die ekonomiese besluit van gebruikers, wat op grond van hierdie Finansiële State geneem is, te beïnvloed.
- 'n Verdere beskrywing van my verantwoordelikhede vir die oudit van die Finansiële State word in die bylaag by die Ouditverslag ingesluit.

VERSLAG OOR DIE OUDIT VAN DIE JAARLIKSE PRESTASIEVERSLAG

- In ooreenstemming met die Openbare Ouditwet van Suid-Afrika, 2004 (Wet Nr. 25 van 2004 (OOW) en die algemene kennisgewing wat ingevolge daarvan uitgereik is, het ek 'n verantwoordelikheid om te rapporteer oor wesenlike bevindings oor die gerapporteerde prestasie-inligting teenoor voorafbepaalde doelwitte vir gekeurde programme, wat in die jaarprestasieverlag voorgestel word. Ek het prosedures uitgevoer om bevindings te identifiseer, maar nie om bewyse in te vorder om gerusstelling uit te spreek nie.
- My prosedures spreek die gerapporteerde prestasie-inligting aan, wat op die goed-gekeurde prestasie-beplanningsdokumente van die maatskappy gegrond moet wees. Ek het nie die volledigheid en toepaslikheid van die prestasie-aanwysers-/maatreëls wat in die beplanningsdokumente ingesluit is, beoordeel nie. My prosedures het ook nie uitgebrei tot enige openbaarmakings of bewerings wat verband hou met beplande prestasie-strategieë en inligting, ten opsigte van toekomstige tydperke wat as deel van die gerapporteerde prestasie-inligting ingesluit kan word nie. Gevolglik, strek my bevindinge nie tot hierdie sake nie.
- Ek het die bruikbaarheid en betroubaarheid van die gerapporteerde prestasie-inligting beoordeel, ooreenkomstig die kriteria wat ontwikkel is uit die prestasiebestuurs- en rapporteringsraamwerk, soos omskryf in die algemene kennisgewing, vir die volgende gekeurde programme wat in die Jaarprestasieverlag van die maatskappy, vir die jaar geëindig 31 Maart 2019, voorgestel is:

PROGRAMME	BLADSYE IN DIE JAARLIKSE PRESTASIEVERSLAG
Program 2 – Landbou en Grondhervorming	24 – 25
Program 3 – Landelike Infrastruktuurontwikkeling en Armoedeverligting	30 – 32
Program 4 – Plaaslike Ekonomiese en Besigheidsontwikkeling	35 – 36

- Ek het prosedures uitgevoer om te bepaal of die gerapporteerde prestasie-inligting behoorlik aangebied is en of prestasie gestrook het met die goedgekeurde prestasiebeplanningsdokumente. Ek het verdere prosedures uitgevoer om te bepaal of die aanwysers en verwante teikens meetbaar en tersaaklik was, en die betroubaarheid van die gerapporteerde prestasie-inligting beoordeel om te bepaal of dit geldig, akkuraat en volledig is.
- Die wesenlike bevindings ten opsigte van die bruikbaarheid en betroubaarheid van die gekeurde programme is soos volg:

PROGRAM 2 – LANDBOU EN GRONDHERVORMING

2.2.6: Aantal navrae opgelos (tegnies/finansiële/OIA/impakstudies)

18. Die gerapporteerde prestasie van 34 vir teikengetal navrae wat opgelos is (tegnies/finansiële/OIA/impakstudies) is nie betroubaar nie, aangesien die entiteit nie 'n voldoende prestasiebestuurstelsel gehad het om rekords te hou om betroubare rapportering oor die bereiking van doelwitte moontlik te maak nie. Gevolglik, kon ek in party gevalle nie voldoende toepaslike ouditbewyse verkry nie, terwyl in ander gevalle waar die ondersteunende bewyse wat voorsien was, nie met die gegewe prestasie ooreengestem het nie. Gegronde op die ondersteunende bewyse wat voorsien was, was die prestasie 15, maar ek kon nie die gerapporteerde prestasie verder op 'n ander wyse bevestig nie. Gevolglik kon ek nie vasstel of enige verdere aanpassings aan die gegewe prestasie nodig was nie.
19. Ek kon nie voldoende toepaslike ouditbewyse verkry vir die gerapporteerde prestasies van twee van die 16 aanwysers verwant tot hierdie program nie. Dit was as gevolg van beperkings wat op my bestek van werk geplaas is. Ek kon nie die gerapporteerde prestasies op alternatiewe wyse bevestig nie. Gevolglik kon ek nie vasstel of enige aanpassings aan die gegewe prestasies in die jaarprestasieverlag vir die aanwysers hier onder nodig was nie.

Aanwyser-nommer	Aanwyserbeskrywing
2.2.5	Aantal besigheidsplanne beoordeel/ontwikkel en regsinstette deur ETB gelewer
2.2.7	Aantal grondhervormingsingrypings bygestaan deur LREAD

PROGRAM 3 – LANDELIKE INFRASTRUKTUURONTWIKKELING EN ARMOEDEVERLIGTING

3.2.2: Aantal huishoudelike voedselsekerheidsprojekte in huidige jaar gelewer

20. Ek kon nie voldoende toepaslike ouditbewyse verkry van die gerapporteerde prestasies vir hierdie aanwyser verwant tot hierdie program nie. Dit was te wyte aan beperkings wat op my bestek van werk geplaas is. Ek kon nie die gerapporteerde prestasies op 'n alternatiewe wyse bevestig nie. Gevolglik kon ek nie vasstel of enige aanpassings nodig was aan die gegewe prestasies in die jaarprestasieverlag vir hierdie aanwyser nie.

3.3.4: Aantal boere opgelei in gefasiliteerde geakkrediteerde kursusse

21. Ek kon nie voldoende toepaslike ouditbewyse verkry vir die beplande teiken van 2 400 boere wat in geakkrediteerde kursusse opgelei is nie, wat die voorafbepaalde aard en vereiste vlak van prestasie en/of metode van berekening duidelik uiteensit. Dit was te wyte aan die gebrek aan tegniese aanwyserbeskrywings wat bepaal het hoe gefasiliteerde geakkrediteerde kursusse gemeet sou word. Ek kon nie op alternatiewe wyse bepaal of die teiken vir hierdie aanwyser duidelik omskryf was nie.

3.3.5: Aantal boere opgelei in gefasiliteerde nie-geakkrediteerde kursusse

22. Ek kon nie voldoende toepaslike ouditbewyse verkry vir die beplande teiken van 2 500 boere wat in nie-geakkrediteerde kursusse opgelei is nie, wat die voorafbepaalde aard en vereiste vlak van prestasie en/of metode van berekening duidelik uiteensit. Dit was te wyte aan die gebrek aan tegniese aanwyserbeskrywings wat bepaal hoe nie-gefasiliteerde geakkrediteerde kursusse gemeet sou word. Ek kon nie op alternatiewe wyse bepaal of die teiken vir hierdie aanwyser duidelik omskryf was nie.

23. Ek het geen wesenlike bevindings geopper oor die bruikbaarheid en betroubaarheid van die gerapporteerde prestasie-inligting vir die volgende programme nie:

- Program 4 – Plaaslike Ekonomiese en Besigheidsontwikkeling

Ander aangeleentheid

24. Ek bring die volgende aangeleentheid onder u aandag:

Bereiking van Beplande Teikens

25. Verwys na die Jaarprestasieverlag op bladsye 24 tot 36 vir inligting oor die bereiking van beplande teikens vir die jaar en verduidelikings voorsien vir die onder-oorprestering van 'n aantal teikens. Hierdie inligting moet oorweeg word in die konteks van die wesenlike bevindings oor die bruikbaarheid en betroubaarheid van die gerapporteerde prestasie-inligting in paragrawe 17 tot 22 van hierdie verslag.

Aanpassings van wesenlike wanvoorstellings

26. Ek het wesenlike wanvoorstellings geïdentifiseer in die Jaarprestasieverlag wat vir ouditering ingedien is. Hierdie wesenlike wanvoorstellings was op die gerapporteerde prestasie-inligting van Program 2 – Landbou en Grondhervorming, Program 3 – Landelike Infrastruktuurontwikkeling en Armoedeverligting en Program 4 – Plaaslike Ekonomiese en Besigheidsontwikkeling. Aangesien bestuur slegs party van die wanvoorstellings reggestel het, het ek wesenlike bevindings op die bruikbaarheid en betroubaarheid van die gerapporteerde prestasie-inligting geopper. Dié wat nie reggestel is nie, word hierbo gerapporteer.

Verslag oor die oudit van Voldoening aan Wetgewing

Inleiding en Bestek

27. In ooreenstemming met die OOW en die algemene kennisgewing wat ingevolge daarvan uitgereik is, het ek die verantwoordelikheid om wesenlike bevindings te rapporteer oor die voldoening van die maatskappy aan spesifieke sake in sleutelwetgewing. Ek het prosedures uitgevoer om bevindings te identifiseer, maar nie om bewyse in te vorder om gerusstelling te bied nie.

28. Die wesenlike bevindings oor voldoening aan spesifieke aangeleenthede in sleutelwetgewing is soos volg:

Verkrygings- en Kontrakbestuur

29. Voldoende toepaslike ouditbewyse kon nie verkry word dat goedere, werke en dienste deur 'n verkrygingsproses bekom was wat regverdig, billik, deursigtig en kompetend was, soos deur artikel 51 (1)(a)(iii) van die PFMA vereis word nie.
30. Die voorkeerpuntstelsel was nie toegepas op party van die verkryging van goedere en dienste bo R30 000 nie, soos deur artikel 2(a) van die Raamwerk vir Voorkeerverkrygingsbeleid vereis word. Soortgelyke nie-voldoening was in die vorige jaar gerapporteer.

Ander Inligting

31. Die Rekenpligtige Owerheid is verantwoordelik vir die ander inligting. Die ander inligting bevat die inligting wat in die Jaarverslag ingesluit is, wat die Direkteursverslag, die Ouditkomitee se verslag en die Risikobestuurserifikaat insluit, soos deur die Maatskappywet vereis.

32. Die ander inligting bevat nie die Finansiële State, die Ouditeursverslag en daardie gekeurde Programme wat in die Jaarprestasieverlag aangebied word, waaroor daar spesifiek in die Ouditeursverslag gerapporteer was nie. My mening oor die Finansiële State en bevindings rakende die gerapporteerde prestasie-inligting en voldoening aan wetgewing, dek nie die ander inligting nie, en ek spreek nie 'n ouditmening of enige gevolgtrekking van gerusstelling daaroor uit nie. Ten opsigte van my oudit, is my verantwoordelikheid om die ander inligting te lees en sodoende te oorweeg of die ander inligting wesenlik strydig is met die Finansiële State en die gekeurde Programme wat in die Jaarprestasieverlag aangebied word, of my kennis wat in oudit die verwerf is, of andersins wesenlik verdraai voorkom.
33. Ek het niks om in hierdie verband te rapporteer nie.
35. Die Jaarprestasieverlag het wanvoorstellings bevat wat nie reggestel is nie. Die rapportering oor aanwysers en ondersteunende bewyse wat ontvang was, was nie volgens die tegniese aanwyserbeskrywing in die Jaarprestasieplan nie. In party gevalle is die aanwysers nie volgens die SMART-beginsels opgestel nie.
36. Onvoldoende afwykingsprosesse was gevolg in gevalle waar pryskwotasies verkry kon word of 'n mededingende bodproses gevolg kon word. Voorts was redes vir afwykings nie voldoende aangeteken en goedgekeur nie. Die maatskappy het nie verseker dat die Voorsieningskanaalbestuurbeleid aan die vereistes van die PFMA en Tesourieregulasies voldoen het nie.

Interne Beheertekortkominge

34. Ek beskou interne beheer as tersaaklik tot my oudit van die Finansiële State, gerapporteerde prestasie-inligting en voldoening aan toepaslike wetgewing; alhoewel dit nie my doelwit was om enige vorm van gerusstelling oor dit uit te spreek nie. Die aangeleenthede waaroor hieronder gerapporteer word, is beperk tot die betekenisvolle interne beheertekortkominge wat gelei het tot die bevindinge oor die prestasieverlag en die bevindinge oor voldoening aan wetgewing, wat in hierdie verslag ingesluit is.

DEEL E: FINANSIËLE INLIGTING

DIREKTEURS VERANTWOORDELIKHEID VERKLARING VIR DIE JAAR GEËINDIG 31 MAART 2019

Die Direkteur is verantwoordelik vir die voorbereiding, integriteit en billike verteenwoordiging van die Finansiële State van **Casidra** MSB Bepers. Die Finansiële State wat op bladsye 54 tot 73 aangebied word, is opgestel ooreenkomstig die Standaard vir Algemeen Erkende Rekeningkundige Praktyk in Suid-Afrika en op die wyse wat deur die Suid-Afrikaanse Maatskappywet vereis word. Dit word ondersteun deur redelike en omsigtige oordele en beramings deur Bestuur.

Die lopendesak-grondslag is gevolg met die opstel van die Finansiële State. Die korttermyn finansiële posisie is gesond, maar in die medium- tot langtermyn gaan die lopendesak-besigheidsbeginsel direk gepaard met voldoende en tydige voortgesette oordrag van befondsing deur die staat en verkryging van addisionele befondsing vir lopende uitgawes. Die lewensvatbaarheid van die Maatskappy word deur die Finansiële State ondersteun.

Die Direkteur is ook verantwoordelik vir die Maatskappy se stelsel van interne finansiële beheer. Dit is ontwerp om redelike, maar nie absolute gerusstelling nie, te bied oor die betroubaarheid van die Finansiële State en om die bates voldoende te beveilig, te verifieer en verantwoording daarvoor te handhaaf, asook om wanvoorstelling en verlies te voorkom en op te spoor. Niks het onder die Direkteur se aandag gekom om aan te dui dat enige wesenlike afbreek van die funksionering van hierdie maatreëls, prosedures en stelsels voorgekom het in die jaar in oorsig nie.

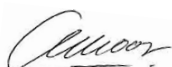
Die Direkteur erken dat hulle uiteindelik verantwoordelik is vir die beheer en sekuriteit van die webwerf en vir die implementering en beheer van die proses van elektroniese verspreiding van Jaarverslae en Finansiële State. Hierdie beheermaatreëls en integriteit van die webwerf is nie in die oudit van die Finansiële State ingesluit nie.

Alhoewel 'n omgewing waarin sterk beheer gehandhaaf word vir die Direkteur en die Maatskappy van groot belang is, kan nog die Direkteur of die Ouditeur verantwoordelikheid aanvaar vir veranderings wat aan die Finansiële State aangebring is, nadat dit aanvanklik op die webblad gepubliseer is.

Die Finansiële State is deur die, geouditeer, wat onbeperkte toegang tot alle finansiële rekords en verwante data verkry het, insluitend Notules van alle vergaderings van lede en die Direksie. Die Direkteur is van mening dat alle verteenwoordigings wat gedurende hulle oudit aan die onafhanklike ouditeur gedoen is, geldig en toepaslik was.

Die Ouditverslag van die Ouditeur-Generaal SA word op bladsye 51 tot 53 aangebied.

Die Finansiële Jaarstate vir die jaar geëindig 31 Maart 2019 was deur die Direksie goedgekeur en namens die Raad onderteken deur:

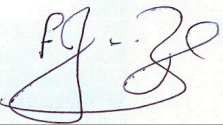
Mr Ainsley Moos
Voorsitter
19 Augustus 2019

Prof E Calitz
Direkteur
19 Augustus 2019

Sekretariële Sertifisering

Ingevolge artikel 88(2)(e) van die Maatskappywet, 71 van 2008, het die maatskappy alle opgawes wat kragtens die Wet van 'n openbare maatskappy vereis word, by die Registrateur van Maatskappye ingedien en dat sodanige opgawes waar, korrek en op datum is.

FJ Van Zyl
19 Augustus 2019
MAATSKAPPYSEKRETARIS

DEEL E: FINANSIËLE INLIGTING: DIREKTEURSVERSLAE VIR DIE JAAR GEËINDIG 31 MAART 2019

1. Aard van Besigheid

Casidra MSB Beperk is 'n maatskappy in staatsbesit was as 'n ontwikkelingsmaatskappy vir die Wes-Kaapse Regering optree. In ooreenstemming met die Wet op Openbare Finansiële Bestuur, is **Casidra** as 'n Skedule 3D Provinsiale Regering Besigheidsonderneming gelys.

Die Maatskappy se visie is om die katalisator te wees vir groei tot selfonderhoudende gemeenskappe.

Aanvullende doelwitte vervat in die stigtingsverklaring is:

- Bekamping van armoede deur breedvoerige ekonomiese groei en landelike ontwikkeling; en
- Ontwikkeling van menslike hulpbronne en kapasiteitsbou.

'n Algemene opsomming van aktiwiteite en die bereiking van doelwitstellings word in die oorsigte in die Jaarverslag vervat.

2. Finansiële posisie

Die finansiële posisie van die Maatskappy se besigheid en aktiwiteite word duidelik in die meegaande finansiële state aangedui. Gedurende die afgelope finansiële boekjaar het die Maatskappy netto bedryfskoste aangegaan van R27,06 miljoen (2018: R24,55 miljoen) voor die oordag van befondsing, BTW ingeslote, van R29,62 miljoen (2018: R26,22 miljoen) vanaf die Wes-Kaapse Departement van Landbou.

Die korttermyn finansiële posisie is gesond, maar in die medium- tot langtermyn gaan die lopendesaaik-besigheidsbeginsels direk gepaard met die voortsetting van voldoende en tydig oordrag van befondsing vanaf die staat en die verkryging van addisionele befondsing vir lopende uitgawes. Die Direkteure is van mening dat **Casidra** oor voldoende hulpbronne beskik om in die afsienbare toekoms voort te gaan.

3. Ouditeure

Die Ouditeur-Generaal het **Casidra** in kennis gestel dat die OGSA ingevolge artikel 4(3)(a) van die Openbare Ouditwet, 2004 (Wet 25 van 2004) gekies het om die audit van **Casidra** MSB Beperk vanaf die 2018/19 finansiële boekjaar uit te voer.

4. Aandelekapitaal

Die gemagtide en uitgereikte aandelekapitaal het onveranderd gebly. Die ekwiteit van die Maatskappy was R32,81 miljoen op 31 Maart 2019 (2018: R34,12 miljoen). Die Maatskappy se totale aandeelhouding word deur die Wes-Kaapse Regering gehou.

5. Dividend

Geen dividend is vir die jaar verklaar of betaal nie (2018: R Nil).

6. Direkteure

Die volgende nie-uitvoerende direkteure het gedurende die finansiële boekjaar gedien:

Dr	L Coetzee	Voorsitter - bedank 22/11/2018
Mnr	AV Moos	Voorsitter - verkies 22/11/2018
Mnr	WU Abrahams	
Prof	E Calitz	
Mnr	EJ Jeffthas	Ondervoorsitter - verkies 22/11/2018
Prof	JF Kirsten	
Mnr	GJ Martin	
Me	ZT Nackerdien	
Me	GM Ntuli	
Mnr	M Wüst	

Die Direkteure se ander besonderhede word in die Bestuursverslag vervat.

7. Openbare Beampste, Maatskappysekretaris en Geregistreerde Adres

Die Openbare Beampste en Maatskappysekretaris is mnr FJ van Zyl. Die geregistreerde adres van die Maatskappy is:

Louwslaan 22	Posbus 660
Suider-Paarl	Suider-Paarl
7646	7624

8. Raamwerk vir Finansiële Rapportering

Casidra se finansiële state word in ooreenstemming met Standaard van Algemeen Erkende Rekeningkundige Praktijk (AERP) voorberei.

9. Gebeure na die rapporteringsdatum

Geen wesentliche gebeurtenisse wat 'n beduidende invloed op die finansiële posisie van die Maatskappy kan hê, het tussen die finansiële jaareind en die datum van goedkeuring van die Finansiële Jaarstate plaasgevind nie.

STAAT VAN FINANSIËLE POSISIE		2019	2018
soos op 31 Maart 2019		R	R
BATES			
Bedryfsbates			
Handels- en ander debiteure van uitruijtransaksies	12	1 266 278	595 290
Vooruitbetalings	13	248 006	209 246
Kontant en kontantekwivalente	14	22 523 398	21 525 003
Projek-kontant en kontantekwivalente	32	504 969 692	340 653 924
		529 007 374	362 983 463
Nie-bedryfsbates			
Eiendom en toerusting	7	7 563 987	7 164 807
Ontasbare bates	8	50 553	88 266
Beleggingseiendom	9	418 643	424 287
Ander finansiële bates	11	5 885 298	8 030 000
		13 918 481	15 707 360
TOTALE BATES		542 925 855	378 690 823
LASTE			
Bedryfslaste			
Handels- en ander debiteure van uitruijtransaksies	16	1 253 748	371 084
BTW betaalbaar	17	448 602	34 850
Voorsienings	18	3 079 532	2 771 367
Projek-krediteure	32	504 969 692	340 653 924
		509 751 574	343 831 225
Nie-bedryfslaste			
Uitgestelde belasting laste	19	364 165	741 762
TOTALE LASTE		510 115 739	344 572 987
NETTO BATES			
Gewone aandele	15	25 000 000	25 000 000
Opgelope wins		7 810 116	9 117 836
TOTALE NETTO BATES		32 810 116	34 117 836
TOTALE NETTO BATES EN LASTE		542 925 855	378 690 823

STAAT VAN OMVATTENDE INKOMSTE		2019	2018
vir die jaar geëindig 31 Maart 2019		R	R
	Notas		
INKOMSTE			
Inkomste van nie-ruilbare transaksies		25 753 913	22 998 246
Oordragbare-befondsing – Landbou Wes-Kaap		29 617 000	26 218 000
Minus: Belasting op Toegevoegde Waarde		(3 863 087)	(3 219 754)
Inkomste van uitruilbare-transaksies		10 187 729	14 802 580
Dienste gelewer		2 215 206	6 976 581
Rente verdien – eksterne beleggings	21	6 584 898	6 887 975
Huur inkomste	22	269 599	176 088
Ander inkomste	23	1 118 026	761 936
TOTALE INKOMSTE		35 941 642	37 800 826
Ouditeurs-vergoeding		779 792	372 072
Personeel-uitgawes	24	22 247 678	21 007 520
Personeel-uitgawes – Voorgeskrewe beamptes	25	5 669 275	5 655 178
Konsultasiefooie – Menslike Hulpbronne		151 803	103 288
Huur betaal		203 375	168 054
Opleiding, vaardigheidsfooie en beurse		1 082 881	1 057 967
Reis en verblyf		1 478 941	1 713 423
Direkteurs-vergoeding	25	231 004	271 026
Herstelwerk en instandhouding	26	225 945	268 776
Depresiasie	27	479 562	624 649
Algemene uitgawes	28	2 963 894	7 041 614
TOTALE UITGAWES		35 514 150	38 283 567
ANDER VERLIESE		(2 112 809)	(1 706 893)
Wins op verkoop van bates		83 575	374 292
Verlies op eiendom en toerusting geskrap		(11 148)	-
Verlies op herwaardasie van ander bates	11	(2 185 236)	(2 081 185)
Tekort voor inkomstebelasting		(1 685 317)	(2 189 634)
Inkomstebelastinguitgawe	29	377 597	640 601
TEKORT VIR DIE JAAR		(1 307 720)	(1 549 033)

STAAT VAN VERANDERING IN NETTO BATES vir die jaar geëindig 31 Maart 2019	AANDEL KAPITAAL R	OPGELOPE SURPLUS R	TOTAAL R
2018			
Saldo op 1 April 2017	25 000 000	10 666 869	35 666 869
Netto surplus vir die jaar	-	(1 549 033)	(1 549 033)
Saldo op 31 Maart 2018	25 000 000	9 117 836	34 117 836
2019			
Saldo op 1 April 2018	25 000 000	9 117 836	34 117 836
Netto tekort vir die jaar tekort	-	(1 307 720)	(1 307 720)
Saldo op 31 Maart 2019	25 000 000	7 810 116	32 810 116

STAAT VAN KONTANTVLOEI vir die jaar geëindig 31 Maart 2019	Notas	2019 R	2018 R
Kontantvloei van bedryfsaktiwiteite			
Kontant ontvang van kliënte		35 941 642	38 175 118
Kontant betaal na verskaffers en werknemers		(40 951 971)	(46 484 974)
Kontant benut in - bedryfsaktiwiteite	30	(5 010 329)	(8 309 856)
Kontantvloei uit beleggingsaktiwiteite			
Aankoop van eiendom en toerusting	8	(101 107)	(176 533)
Beleggingseiendom-verbeteringe	9	-	(165 861)
Aankoop van ander finansiële bates	11	(40 534)	(22 676)
Rente ontvang	21	6 584 898	6 887 975
Dividende ontvang	23	216 170	178 219
Opbrengs met verkoop van eiendom en toerusting	30	196 149	550 000
Aankoop van eiendom en toerusting	31	(846 852)	(911 817)
Kontant gegenerereer deur beleggingsaktiwiteite		6 008 724	6 339 307
Netto beweging in kontant en kontantekwivalente		998 395	(1 970 549)
Kontant en kontantekwivalente op 1 April		21 525 003	23 495 552
Kontant en kontantekwivalente op 31 Maart	14	22 523 398	21 525 003

DIE AANTEKENINGE TOT DIE FINANSIËLE STATE IS WEENS KOSTE IMPLIKASIES NIE VERTAAL NIE EN KAN OP VERSOEK BESKIKBAAR GESTEL WORD

1. GENERAL INFORMATION

Casidra SOC Limited acts as development agency for the Western Cape Government. In accordance with the Public Finance Management Act, **Casidra** has been listed as a Schedule 3D provincial government business enterprise.

The Company is a state-owned company incorporated and domiciled in South Africa. The address of its registered office is 22 Louws Avenue, Southern Paarl.

2. SUMMARY OF SIGNIFICANT ACCOUNTING POLICIES

2.1 Presentation of financial statements

The financial statements are prepared in accordance with Standards of Generally Recognised Accounting Practice (GRAP), including any interpretations and directives issued by the Accounting Standards Board. These financial statements have been prepared on an accrual basis of accounting and are in accordance with historical cost convention as the basis of measurement, unless specified otherwise. The principal accounting policies, which have been consistently applied to all the years presented, are disclosed below.

2.2 Functional and presentation currency

Items included in the financial statements are measured using the currency of the primary economic environment in which the entity operates ('the functional currency'). The financial statements are presented in South African Rand (ZAR), which is the Company's functional and presentation currency.

2.3 Property and equipment

Buildings consist mainly of offices. All property and equipment are stated at historical cost less accumulated depreciation taking into account the residual value. Historical cost includes expenditure that is directly attributable to the acquisition of the items.

Subsequent costs are included in the assets' carrying amount or recognized as a separate asset, as appropriate, only when it is probable that future economic benefits associated with the item will flow to the Company and the cost of the item can be measured reliably. The carrying amount of the replaced part is derecognised. All other repairs and maintenance are charged to the Statement of Financial Performance during the financial period in which they are incurred.

Land is not depreciated. On the following, depreciation is calculated on the straight-line method to allocate their cost or revalued amounts to their residual values over their estimated useful lives:

Buildings	50 years
Office furniture and equipment	5 - 20 years
Vehicles	4 - 20 years
Computers	3 - 5 years

The assets' residual values, estimated useful lives and depreciation method are reviewed annually for indicators that factors may have changed and are adjusted prospectively, if appropriate, at each reporting date.

An asset's carrying amount is written down immediately to its recoverable amount if the asset's carrying amount is greater than its estimated recoverable amount.

Gains and losses on disposals are determined by comparing the proceeds on sale with the assets' carrying amount. These are included in the Statement of Financial Performance.

When revalued assets are sold, the amounts included in other reserves are transferred to retained earnings.

2.4 Investment property

Investment property comprising of an office building is held for long-term rental yields and is not occupied by the Company.

All investment property is stated at historical cost less accumulated depreciation, taking into account the residual value. Historical cost includes expenditure that is directly attributable to the acquisition of the property. Subsequent costs are included in the property's carrying

amount only when it is probable that future economic benefits or increased service potential associated with the item will flow to the Company and the cost of the item can be measured reliably.

Repairs and maintenance are charged to the Statement of Financial Performance during the financial period in which they are incurred. Depreciation is calculated on the straight-line method to allocate their cost or revalued amounts to their residual values over their estimated useful lives. The useful life is 50 years.

2.5 Intangible assets

Intangible assets are acquired through exchange transactions and are stated at historical cost less accumulated depreciation taking into account the useful lives of the assets which is estimated to be two years. Historical cost includes expenditure that is directly attributable to the acquisition of the assets.

Subsequent costs are included in the assets' carrying amount or recognized as a separate asset, as appropriate, only when it is probable that future economic benefits associated with the item will flow to the Company and the cost of the item can be measured reliably or when there's an increase in the service potential for the asset.

2.6 Impairment of non-financial assets

Assets that are subject to amortisation or depreciation are reviewed for impairment whenever events or changes in circumstances indicate that the carrying amount may not be recoverable. An impairment loss is recognised for the amount by which the asset's carrying amount exceeds its recoverable amount. The recoverable amount is the higher of an asset's fair value less costs to sell and value in use. For the purposes of assessing impairment, assets are grouped at the lowest levels for which there are separately identifiable cash flows (cash-generating units). Non-financial assets, other than goodwill, that suffered impairment are reviewed for possible reversal of the impairment at each reporting date.

2.7 Financial assets

2.7.1 Classification

The Company classifies its financial assets in the following categories: Financial assets at fair value and loans and receivables at amortised cost. The classification depends on the purpose for which the financial assets were acquired. Management determines the classification of its financial assets at initial recognition and re-evaluates this designation at every reporting date.

a. Financial assets at fair value

This category consists of 'financial assets held for trading', and those designated at fair value at inception. A financial asset is classified in this category if acquired principally for the purpose of selling in the short-term or if so designated by Management.

Derivatives are also categorised as 'held for trading' unless they are designated as hedges. Assets in this category are classified as current assets if they are either held for trading or are expected to be realised within 12 months of the reporting date.

b. Loans and receivables at amortised cost

Loans and receivables are non-derivative financial assets with fixed or determinable payments that are not quoted in an active market. They are included in current assets, except for maturities greater than 12 months after the reporting date. These are classified as non-current assets. Loans and receivables are classified as 'Trade and other receivables' from exchange transactions in the Statement of Financial Position.

2.7.2 Recognition and measurement

Regular purchases and sales of investments are recognised on trade-date – the date on which the Company commits to purchase or sell the asset.

Financial assets carried at fair value are initially recognised at fair value and transaction costs are expensed in the Statement of Financial Performance.

Investments are derecognised when the rights to receive cash flows from the investments have expired or have been transferred and the Company has transferred substantially all risks and rewards of ownership.

Financial assets and other financial assets are subsequently carried at fair value. Loans and receivables and held-to-maturity investments are carried at amortised cost using the effective interest method.

Gains or losses arising from changes in the fair value of the 'Financial assets at fair value' category, including interest and dividend income, are presented in the Statement of Financial Performance, in the period in which they arise.

The fair values of quoted investments are based on current bid prices. If the market for a financial asset is not active, the Company establishes fair value by using valuation techniques. These include the use of recent arm's length transactions, reference to other instruments that are substantially the same, discounted cash flow analysis and option pricing models, making maximum use of market inputs and relying as little as possible on entity-specific inputs.

The financial assets are assessed at each reporting date to determine whether there is objective evidence that a financial asset or a group of financial assets is impaired.

2.7.3 Trade receivables from exchange transactions

Trade receivables from exchange transactions are recognised initially at fair value and subsequently measured at amortised cost using the effective interest method, less provision for impairment. A provision for impairment of trade receivables from exchange transactions is established when there is objective evidence that the Company will not be able to collect all amounts due according to the original terms of receivables. Significant financial difficulties of the debtor, probability that the debtor will enter bankruptcy or financial reorganisation, and default or delinquency in payments are considered indicators that the trade receivable is impaired.

The amount of the provision is the difference between the asset's carrying amount and the present value of estimated future cash flows, discounted at the effective interest rate. The amount of the provision is recognised in the Statement of Financial Performance.

2.7.4 Cash and cash equivalents

Cash and cash equivalents include cash in hand, deposits held at call with banks, other short-term highly liquid investments with original maturities of three months or less.

2.7.5 Trade payables from exchange transactions

Trade payables from exchange transactions are recognised initially at fair value and subsequently measured at amortised cost using the effective interest method.

2.8 Share Capital

Ordinary shares are classified as equity.

2.9 Deferred income tax

The tax expense for the period comprises deferred tax. Tax is recognised in the Statement of Financial Performance.

The current income tax charge is calculated on the basis of tax laws enacted or substantively enacted at the reporting date in countries where the Company's subsidiaries operate and generate taxable income. Management periodically evaluates positions taken in tax returns with respect to situations in which applicable tax regulations are subject to interpretation and establish provisions, where applicable, on the basis of amounts expected to be paid to tax authorities.

Deferred income tax is provided in full, using the liability method, on temporary differences arising between the tax basis of assets and liabilities and their carrying amounts in the financial statements.

Deferred income tax is determined using tax rates that have been enacted or substantively enacted by the reporting date and are expected to apply when the related deferred income tax asset is realised or the deferred income tax liability is settled.

Deferred income tax assets are recognised to the extent that it is probable that future taxable profit will be available against which the temporary differences can be utilised.

Deferred tax assets relating to the carry forward of unused tax losses are recognised to the extent that it is probable that future taxable profit will be available against which the unused tax losses can be utilised.

2.10 Provisions

Provisions are recognised when: the Company has a present legal or constructive obligation as a result of past events; it is more likely than not that an outflow of resources will be required to settle the obligation; and the amount has been reliably estimated. Provisions are not recognised for future operating losses.

Where there are a number of similar obligations, the likelihood that an outflow will be required in settlement is determined by considering the class of obligations as a whole. A provision is recognised even if the likelihood of an outflow with respect to any one item included in the same class of obligations may be small.

Provisions are measured at the present value of the expenditures expected to be required to settle the obligation using a pre-tax rate that reflects current market assessments of the time value of money and the risks specific to the obligation. The increase in the provision due to passage of time is recognised as interest expense.

2.11 Revenue recognition

Revenue, net of value-added taxation, is derived from services rendered and is measured at the fair value of the consideration received or receivable.

Revenue from non-exchange transactions refers to transfer funding received from the Western Cape Department of Agriculture.

Revenue from exchange transactions refers to revenue that accrued to the Company in return for services rendered, the value of which approximates the consideration received or receivable. The revenue from exchange transactions is recognised as follows:

(a) Rendering of services

Rendering of services are recognised in the accounting period in which the services are rendered, by reference to completion of the specific transaction assessed on the basis of the actual service provided as a proportion of the total service to be provided.

(b) Interest income

Interest income is recognised on a time-proportion basis using the effective interest method. When a receivable is impaired, the Company reduces the carrying amount to its recoverable amount, being the estimated future cash flow discounted at the original effective interest rate of the instrument, and continues unwinding the discount as interest income. Interest income on impaired loans is recognised using the original effective interest rate.

(c) Dividend income

Dividend income is recognised when the right to receive the payment is established.

2.12 Dividend distribution

Dividend distribution to the Company's shareholders is recognised as a liability in the Company's financial statements in the period in which the dividends are approved by the Company's shareholders.

2.13 Compensation of employees

Remuneration to employees is recognised in the Statement of Financial Performance as the services are rendered, except for non-accumulating benefits which are only recognised when the specific event occurs. The Company has opted to treat its provisions for leave pay and performance bonuses as provisions.

The costs of short-term employee benefits are recognised during the period in which the employee renders the related service. The liability for leave pay is based on the total accrued leave days at year end and is shown as a provision in the Statement of Financial Position. The Company recognises the expected cost of performance bonuses only when the Company has a present legal or constructive obligation to make such payment and a reliable estimate can be made.

2.14 Leases

Leases in which a significant portion of the risks and rewards of ownership are retained by the lessor are classified as operating leases. Payments made under operating leases (net of any incentives received from the lessor) are charged to the Statement of Financial Performance on a straight-line basis over the period of the lease.

3. FINANCIAL RISK MANAGEMENT

3.1 Financial risk factors

The Company's activities expose it to a variety of financial risks: market risk (including currency risk and price risk), credit risk, liquidity risk, fair value cash flow risk and fair value interest rate risk. The Company's overall risk management programme focuses on the unpredictability of financial markets and seeks to minimise potential adverse effects on the Company's financial performance.

The Board provides principles for overall risk management as well as policies covering specific areas, such as foreign exchange risk, interest rate risk, credit risk, use of derivative financial instruments and non-derivative financial instruments, and the investment of excess liquidity.

a. Market risk

i. Foreign exchange risk

The Company does not operate internationally and is not exposed to foreign exchange risk arising from various currency exposures.

ii. Price risk

Other than exposure to investments in equity of other entities the Company is not subject to other material price risks.

The effect of a 5% increase/(decrease) in the fair value of the Company's other financial assets on the Company's equity would be as follows:

Effect on equity	2019 R	2018 R
Increase of 5%, equity will increase with	294 265	401 500
Decrease of 5%, equity will decrease with	(294 265)	(401 500)

b. Credit risk

The Company has a limited concentration of credit risk. The Company has no credit facility and has policies that limit the amount of credit exposure to any financial institution. Funds are invested with reputable financial establishments.

c. Liquidity risk

Liquidity risk is the risk that the Company will not be able to meet its financial obligations as they fall due. The Company's approach to managing liquidity is to ensure that it will always have sufficient liquidity to meet its liabilities, when due, under both normal and stressed conditions, without incurring unacceptable losses or risking damage to the Company's reputation.

Cash flow requirements are monitored with monthly cash forecasts which includes the servicing of financial obligations, but excludes the potential impact of extreme circumstances that cannot be reasonably predicted. The Company's financial liabilities are limited to trade and other payables which are repayable within 12 months.

d. Cash flow and fair value interest rate risk

The Company is exposed to cash flow interest rate risk in South Africa that arises from changes in the SA Reserve Bank's repo rate. The Company's financial assets subject to interest rate risk include cash and short-term bank deposits that are invested at variable rates.

Refer to note 10.1 for the disclosure of the Company's exposure to interest rate risks and the effective interest rate on financial instruments as at reporting date.

The Company earns interest on cash and short-term bank deposits. If the interest rate should change by 0,5% (all other factors remaining unchanged) the effect on profit would be as follows:

Effect on profit	2019 R	2018 R
Increase of 0,5%, profit will increase with	658 490	688 798
Decrease of 0,5%, profit will decrease with	(658 490)	(688 798)

e. Capital risk management

The Company's objectives when managing capital are to safeguard the Company's ability to continue as a going concern in order to provide benefits for the shareholder and other stakeholders and to maintain an optimal capital structure to reduce the cost of capital.

3.2 Fair value estimation

The following table presents and analyses, by valuation method, the Company's other financial assets that are measured at fair value.

Other financial assets	2019 R	2018 R
Unadjusted quoted prices in active market for identical assets	4 433 344	6 594 960
Direct asset prices	1 570 552	1 617 643
	6 003 896	8 212 603

The fair value of financial instruments traded in active markets is based on quoted market prices at the reporting date. The quoted market price used for financial assets held by the Company is the current bid price.

The nominal values less impairment provision of trade receivables and payables are assumed to approximate their fair values. The fair value of financial liabilities for disclosure purposes is estimated by discounting the future contractual cash flows at the current market interest rate that is available to the Company for similar financial instruments.

4. CRITICAL ACCOUNTING ESTIMATES AND JUDGEMENTS

4.1 Critical accounting estimates and assumptions

Estimates and judgements are continually evaluated and are based on historical experience and other factors, including expectations of future events that are believed to be reasonable under the circumstances.

a. Property and equipment

Depreciation on assets is calculated over their estimated useful lives, taking into account the residual value of the asset at the end of its useful life.

Certain office furniture and equipment is expected to remain in use for longer than ten years from the date of purchase. As a result, the remaining useful lives of these assets increased and their estimated residual values may decrease. The effect of these changes on the actual and expected depreciation in the current and future periods is not disclosed because the cost of estimating the expenses does not exceed the benefits.

4.2 Critical judgements in applying the entity's accounting policies

Management did not make any critical judgements in applying the entity's accounting policies.

5. RELATED PARTIES

Related parties are persons or entities with the ability to control or exercise significant influence over the entity (or vice versa) in making financial and operational decisions or if both parties are subject to common control. Related party relationships where control exists are disclosed irrespective of whether there have been transactions between the related parties. Related party disclosures for transactions that took place on terms and conditions considered to be "at arms length" and "in the ordinary course of business" are not disclosed.

6. NEW STANDARDS AND INTERPRETATIONS

The entity has chosen not to early adopt the following standards and interpretations:

GRAP 20 - Related-party disclosures	1 April 2019
GRAP 32 - Service concession arrangements: grantor	1 April 2019
GRAP 34 - Separate financial statements	1 April 2020
GRAP 35 - Consolidated financial statements	1 April 2020
GRAP 36 - Investments in associates and joint ventures	1 April 2020
GRAP 37 - Joint arrangements	1 April 2020
GRAP 38 - Disclosure of interests in other entities	1 April 2020
GRAP 108 - Statutory receivables	1 April 2019
GRAP 109 - Accounting by principals and agents	1 April 2019
GRAP 110 - Living and non-living resources	1 April 2020
IGRAP 1 - Applying the probability test on initial recognition revenue (amendments)	1 April 2020
IGRAP 17 - Service concession arrangements where a grantor controls a significant residual interest in an asset	1 April 2019
IGRAP 18 - Recognition and derecognition of land	1 April 2019
IGRAP 19 - Liabilities to pay levies	1 April 2019
IGRAP 20 Accounting for adjustments to revenue	1 April 2020
Guideline Accounting for arrangements undertaken in terms of the national housing programme	1 April 2019

Management has considered all of the above-mentioned GRAP Standards issued but not yet effective and anticipates that the adoption of these standards will not have a significant impact on the financial position, financial performance or cash flows of the entity.

7. PROPERTY AND EQUIPMENT

2018	Land and Buildings	Vehicles	Furniture and Equipment	Computers	TOTAL
	R	R	R	R	R
Carrying value at 1 April	4 991 368	966 500	306 163	520 835	6 784 866
Cost	5 034 587	1 635 791	1 215 296	1 567 129	9 452 803
Accumulated depreciation	(43 219)	(669 291)	(909 133)	(1 046 294)	(2 667 937)
Additions	155 749	575 432	17 483	163 153	911 817
Disposals and transfers	(175 708)	-	-	-	(175 708)
Cost	(175 708)	-	-	-	(175 708)
Accumulated depreciation	-	-	-	-	-
Depreciation	(43 444)	(125 472)	(26 329)	(160 923)	(356 168)
Carrying value at 31 March	4 927 965	1 416 460	297 317	523 065	7 164 807
Cost	5 014 628	2 211 223	1 232 779	1 730 282	10 188 912
Accumulated depreciation	(86 663)	(794 763)	(935 462)	(1 207 217)	(3 024 105)
2019					
Carrying value at 1 April	4 927 965	1 416 460	297 317	523 065	7 164 807
Cost	5 014 628	2 211 223	1 232 779	1 730 282	10 188 912
Accumulated depreciation	(86 663)	(794 763)	(935 462)	(1 207 217)	(3 024 105)
Additions	12 064	618 638	22 251	193 899	846 852
Disposals and transfers	-	(101 425)	(8 877)	(2 272)	(112 574)
Cost	-	(443 345)	(12 325)	(45 411)	(501 081)
Accumulated depreciation	-	341 920	3 448	43 139	388 507
Depreciation	(43 564)	(147 173)	(26 757)	(117 604)	(355 098)
Carrying value at 31 March	4 896 465	1 786 500	283 934	597 088	7 563 987
Cost	5 026 692	2 386 516	1 242 705	1 878 770	10 534 683
Accumulated depreciation	(130 227)	(600 016)	(958 771)	(1 281 682)	(2 970 696)

Land and buildings consist of erven 26168 (2 809m²), title deed T52255/2008, 3163 (569m²) and 3164 (558m²), title deed T54412/1998, situated in the Drakenstein Municipality, Paarl and the buildings thereon.

No property and equipment is held as security. There are no capital assets currently under construction.

Land is at a value of R670 224 (2018: R670 224) and not depreciated.

The repairs and maintenance contractors cost was R225 945 (2018: R179 766) and materials R26 512 (2018: R16 993).

8. INTANGIBLE ASSETS	2019 R	2018 R
Computer Software		
Carrying value at the beginning of the year	88 266	174 570
Cost	1 226 164	1 049 631
Accumulated depreciation	(1 137 898)	(875 061)
Additions	101 107	176 533
Depreciation	(138 820)	(262 837)
Carrying value at the end of the year	50 553	88 266
Cost	1 327 271	1 226 164
Accumulated depreciation	(1 276 718)	(1 137 898)
There are no repairs and maintenance cost and no capital assets currently under construction.		

9. INVESTMENT PROPERTY	2019 R	2018 R
Carrying value at the beginning of the year	424 287	264 070
Cost	432 257	266 396
Accumulated depreciation	(7 970)	(2 326)
Additions	-	165 861
Depreciation	(5 644)	(5 644)
Carrying value at the end of the year	418 643	424 287
Cost	432 257	432 257
Accumulated depreciation	(13 614)	(7 970)
<p>The property consists of an office building erected on erf 26 168 as described in note 6. There are no capital assets currently under construction. No investment property is held as security and the fair value, based on replacement values, is R2,83m (2018: R2,83m).</p>		
The direct operating expenses were:		
Repairs and maintenance contractors	-	89 010
Insurance	2 080	2 088
	2 080	91 098
The income earned was:		
Rental income	246 240	162 000

10.1 FINANCIAL INSTRUMENTS BY CATEGORY	2019 R	2018 R
The accounting policies for financial instruments have been applied to the line items below.		
Assets as per Statement of Financial Position	Interest rate %	
Amortised cost	2019	2018
Trade and other receivables from exchange transactions	1 266 278	595 290
Project cash and cash equivalents	504 969 692	340 653 924
Cash and cash equivalents	22 523 398	21 525 003
	0 - 7,54	0 - 7,44
Fair value		
Other financial assets	5 885 298	8 030 000
Total	534 644 666	370 804 217

10.1 FINANCIAL INSTRUMENTS BY CATEGORY	2019 R	2018 R
Liabilities as per Statement of Financial Position		
Amortised cost		
Trade and other payables from exchange transactions	1 253 748	371 084
Project creditors	504 969 692	340 653 924
TOTAL	506 223 440	341 025 008

10.2 CREDIT QUALITY OF FINANCIAL ASSETS	2019 R	2018 R
The credit quality of financial assets that are neither past due nor impaired can be assessed by reference to external credit ratings or to historical information about counterparty default rates.		
Trade and other receivables from exchange transactions		
Counterparties without external credit rating:		
Between 0 and 3 months:	1 266 278	595 290

11. OTHER FINANCIAL ASSETS	2019 R	2018 R
Number of shares Listed Securities		
3 765 Kaap Agri Limited	118 598	182 603
41 741 Pioneer Food Group Limited	3 344 289	5 184 232
41 741 Quantum Foods Holdings Limited	146 094	177 399
7 333 Sanlam Limited	540 882	625 505
68 806 Zeder Investments Limited	283 481	425 221
Listed Securities	4 433 344	6 594 960
Unlisted securities		
10 679 (2018:10 323) Nedgroup Growth fund unit trust	255 220	252 091
3 089 (2018: 3 003) Old Mutual unit trust	1 196 734	1 182 949
Unlisted securities	1 451 954	1 435 040
Total securities	5 885 298	8 030 000
At 1 April	8 030 000	10 088 509
Additions	40 534	22 676
Fair value adjustment	(2 185 236)	(2 081 185)
Non-current portion	5 885 298	8 030 000
The maximum exposure to credit risk at the reporting date is the carrying value of the total securities. None of these financial assets is either past due or impaired.		

12. TRADE AND OTHER RECEIVABLES FROM EXCHANGE TRANSACTIONS	2019 R	2018 R
Projects	1 229 533	573 760
Staff debtors - vehicle insurance	36 745	21 530
Current portion	1 266 278	595 290
As of 31 March the following trade receivables from exchange transactions were due but not impaired: Up to 3 months		
Projects	1 229 533	573 760
Staff debtors - vehicle insurance	36 745	21 530
The carrying values approximates the fair values.	1 266 278	595 290

13. PREPAYMENTS		2019 R	2018 R
Prepaid Insurance		248 006	209 246

14. CASH AND CASH EQUIVALENTS		2019 R	2018 R
Cash in bank		7 679 700	1 675 874
Call Investments		14 825 296	19 831 027
Cash on hand and deposits		18 402	18 102
		22 523 398	21 525 003

15. ORDINARY SHARES		Number of shares	Ordinary shares R	2019 R	2018 R
At 31 March		25 000 000	25 000 000	25 000 000	25 000 000

The total authorised number of ordinary shares is 25 000 000 (2018: 25 000 000). All issued shares are fully paid-up.

16. TRADE AND OTHER PAYABLES FROM EXCHANGE TRANSACTIONS		2019 R	2018 R
Sundry creditors		1 163 055	242 107
Personal fund		11 643	11 977
Projects		79 050	117 000
		1 253 748	371 084

17. VAT PAYABLE		2019 R	2018 R
SARS - VAT		448 602	34 850

18. PROVISIONS		2019 R	2018 R
Leave provision			
Opening balance		2 245 367	1 785 618
Movement for the year		267 165	459 749
Closing balance		2 512 532	2 245 367
Performance bonuses			
Opening balance		526 000	525 938
Movement for the year		41 000	62
Closing balance		567 000	526 000
		3 079 532	2 771 367

19. DEFERRED INCOME TAX LIABILITY	2019 R	2018 R
The analysis of deferred tax assets and liabilities is as follows:		
Deferred tax assets:		
Assessed loss	(55 545)	(215 749)
Investment property	-	(2 232)
Property and equipment	2 400	(21 866)
Leave provision	(703 509)	(628 703)
Total deferred tax assets	(756 654)	(868 550)
Deferred tax liabilities:		
Other financial assets	1 120 819	1 610 312
Total deferred tax liabilities	1 120 819	1 610 312
Net deferred tax liabilities	364 165	741 762
Non-current	364 165	741 762
Net deferred tax liabilities	364 165	741 762
The gross movement on the deferred income tax account is as follows:		
Opening balance	741 762	1 382 363
Assessed loss	160 204	(31 939)
Property and equipment	24 266	(12 165)
Investment property	2 232	(1 581)
Leave provision	(74 806)	(128 730)
Other financial assets	(489 493)	(466 186)
Closing balance	364 165	741 762

20. REVENUE FROM EXCHANGE TRANSACTIONS
Revenue from exchange transactions represents the invoiced value of services and excludes Value Added Tax.

21. INTEREST EARNED - EXTERNAL INVESTMENTS	2019 R	2018 R
Interest received	6 584 898	6 887 975

22. RENTAL OF FACILITIES	2019 R	2018 R
Investment property	246 240	162 000
Other	23 359	14 088
	269 599	176 088

23. OTHER INCOME	2019 R	2018 R
SETA and other income	770 747	459 977
Bad debt recovered	11 250	27 355
Bursary repayments	119 859	96 385
Dividends received	216 170	178 219
	1 118 026	761 936

24. PERSONAL EXPENSES	2019 R	2018 R
Basic salary	18 832 588	17 802 229
Allowances	548 912	615 939
Bonus	391 703	376 367
Company contributions	1 763 434	1 730 900
Long service awards and leave pay and provision	711 042	482 085
	22 247 678	21 007 520

25. PRESCRIBED OFFICERS & DIRECTORS	2019 R	2018 R
Basic salary	4 491 994	4 555 264
Allowances	359 620	379 620
Bonus	119 551	149 633
Company contributions	410 124	394 401
Insurance and other	287 985	176 260
	5 669 275	5 655 178
Basic salary		
Chief Executive Officer - M Brinkhuis (2019 for 9 months)	962 043	1 165 313
Chief Executive Officer - AC Seymour (4 weeks)	82 828	-
Chief Officer Projects - D Nefdt (11 months)	1 002 091	-
Chief Officer Projects - TE Mlonyeni (11 months)	-	1 168 656
Chief Officer Technical - K Oosthuizen	1 170 621	1 062 230
Chief Financial Officer - FJ van Zyl	1 274 411	1 159 064
	4 491 994	4 555 264
Allowances		
Chief Executive Officer - M Brinkhuis (2019 for 9 months)	90 000	120 000
Chief Executive Officer - AC Seymour (4 weeks)	10 000	-
Chief Officer Technical - K Oosthuizen	139 620	139 620
Chief Financial Officer - FJ van Zyl	120 000	120 000
	359 620	379 620
Bonus		
Chief Executive Officer - M Brinkhuis	-	55 133
Chief Officer Projects - TE Mlonyeni	-	19 181
Chief Officer Technical - K Oosthuizen	57 915	36 488
Chief Financial Officer - FJ van Zyl	61 636	38 832
	119 551	149 633
Company contributions		
Chief Executive Officer - M Brinkhuis (2019 for 9 months)	79 304	96 888
Chief Executive Officer - AC Seymour (4 weeks)	8 899	-
Chief Officer Projects - D Nefdt (11 months)	92 086	-
Chief Officer Projects - TE Mlonyeni (11 months)	-	89 379
Chief Officer Technical - K Oosthuizen	101 699	90 597
Chief Financial Officer - FJ van Zyl	128 137	117 538
	410 124	394 401

25. PRESCRIBED OFFICERS & DIRECTORS	2019 R	2018 R
Insurance and other		
Chief Executive Officer - M Brinkhuis (2019 for 9 months)	160 772	57 891
Chief Executive Officer - AC Seymour (4 weeks)	2 763	-
Chief Officer Projects - D Nefdt (11 months)	28 588	-
Chief Officer Projects - TE Mlonyeni (11 months)	-	27 747
Chief Officer Technical - K Oosthuizen	56 082	54 132
Chief Financial Officer - FJ van Zyl	39 780	36 489
	287 985	176 260

25. PRESCRIBED OFFICERS & DIRECTORS	2019 R			2018 R		
Non-Executive Directors	Fees	Travel	Total	Fees	Travel	Total
Abrahams WU	3 669	273	3 942	-	-	-
Calitz E Prof	25 256	2 871	28 127	26 090	1 873	27 963
Coetzee L Dr.	11 892	5 517	17 409	34 502	14 362	48 864
Jeffthas EJ	33 398	1 704	35 102	32 500	2 006	34 506
Kirsten JF Prof	26 442	2 900	29 342	6 956	201	7 157
Martin GJ	26 778	-	26 778	19 316	234	19 550
Moos AV	31 780	2 738	34 518	31 744	3 712	35 456
Nackerdien ZT	28 706	-	28 706	19 316	234	19 550
Ntuli GM	23 997	3 084	27 081	24 260	2 257	26 517
Oliver GA Adv	-	-	-	25 544	10 701	36 245
Roos JH	-	-	-	13 044	2 174	15 218
	211 917	19 087	231 004	233 272	37 754	271 026

26. REPAIRS AND MAINTENANCE CONTRACTORS	2019 R	2018 R
Computers	1 098	8 397
Vehicles	51 066	19 542
Property and equipment	173 781	151 827
Total - Property and Equipment	225 945	179 766
Total - Investment property	-	89 010
Total	225 945	268 776

27. DEPRECIATION	2019 R	2018 R
Buildings	43 564	43 444
Computers	117 604	160 923
Furniture and equipment	26 757	26 329
Vehicles	147 173	125 472
Investment property	5 644	5 644
Intangible assets	138 820	262 837
	479 562	624 649

28. GENERAL EXPENSES	2019 R	2018 R
Communication	476 253	464 577
Municipal services	429 888	415 548
Membership - IT and other	465 629	422 859
Drought support	-	4 000 000
Other	1 592 124	1 738 630
	2 963 894	7 041 614

29. INCOME TAX EXPENSE	2019 R	2018 R
Deferred tax (refer note 19)	(377 597)	(640 601)
Income tax expense	(377 597)	(640 601)
Reconciliation of effective tax rate		
Casidra's theoretical tax that would arise using the domestic tax rate applicable to the deficit differs from Casidra's actual tax on the deficit and is reconciled as follows:		
Deficit before tax	(1 685 317)	(2 189 634)
Tax using domestic tax rate (theoretical)	(471 889)	(613 098)
Tax effects of:		
Dividends received	(60 528)	(49 901)
Depreciation - Buildings and Investment property	40 277	-
Profit on sale of assets	(23 401)	-
Capital gains tax	18 721	41 620
Other financial assets - Fair value adjustment	122 373	116 546
Non-taxable income - Loans recovered	(3 150)	(7 659)
Utilisation of assessed loss	-	(128 109)
Actual tax charge	(377 597)	(640 601)
No provision is made for income tax due to the company having a calculated tax loss amounting to R198 376 (2018: R770 533).		

30. CASH UTILISED IN OPERATIONS	2019 R	2018 R
Deficit for the year	(1 307 720)	(1 549 033)
Income Tax	(377 597)	(640 601)
Depreciation	479 562	624 649
Gain on sale of assets	(83 575)	(374 292)
Other financial assets - fair value adjustment	2 185 236	2 081 185
Provisions movement	308 165	459 811
Investment income	(6 801 068)	(7 066 194)
Operating deficit before changes in working capital	(5 596 997)	(6 464 475)
Changes in working capital		
(Increase)/ decrease in trade and other receivables from exchange transactions	(670 988)	206 085
Increase in prepayments	(38 760)	(20 723)
Increase/(decrease) in VAT payable	413 752	(42 472)
Increase/(decrease) in trade and other payables from exchange transactions	882 664	(1 988 271)
Changes in working capital	586 668	(1 845 381)
Cash utilised in operations	(5 010 329)	(8 309 856)
In the Statement of Cash Flows, proceeds from sale of property and equipment comprise:		
Net carrying value - property and equipment	112 574	175 708
Profit on disposal of property and equipment	83 575	374 292
Proceeds from sale of property and equipment	196 149	550 000

31. PURCHASE OF PROPERTY AND EQUIPMENT	2019 R	2018 R
Land and buildings - improvements	12 064	155 749
Computers	193 899	163 153
Furniture and equipment	22 251	17 483
Vehicles	618 638	575 432
	846 852	911 817

32. PROJECT CASH EQUIVALENTS AND CREDITORS	2019 R	2018 R
Cash on hand and deposits	504 969 692	340 653 924
Project creditors	(504 969 692)	(340 653 924)
	-	-

Casidra managed the administration of various projects on behalf of government departments. The cash on hand and deposits are the total amount not spend at year end.

The detail of the project cash equivalents as well as the expenditure per project for the year are disclosed in Annexure A.

33. EVENTS AFTER THE REPORTING DATE
No material events which may have a significant influence on the financial position of the Company occurred between the financial year end date and the approval date of the financial statements.

34. RELATED PARTIES	2019 R	2018 R
The following entity and persons are deemed to be related parties to the Company: The Western Cape Department of Agriculture is the Company's sole Shareholder and the Provincial Minister of Economic Opportunities is the Executive Authority; The directors listed in the Directors' Report are the Accounting Authority; - Key Management personnel levels 14 to 15.		
Related party transactions		
Western Cape Department of Agriculture - funding received	25 753 913	22 998 246
Directors' remuneration - 10 individuals	231 004	271 026
Key Management personnel levels 14 to 15 employee costs - 4 individuals	5 669 275	5 655 178

35. RESTATEMENT OF COMPARATIVES	Restated 2018 R	Previously stated R
The following amounts for 2018 regarding repairs and maintenance and consumables had been reclassified and restated to fit the current year's disclosure:		
Repairs and maintenance contractors	268 776	266 227
Travel and accommodation	1 713 423	1 732 965
General expenses (consumables)	7 041 614	7 024 621
	9 023 813	9 023 813

CASIDRA SOC LIMITED

MANAGED PROJECTS

ANNEXURE A

Casidra managed the administration of the following projects and the projects' cumulative receipts and payments are as follows:

Project name and funder WCDoA	Balance 2018-03-31	Received from funders	Internal transfers	Other income	Projects completed previous year	Utilised 2019	Balance 2019-03-31
CASP Cape Winelands - available	38 385 244						19 442 408
WCDoA and interest Items expensed	66 851 807 (28 466 563)	19 000 000	(10 081 785)	1 808 187	(29 411 472)	-	48 166 737 (28 724 329)
CASP Central Karoo - available	6 880 561						7 979 141
WCDoA and interest Items expensed	8 178 468 (1 297 907)	5 800 000	(2 377 953)	518 838	-	-	12 119 353 (4 140 212)
CASP Savings - available	695 972						4 815 623
WCDoA and interest Items expensed	2 611 361 (1 915 389)	-	4 274 871	333 500	-	-	7 219 732 (2 404 109)
CASP Interest - available	13 146 402						11 319 551
WCDoA and interest Items expensed	15 092 873 (1 946 471)	-	7 621 465	847 452	(7 170 170)	-	16 391 620 (5 072 069)
CASP Winelands/Overberg - available	53 867 384						79 311 812
WCDoA and interest Items expensed	85 017 518 (31 150 134)	72 040 619	3 544 199	5 145 641	(85 017 518)	-	80 730 459 (1 418 647)
CASP West Coast - available	26 860 769						32 156 872
WCDoA and interest Items expensed	31 932 080 (5 071 311)	31 094 000	(477 859)	3 211 547	(31 932 080)	-	33 827 688 (1 670 816)
CASP West Coast Metro - available	9 109 827						8 037 159
WCDoA and interest Items expensed	24 107 801 (14 997 974)	12 237 009	(2 696 116)	1 736 653	(24 107 801)	-	11 277 546 (3 240 387)
2011/2012 Flood relief - available	113 421 392						92 813 895
WCDoA and interest Items expensed	242 884 831 (129 463 439)	-	(4 000 000)	7 492 465	-	-	246 377 296 (153 563 401)

CASIDRA SOC LIMITED

MANAGED PROJECTS (CONTINUED)

ANNEXURE A

Project name and funder WCDa	Balance 2018-03-31	Received from funders	Internal transfers	Other income	Projects completed previous year	Utilised 2019	Balance 2019-03-31
Flood relief 2013 - available	39 098 163						57 877 347
WCDa and interest	63 980 151	17 483 000	4 000 000	3 698 868	(25 646 565)	-	63 515 454
Items expensed	(24 881 988)	-	-	-	-	(6 402 684)	(5 638 107)
Drought relief	26 634 135						124 169 306
WCDa - Western Cape and interest	94 744 012	232 163 000	-	2 380 243	(94 744 012)	-	234 543 243
Items expensed	(68 109 877)	-	-	-	-	(137 008 072)	(110 373 937)
LandCare	283 916						43 181 780
WCDa and interest	8 930 568	51 682 000	(1 157 821)	(169 840)	(8 930 568)	-	51 694 019
Items expensed	(8 646 652)	-	-	-	-	(8 796 155)	(8 512 239)
Rural Nodal Support Programme - available	604 746						129 719
WCDa and interest	251 308	-	-	(204 754)	(251 308)	-	204 754
Items expensed	353 438	-	-	-	-	(679 781)	(75 035)
* Amalienstein - available	22 121						81 929
WCDa and income	8 435 380	2 103 151	1 400 000	3 558 198	(8 435 380)	-	7 061 349
Items expensed	(8 413 259)	-	-	-	-	(7 001 541)	(6 979 420)
Anhalt - available	3 044 884						1 922 852
Income	13 853 323	-	-	-	(11 930 471)	-	1 922 852
Items expensed	(10 808 439)	-	-	-	-	(1 122 032)	-
* Waakraal - available	726 022						24 496
WCDa and income	4 818 561	1 730 849	-	1 357 471	(4 818 561)	-	3 088 320
Items expensed	(4 092 539)	-	-	-	-	(3 789 846)	(3 063 824)
Total WCDa	332 781 538	445 333 628	1 049 001	32 463 657	(332 395 906)	(328 363 934)	483 263 890
Total project funding and interest received	671 690 042						818 140 422
Total already expensed	(338 908 504)						(334 876 532)

* The Financial Statements of these projects have been prepared in accordance with the basis for accounting described in note 2 to the Projects' Financial Statements.

Project name and funder Other	Balance 2018-03-31	Received from funders	Internal transfers	Other income	Projects completed previous year	Utilised 2019	Balance 2019-03-31
Clearing and restoration - available	7 753 990	-	-	235 042	(19 650 638)	-	-
DEA	19 415 596	-	-	-	-	-	-
Items expensed	(11 661 606)	-	-	-	19 650 638	(7 989 032)	-
Client other - available	-	-	-	2 803 648	-	-	430 168
Other and interest	-	-	-	-	-	-	2 803 648
Items expensed	-	-	-	-	-	(2 373 480)	(2 373 480)
DEA Project - available	39 912	-	-	1 706 804	-	-	20 435 625
DEA and interest	9 824 150	20 575 544	(1 049 001)	-	(9 824 150)	-	21 233 347
Items expensed	(9 784 238)	-	-	-	9 824 150	(837 634)	(797 722)
Entrepreneurial fund - available as capital	-	-	-	-	-	-	767 708
DEDAT funding and interest	-	3 374 800	-	117 342	-	-	3 492 142
Items expensed	-	-	-	-	-	(2 724 434)	(2 724 434)
LED fund - available	-	-	-	-	-	-	-
DEDAT and interest	8 037 821	-	-	-	(8 037 821)	-	-
Items expensed	(8 037 821)	-	-	-	-	-	-
West Coast BD Centre - available	78 484	-	-	-	8 037 821	-	72 301
DEDAT and interest	494 734	-	-	4 522	-	-	499 256
Items expensed	(416 250)	-	-	-	-	(10 705)	(426 955)
WC Schools Support Programme - available	-	-	-	-	-	-	-
WCED and interest	28 594 555	-	-	-	(28 594 555)	-	-
Items expensed	(28 594 555)	-	-	-	28 594 555	-	-
Total Other	7 872 386	23 950 344	(1 049 001)	4 867 358	(66 107 164)	(13 935 285)	21 705 802
Total project funding and interest received	66 366 856	-	-	-	-	-	28 028 393
Total already expensed	(58 494 470)	-	-	-	-	-	(6 322 591)
Total project funds available	340 653 924	469 283 972	-	37 331 015	(398 503 070)	(342 299 219)	504 969 692
Total project funding and interest received	738 056 898	-	-	-	-	-	846 168 815
Total already expensed	(397 402 974)	-	-	-	-	-	(341 199 123)

Each project has its own set of records and annual financial statements. These statements were audited by BVA Bellville Inc. and all the audit reports were unqualified.

CASIDRA SOC LIMITED

MANAGED PROJECTS (CONTINUED)

ANNEXURE A

	2018 R	2109 R
Reconciliation of project funds received		
Balance at the beginning of the year	645 666 739	738 056 898
Projects completed previous year	(238 386 260)	(398 503 070)
Funds received from DEA&DP	3 500 000	-
Funds received from DEA	16 679 985	20 575 544
Funds received from DEDAT	-	3 374 800
Funds received from WCED	7 504 222	-
Funds received from WCDoA	252 042 888	445 333 628
Income and interest received	51 049 324	37 331 015
Balance at the end of the year	738 056 898	846 168 815
Reconciliation of project funds applied		
Balance at the beginning of the year	325 835 033	397 402 974
Less: Projects completed previous year	(238 386 260)	(398 503 070)
Plus: Funds applied during the year	309 954 201	342 299 219
Balance at the end of the year	397 402 974	341 199 123
<p>CASP = Comprehensive Agricultural Support Programme DEA = Department of Environmental Affairs DEA&DP = Department of Environmental Affairs and Development Planning DEDAT = Department of Economic Development and Tourism WCDoA = Western Cape Department of Agriculture WCED = Western Cape Education Department</p>		

Casidra

**“We Deliver Project
Management Excellence”**

HOOFKANTOOR
22 Louws Laan
SUIDER PAARL
7646

STREEKS KANTOOR
Fairview Besigheidpark, Blok 7
1ste Straat
GEORGE
6529

 +27 021 863 5000

 info@casidra.co.za

Follow us on: **casidrasocLtd**

 +27 021 863 1055

 www.casidra.co.za